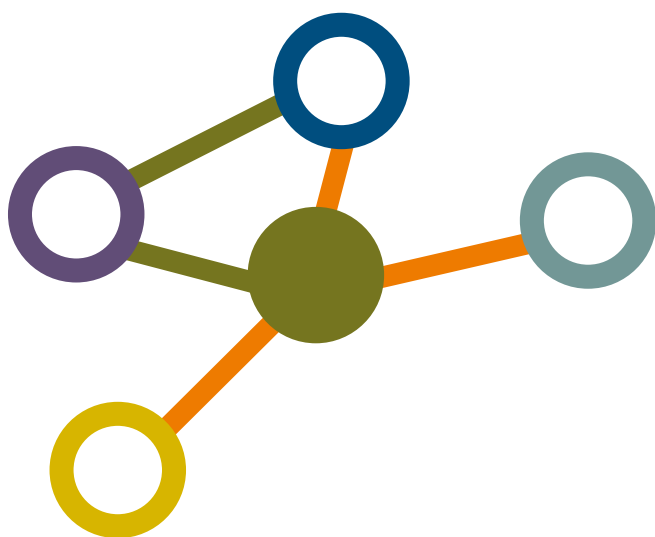

Ľudmila Elbert

Medzinárodnoprávny úvod do používania autonómnych zbraňových systémov

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
Právnická fakulta
Ústav medzinárodného práva a európskeho práva

Medzinárodnoprávny úvod k používaniu autonómnych zbraňových systémov

Ludmila Elbert

Leges

Vzor citace:

ELBERT, L. *Medzinárodnoprávny úvod k používaniu autonómnych zbraňových systémov*. Praha: Leges, 2022. 109 s.

Recenzenti:

doc. JUDr. Kristián Csach, LL.M., PhD.

Katedra občianskeho a obchodného práva

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

JUDr. Mag. iur. Viktória Bednár Marková, PhD.

Katedra medzinárodného práva a európskeho práva

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

Vedecký redaktor:

Mgr. Ľubica Gregová Širicová, PhD.

Ústav medzinárodného práva a európskeho práva

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Právnická fakulta

Monografia je financovaným výstupom v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0643/20: Umelá inteligencia z pohľadu práva a etiky; zodpovedného riešiteľa prof. JUDr. Jána Klučku, CSc.

Publikácia je nepredajná

Vydalo Nakladatelství Leges, s. r. o., Lublaňská 4/61, Praha 2,
v roce 2022 jako svou 864. publikaci.

Edice Teoretik

Vydání první

Návrh obálky Michaela Vydrová

Redakce Mgr. Mária Pavláková

Sazba Gradis

© Ludmila Elbert, 2022

ISBN (e-book) 978-80-7502-663-7

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Elbert, Ludmila

Medzinárodnoprávny úvod k používaniu autonómnych zbraňových systémov / Ludmila Elbert. -- Vydání první. -- Praha : Leges, 2023. -- 109 stran. -- (Teoretik)

Nad názvem: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Ústav medzinárodného práva a európskeho práva. -- Obsahuje bibliografii a bibliografické odkazy

ISBN 978-80-7502-663-7 (brožováno)

* 623.4-519 * 34 * (048.8)

- autonomní zbraňové systémy -- právní aspekty
- monografie

623 - Vojenská technika [19]

OBSAH

Úvod	9
1 Autonómne zbraňové systémy	15
1.1 Autonómia zbraňových systémov	18
1.1.1 Autonómia systémov pod ľudskou kontrolou	26
1.1.2 Autonómia plne autonómnych systémov	27
1.1.3 Autonómia vs. strojové učenie a umelá inteligencia	29
1.2 Snahy o definovanie autonómnych zbraňových systémov podľa medzinárodných organizácií	30
1.2.1 Autonómne zbraňové systémy z pohľadu Medzinárodného výboru Červeného kríža	31
1.2.2 Autonómne zbraňové systémy z pohľadu organizácie Human Rights Watch	32
1.2.3 Autonómne zbraňové systémy z pohľadu NATO	35
1.3 Úvahy o zákaze autonómnych zbraňových systémov	39
1.4 Drony ako príklad autonómnych zbraňových systémov	49
2 Súlad autonómnych zbraňových systémov s pravidlami medzinárodného práva	56
2.1 Súlad s právom <i>ius ad bellum</i>	56
2.2 Súlad s právom <i>ius in bello</i>	60
2.3 Súlad s právom ľudských práv	71
3 Zodpovednosť za používanie autonómnych zbraňových systémov	76
3.1 Zodpovednosť štátu za používanie autonómnych zbraňových systémov	76
3.2 Zodpovednosť jednotlivca za používanie autonómnych zbraňových systémov	83
Záver	87
Zoznam použitej literatúry	95

„Drahá slečna Gloryová, roboti nie sú ľudia. Sú mechanicky dokonalejší ako my, majú úžasnú rozumovú inteligenciu, ale nemajú dušu. Ó, slečna Gloryová, výrobok inžiniera je technicky vycibrenejší ako výrobok prírody.“

Karel Čapek,
R.U.R.¹

¹ ČAPEK, K. R.U.R. Rossumovi Univerzální Roboti. Praha: Dobrovský, 2022, s. 15. ISBN 978-80-277-1368-4.

ÚVOD

Autonómne zbraňové systémy už dávno nepatria do sféry science-fiction ako ich poznáme z filmu Terminátor alebo knihy Karla Čapka R.U.R. Niekoľko spoločností, ako je napr. Microsoft² už vyvíja autonómne zbraňové systémy samostatne schopné rozhodnúť o tom, kto alebo čo bude cieľom a akou silou tento cieľ zasiahnu. Hoci sa viaceré štáty prikláňajú k potrebe prijať dohovor zaväzujúci štáty zachovať ľudskú kontrolu nad autonómnymi systémami a zakazujúci používanie plne autonómnych zbraňových systémov,³ do súčasnosti takýto zákaz nebol štátmi prijatý. Je len prirodzené, že štáty sa v rámci vývoja zbraňovej technológie snažia vytvárať moderné zbrane, ktoré by zničili ozbrojený odbor nepriateľa čo najefektívnejšie a v čo najkratšom čase. Chronológia zbraňovej histórie podľa Crevelda⁴ prechádza štyrmi fázami, a to vekom nástrojov, vekom strojov, vekom systému a vekom automatácie, ktorá je stelesnená práve autonómnymi zbraňovými systémami.

António Guterres, generálny tajomník OSN, v roku 2019 adresoval štátom príhovor,⁵ v ktorom uviedol, že stroje so silou a voľným uvážením fungovať bez ľudského zapojenia sú politicky neprijateľné, morálne odpudivé a medzinárodným právom by mali byť zakázané. Vyzval tak na prijatie novej medzinárodnej zmluvy zakazujúcej používanie autonómnych zbraňových systémov na akýkoľvek účel. Autonómne zbraňové systémy v súčasnosti nie sú

² Bližšie pozri napr. Major Tech Companies may be putting world at risk from Killer Robots. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://paxforpeace.nl/news/overview/major-tech-companies-may-be-putting-world-at-risk-from-killer-robots>; SOLON, O. 'We did not sign up to develop weapons': Microsoft workers protest \$480m HoloLens military deal. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.nbcnews.com/tech/tech-news/we-did-not-sign-develop-weapons-microsoft-workers-protest-480m-n974761>

³ HRW: Stopping Killer Robots: Country Positions on Banning Fully Autonomous Weapons and Retaining Human Control. (2020) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.hrw.org/report/2020/08/10/stopping-killer-robots/country-positions-banning-fully-autonomous-weapons-and#_ftn224

⁴ Bližšie pozri GUNAWAN, Y., AULAWI, M. H., ANGGRIAWAN, R. A ANGGORO PUTRO, T. Command responsibility of autonomous weapons under international humanitarian law. In: Cogent Social Sciences. 2022 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23311886.2022.2139906?scroll=top&needAccess=true&role=tab>

⁵ Autonomous weapons that kill must be banned, insists UN chief. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://news.un.org/en/story/2019/03/1035381>

výslovne upravené žiadnym pravidlom medzinárodného práva a nie je ani jasné, či spadajú do niektorej z kategórií zakázaných zbraní podľa existujúcich dohovorov, resp. medzinárodného humanitárneho práva.

Gunawan a spol.⁶ objasňujú autonómne zbraňové systémy v rámci novej revolúcie vo vojenských záležitostiach (revolution in military affairs). Tá nastáva v prípade, keď dochádza k zmenám vo vojenskej technológii, na ktoré následne nadväzujú organizačné a funkčné zmeny ústiace do zmeny vedenia vojny. Hoci je technologický rozvoj najjednoduchšie identifikovateľný, nepostačuje pre dosiahnutie revolúcie. Je nevyhnutné, aby nastal nielen technologický pokrok, ale aj vývoj vojenských operácií a organizačné prispôsobenie sa tomuto vývoju. Autonómne zbraňové systémy prinášajú nielen významnú strategickú a taktickú výhodu v boji, ale rovnako aj morálnu výhodu oproti využívaniu ľudských príslušníkov ozbrojených síl. Poskytujú znásobenie sily, zníženie potrebného počtu príslušníkov ozbrojených síl, možnosť fungovať aj v oblastiach, ktoré boli ľudským príslušníkom ozbrojených síl neprístupné, znižujú nehodovosť a nebezpečnosť. Autonómne zbraňové systémy je dokonca možné považovať za morálne a eticky lepšiu voľbu ako ľudských vojakov. Stroj totiž nie je naprogramovaný inštinktom sebazáchovy, strachom, pocitom pomsty. Sú tu však ďalšie morálne a právne obavy.

Je isté, že využívaním autonómie a umelej inteligencie vstupujeme do novej éry vojen. Hoci viaceré štáty vyjadrili ochotu rokovať o zákaze autonómnych zbraňových systémov, štáty, ktoré je možné označiť za priekopnícke vo vývoji a využívaní autonómnych zbraňových systémov, sú vo vyjadrovaní súhlasu voči zákazu používania autonómnych zbraňových systémov zdržanlivé.⁷ Súčasný vývoj ozbrojených konfliktov svedčí o efektívite využívania autonómnych zbraňových systémov, najmä vo forme tzv. kamikadze dronov.⁸ Hneď ako sú aktivované, letia do určenej oblasti, kde sa pohybujú, a skenujú objekty na identifikáciu cieľa. Len čo odhalia cieľ, letia k nemu a zničia ho uloženou výbušnou náložou.

Autonómne zbraňové systémy, napr. v podobe dronov, už preukázali, že z pohľadu ich používateľa sú veľmi efektívne, a to najmä z pohľadu porov-

⁶ GUNAWAN, Y., AULAWI, M. H., ANGGRIAWAN, R. A ANGGORO PUTRO, T., pozn. č. 4, s. 3 – 4.

⁷ Bližšie pozri ELBERT, L. Vnútroštátne snahy o reguláciu autonómnych zbraňových systémov v súlade s medzinárodným právom. In: Právo obchodu a ekonomika: zborník vedeckých prác. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2020, s. 84 – 93. ISBN 9788081529306.

⁸ How are 'kamikaze' drones being used by Russia and Ukraine? (2023) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-62225830>

naní finančných nákladov, presnosti zacielenia, schopnosťou dostať sa do terénu, ktorý je pre ľudských vojakov neprístupný a pod., so samotnou vojenskou výhodou, ktorú prinášajú. Preto je v súčasnom vývoji zbytočné sa zaoberať otázkou, či štáty budú vyvíjať a používať autonómne zbraňové systémy. Zaujímavejšou a najmä potrebnou z pohľadu medzinárodného práva je otázka ľudskej kontroly nad týmito zbraňovými systémami a ich súlad s existujúcimi normami medzinárodného práva.

Jednou z najpoužívanějších foriem autonómnych zbraňových systémov sú drony, preto im venujeme pozornosť nielen z pohľadu ich analýzy ako autonómneho zbraňového systému v prvej kapitole, ale aj z pohľadu súladu ich použitia s pravidlami medzinárodného práva v čase ozbrojeného konfliktu.

Medzi dôvody, prečo štáty nie sú veľmi ochotné prijať záväznú právnu úpravu pre vývoj a využívanie autonómnych zbraňových systémov, patrí nielen ich snaha ponechať si priestor pre využívanie nových technológií v ozbrojenom konflikte, ale patrí tu i neexistencia všeobecne akceptovanej definície autonómnych zbraňových systémov. Úloha to nie je ľahká, pretože samotná technológia napreduje dennodenne, no medzi základné predpoklady objasnenia autonómnych zbraňových systémov patrí pochopenie konceptu autonómie. Diskusia o znakoch autonómie, o prijateľnej definícii autonómneho zbraňového systému, o princípoch jeho používania, sú predmetom stretnutí zmluvných štátov Dohovoru OSN o určitých konvenčných zbraniach⁹ (ďalej len „dohovor o konvenčných zbraniach“) už od roku 2014. Do súčasnosti však nepriniesol želané výsledky vo forme dohody o zákaze autonómnych zbraňových systémov.

Pre používanie autonómnych zbraňových systémov je z pohľadu medzinárodného práva dôležité zamyslieť sa nad tromi základnými otázkami, ktorým je prispôsobený obsah tejto publikácie. V prvej kapitole sa zameriavame na samotné pochopenie autonómnych zbraňových systémov, a to na základe analýzy ich autonómie a definičných znakov z pohľadu rôznych subjektov medzinárodného práva činných v oblasti humanitárnej pomoci a v čase ozbrojeného konfliktu (Medzinárodný výbor Červeného kríža, Human Rights Watch, NATO). Neexistujúca definícia je jedným z hlavných dôvodov, prečo štáty odmietajú úvahy o zákaze autonómnych zbraňových sys-

⁹ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 456/2004 Z. z. o prijatí Dohovoru o zákazoch alebo obmedzeniach použitia určitých konvenčných zbraní, ktoré môžu byť považované za nadmerne zraňujúce alebo majúce nerozlišujúce účinky.

témov.¹⁰ Ich postojom venujeme časť prvej kapitoly, keďže odhaľujú možné smerovanie v otázkach ďalšieho využívania autonómnych zbraňových systémov. Problémy sa najlepšie vysvetľujú na príklade, preto záverečnú podkapitolu prvej kapitoly venujeme dronom ako príkladu autonómnych zbraňových systémov.

V druhej kapitole zameriavame svoju pozornosť na skúmanie súladu autonómnych zbraňových systémov s pravidlami medzinárodného práva. Rozdeľujeme ju na tri podkapitoly, v ktorých rozlišujeme medzi pravidlami *ius ad bellum*, právo začať vojnu, keďže na legalitu použitia autonómnych zbraňových systémov vplýva aj odôvodnenie ich použitia v rámci použitia sily, *ius in bello*, právo ozbrojených konfliktov, keďže medzinárodné právo stanovuje širokú škálu pravidiel medzinárodného humanitárneho práva a práva ozbrojených konfliktov aplikovateľného v čase ozbrojeného konfliktu, a neopomíname ani oblasť ľudských práv. Hoci sú pravidlá ochrany ľudských práv aplikovateľné aj v čase ozbrojeného konfliktu, pre lepšiu prehľadnosť im vyčleňujeme priestor v samostatnej podkapitole. Cieľom analýz v danej kapitole je poukázať na pravidlá medzinárodného práva, s ktorými môže byť použité autonómneho zbraňového systému v rozpore.

V prípade, že dôjde k porušeniu pravidiel medzinárodného práva použitím autonómneho zbraňového systému, je nevyhnutné, aby bolo zabezpečené vyvodenie zodpovednosti voči subjektu, ktorý je za porušenie zodpovedný, a to voči štátu a/alebo jednotlivcovi – kombatanťovi. Preto tretiu kapitolu venujeme analýze pravidiel zodpovednosti štátov za medzinárodné protiprávne správanie a pravidlám medzinárodného trestného práva týkajúcich sa zodpovednosti jednotlivca za vojnové zločiny spáchané v dôsledku použitia autonómneho zbraňového systému.

Táto publikácia je určená záujemcom o otázky využívania autonómie a umelej inteligencie počas ozbrojeného konfliktu. Je výsledkom normatívneho vedeckého výskumu, keďže dochádza ku skúmaniu existujúcich pravidiel medzinárodného práva. Za využitia deskriptívnej a analytickej metódy tak skúmaním rôznych pravidiel medzinárodného práva formuluje závery ich aplikácie v prípade použitia autonómneho zbraňového systému. Využitím komparatívnej metódy a metódy syntézy dochádza k porovnaniu rôznych názorov odborníkov na medzinárodné právo a umelú inteligenciu v čase ozbrojeného konfliktu.

¹⁰ KLUČKA, J. Medzinárodné právo, umelá inteligencia a vice versa. In: Časopis pro právní vědu a praxi. 2021, roč. XXIX, č. 3, s. 553 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/14601/12364>

Uvedomujeme si, že toto dielo nie je vyčerpávajúce z pohľadu analýzy všetkých atribútov autonómnych zbraňových systémov. Cieľom je však poskytnúť úvodnú analýzu autonómnych zbraňových systémov z pohľadu medzinárodného práva, preukázať, že definícia autonómnych zbraňových systémov nie je kľúčovou pre dosiahnutie súladného používania autonómnych zbraňových systémov s pravidlami medzinárodného práva a že základom smerovania vývoja a používania autonómnych zbraňových systémov by malo byť zachovanie ľudskej kontroly nad autonómiou týchto systémov v otázkach výberu a zásahu cieľa, za súčasného zachovania zodpovednosti osoby, ktorá rozhodne o použití autonómneho zbraňového systému, za následky jeho použitia.

Osobitné poďakovanie patrí prof. JUDr. Jánovi Klučkovi, CSc., doc. JUDr. Kristiánovi Csachovi, LL.M., PhD. a Mgr. Ľubici Gregovej Širicovej, PhD. za ich vnímavé postrehy a rady pri spracovaní tohto diela.

1 AUTONÓMNE ZBRAŇOVÉ SYSTÉMY

Napriec historickým vývojom ozbrojených konfliktov je možné sledovať, že vývoj zbraňových systémov je prepojený s technologickým pokrokom. Inak to nie je ani v oblasti autonómie a umelej inteligencie. Zbrane boli vždy zdrojom morálnych a právnych otázok v súvislosti s ich použitím počas ozbrojeného konfliktu. Mnohé zbrane boli považované najmä z pohľadu katolíckej cirkvi za smrtiace, nenávisťné voči Bohu a neslušiacie na použitie kresťanmi. Ich použitie bolo často zakázané a trestané exkomunikáciou a večným zatratením duše. Tak boli spočiatku zakázané, resp. odsudzované napr. kuše alebo strelné zbrane, no výhody ich použitia v boji rýchlo prevážili počiatočné morálne obavy.¹¹ Podobné obavy sa viažu v súčasnosti na autonómne zbraňové systémy, čo môže byť do veľkej miery spôsobené strachom z nepoznaného. Sassóli¹² však upriamuje pozornosť na pozitívne črty autonómnych zbraňových systémov. Podľa neho len ľudské bytosti môžu byť nehumánne a zámerne si môžu vybrať konanie v rozpore s pravidlami, ktorých dodržiavaním boli poverené. Prikláňa sa skôr k predpokladu, že pravidlá medzinárodného humanitárneho práva dodrží skôr osoba konštruujúca autonómne zbrane v pokojnom – mierovom prostredí než vojak na bojovom poli alebo v nepriateľskom prostredí. Robot nedokáže nenávidieť, nepozná strach, nie je hladný alebo unavený, neznásilňuje a nemá inštinkt prežitia. Ľudský vojak zabije, aby sa vyhol vlastnému zabitiu. Robot však môže pozdržať použitie sily až do momentu, keď je potvrdená legitimita útoku a cieľa. Výhody autonómnych zbraňových systémov vyzdvihuje aj Boothby,¹³ podľa ktorého autonómne zbraňové systémy dokážu dodržiavať pravidlá medzinárodného humanitárneho práva striktnejšie ako ľudia, čo znamená, že autonómne boje sú ohľadupľnejšie k ľudskej existencii ako konvenčné boje.

¹¹ KELAM, I., NEDIĆ, T. The legal and ethical aspects of the use of lethal autonomous weapon systems in warfares, s. 328 – 329. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.academia.edu/89752742/The_Legal_and_Ethical_Aspects_of_the_Use_of_Lethal_Autonomous_Weapon_Systems_in_Warfare?source=swp_share

¹² SASSÓLI, M. Autonomous Weapons and International Humanitarian Law: Advantages, Open Technical Questions and Legal Issues to be Clarified, s. 310. (2014) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1017&context=ils>

¹³ Citované podľa WINTER, E. The Compatibility of Autonomous Weapons with the Principles of International Humanitarian Law (2022). (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2912002

Pozitíva a negatíva autonómnych zbraňových systémov závisia od ich dizajnu a použitia. Aj to sú dôvody, prečo existujú nezhody pri nachádzaní definície autonómnych zbraňových systémov. Hoci neexistuje ich legálna definícia, pre objasnenie autonómnych zbraňových systémov, je možné uviesť niekoľko pokusov o ich definovanie. Podľa Davisona¹⁴ autonómny zbraňový systém môže byť definovaný ako akýkoľvek zbraňový systém s autonómiou v jeho kritických, rozhodujúcich funkciách ako zbraňový systém, ktorý je schopný určiť cieľ (vyhľadať, odhaliť, určiť, vysledovať alebo vybrať) a zaútočiť naň (použiť voči nemu silu, neutralizovať ho, poškodiť alebo zničiť) bez ľudského zapojenia. Anderson a Waksman¹⁵ zas definujú autonómny zbraňový systém ako systém, ktorý keď je raz aktivovaný, vie vybrať a zasiahnuť cieľ bez ďalšieho zapojenia ľudského operátora.

Úlohou autonómnych zbraňových systémov je čiastočné alebo úplné nahradenie vojakov v rámci ozbrojeného konfliktu. Úplné nahradenie ľudského vkladu plne automatickými zbraňovými systémami v rámci vojenských operácií predstavuje významné rozchádzanie sa názorov laikov, odborníkov z rôznych oblastí praxe i vedeckých výskumníkov. Autonómne zbraňové systémy, najmä ich použitie a následky, majú za následok viaceré obavy, pričom vznikajú otázky ich súladu s existujúcimi pravidlami práva, ako aj morálne a etické otázky. Podľa Sullinsa¹⁶ je možné autonómny zbraňový systém vnímať ako morálne zodpovedný, ak spĺňa tri podmienky. Po prvé je možné ho definovať významnou autonómiou v zmysle nezávislosti od akéhokoľvek programátora alebo operátora, po druhé zámerným správaním (keď celková interakcia medzi systémom a jeho okolím naznačuje zámerné a vypočítané správanie) a zodpovednosťou (keď jediným zmyslom správania systému je predpokladať, že je zodpovedný niektorým iným morálnym subjektom).

Na úvod však považujeme za potrebné terminologicky vyjasniť pojem zbraňové systémy. Hoci viacerí autori používajú v súvislosti s otázkami auto-

¹⁴ DAVISON, N. Autonomous weapon systems under international humanitarian law (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.icrc.org/en/download/file/65762/autonomous_weapon_systems_under_international_humanitarian_law.pdf

¹⁵ ANDERSON, K., WAXMAN, M. C. Debating Autonomous Weapon Systems, Their Ethics, and Their Regulation under International Law. (2017) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2978359

¹⁶ SULLINS, J. P. When is a robot a moral agent. In: International Review of Information Ethics, 6 (12), 2006, s. 23 – 30 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://philarchive.org/rec/SULWIA-2>

nómie pojem zbraň(e), stotožňujeme sa s Horowitzom a Scharreom,¹⁷ podľa ktorých je vhodné používať pojem zbraňové systémy. Tie zahŕňajú nielen muníciu (zbraň), ale aj spúšťači (vypúšťači) mechanizmus, senzory, zameriavač, navádzací systém a ďalšie súčasti, ako je napr. komunikačný systém. Technicky je tak najvhodnejšie používať pojem autonómne zbraňové systémy, hoci významovo sa stotožňujú s pojmom autonómne zbrane.

Z pohľadu práva je otázny súlad autonómnych zbraňových systémov s medzinárodnými pravidlami aplikovateľnými v čase ozbrojeného konfliktu, medzinárodného humanitárneho práva, pravidiel ochrany ľudských práv či zodpovednostných pravidiel. Na rázcestí sa ocitá otázka regulácie autonómnych zbraňových systémov, či postačuje existujúca právna úprava, hoci neupravuje vyslovene autonómne zbraňové systémy, alebo či je potrebné prijať novú právnu úpravu upravujúcu zákaz vývoja a/alebo použitia autonómnych zbraňových systémov. Z etického hľadiska je určujúcou odpoveď na otázku, či je etické nechať rozhodnutie o ukončení ľudského života na autonómny zbraňový systém, ktorý je možné označiť za stroj.¹⁸ Táto otázka sa týka samotnej podstaty človeka okrem iného aj či smrtiace roboty, ako bývajú označované plne autonómne zbraňové systémy, predstavujú len ďalšiu evolučnú úroveň vo vývoji ľudského druhu, alebo technologický návrat k barbarizmu.¹⁹

Technologický vývoj sa nevyhýba ani ozbrojeným konfliktom. Využívaním rôznych foriem a stupňov umelej inteligencie ľudstvo vstúpilo do robotického veku ozbrojených konfliktov. Autonómne zbraňové systémy majú svoju výhodu, a to vo svojej sofistikovanej technológii, no napriek tomu môžu spôsobiť mnohé nepríjemnosti človeku či ľudstvu. Drony boli jednou z prvých foriem vzdalovania sa vojakov od ich cieľov. Ovládané na veľké vzdialenosti poskytujú prieskumné informácie týkajúce sa miesta predpokladaného útoku alebo podozrivej zóny či informácie potrebné na identifikáciu cieľa predtým, ako ľudský operátor rozhodne o stlačení spúšte, riadiac dron pri použití sily. V súčasnosti sa však objavujú autonómne drony, ktoré disponujú autonómiou vo výbere cieľa a sily, ktorou daný cieľ zasiahnu. Drony je však možné považovať len za začiatok technickej revolúcie v používaní autonómnych zbraňových systémov.

¹⁷ HOROWITZ, M. C., SCHARRE, P. An Introduction to Autonomy in Weapon Systems. (2015), s. 3 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.cnas.org/publications/reports/an-introduction-to-autonomy-in-weapon-systems>

¹⁸ KELAM, I., NEDIČ, T., pozn. č. 11.

¹⁹ KELAM, I., NEDIČ, T., pozn. č. 11.

1.1 Autonómia zbraňových systémov

Jedným z dôvodov, prečo štáty nie sú veľmi ochotné prijať záväznú právnu úpravu pre vývoj a využívanie autonómnych zbraňových systémov, je nielen ich snaha ponechať si priestor pre využívanie nových technológií v ozbrojenom konflikte, ale najmä neexistencia všeobecne akceptovanej definície autonómnych zbraňových systémov. Nesprávne naformulovaný rozsah právnej úpravy by mohol spôsobiť, že za autonómne zbraňové systémy budú považované aj zbrane alebo zbraňové systémy, ktoré v konečnom dôsledku nebudú vykazovať potrebné znaky autonómie. Úloha naformulovať definíciu autonómneho zbraňového systému nie je ľahká, pretože samotná technológia napreduje dennodenne. Sťažuje ju rovnako aj časovo náročný proces vzniku zmluvných a obyčajových prameňov medzinárodného práva. Podľa Klučku²⁰ štáty poznačené súťaživosťou o získanie prvenstva v tejto oblasti nemajú ani záujem na medzinárodnoprávnej úprave umelej inteligencie, o to viac autonómnych zbraňových systémov, do vývoja ktorých investujú nemalé prostriedky. Finančné vklady a z nich plynúce výhody sú rovnako dôvodom, prečo na jednej strane súkromný sektor preferuje len minimálne legislatívne opatrenia, ktoré by nebrzdili ďalší vývoj technológií, na rozdiel od verejného sektora na druhej strane, ktorý presadzuje právnu úpravu zabezpečujúcu zdravie občanov a záruky bezpečnej aplikácie technológií.

Základným predpokladom objasnenia autonómnych zbraňových systémov je však pochopenie konceptu autonómie. Čo znamená, ak zbraňový systém dostane označenie autonómny? Je možné autonómnosť stotožniť so samostatnosťou? Ak áno, aké aspekty samostatnosti budú rozhodujúce? Má miera autonómie vplyv na legalitu použitia (autonómneho) zbraňového systému z pohľadu medzinárodného práva? Do akej miery sa zhodujú pojmy autonómny, automatizovaný, automatický, inteligentný?

Pre posúdenie otázky legality autonómnych zbraňových systémov je významné určenie stupňa autonómie. Zatiaľ čo v súčasnosti prevažne používané drony ovládané človekom na diaľku disponujú len nízkym stupňom autonómie, v budúcnosti je možné očakávať vojenské využívanie zbraňových systémov s vysokým stupňom autonómie, ktoré sú výzvou pre dodržiavanie právnych, etických a morálnych pravidiel. Autonómne zbraňové systémy môžu predstavovať rôzne technologické formy, ako je informačná technológia, robotika, umelá inteligencia alebo nanotechnológia. Definovať auto-

²⁰ KLUČKA, J., pozn. č. 10, s. 557.

nómne zbraňové systémy nie je jednoduché. Rovnako tak odlišiť ich od bežných konvenčných zbraní. Napríklad bezpilotné technológie sa vyznačujú aspoň minimálnym stupňom autonómie spojenej so schopnosťou stroja fungovať bez ľudského zapojenia. Autonómia nižšieho stupňa môže spočívať jednoducho v schopnosti vrátiť sa do základne v prípade vzniku nejakej poruchy. Plná autonómia však spočíva už v schopnosti samostatne vybrať cieľ a zasiahnuť ho silou.²¹

Wagner²² rozlišuje medzi autonómnymi zbraňovými systémami a diaľkovo ovládanými alebo automatizovanými systémami, pretože pojem autonómia vzťahuje na dva znaky. Prvý, schopnosť fungovať nezávisle a zasiahnuť ciele bez naprogramovania pre zásah konkrétného cieľa (objektu alebo osoby), druhý, schopnosť rozhodovať podľa vlastného uváženia. Autonómne zbraňové systémy sú vďaka týmto dvom znakom schopné reagovať samostatne na meniace sa podmienky v konkrétnej situácii. Podľa Taddea a Blancharda²³ sú zas pre posúdenie, či ide o autonómny zbraňový systém, dôležité štyri kľúčové faktory, a to autonómia, schopnosť systému prispôbiť sa, ľudská kontrola a účel použitia.

Stupeň autonómie zbraňového systému teda vplýva na schopnosť ľudského operátora vykonávať nad ním kontrolu, čo je základným predpokladom pre súlad jeho použitia s pravidlami medzinárodného humanitárneho práva.²⁴ Určenie stupňa autonómie je dôležité aj z pohľadu definovania auto-

²¹ Losing Humanity: The Case against Killer Robots. (2012), s. 6 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.hrw.org/report/2012/11/19/losing-humanity/case-against-killer-robots>

²² WAGNER, M. Autonomous Weapon Systems. In: WOLFRUM, R. (ed.). The Max Planck Encyclopedia of Public International Law. Oxford: Oxford University Press, 2012 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2786136

²³ TADDEO, M., BLANCHARD, A. A Comparative Analysis of the Definitions of Autonomous Weapons Systems (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://documents.unoda.org/wp-content/uploads/2021/10/20210721-Autonomous-Weapon-Systems-Definitions-TO-SHARE.pdf>; Pozri tiež UNIDIR publications (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://documents.unoda.org/wp-content/uploads/2021/08/UNIDIR-Publications-on-Lethal-Autonomous-Weapons-and-Military-Artificial-Intelligence_2021-07-28.pdf

²⁴ Pre zhrnutie pravidiel medzinárodného humanitárneho práva pozri KLUČKA, J. Medzinárodné právo verejné. Všeobecná a osobitná časť. 3. doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 439 a nasl. ISBN 978-80-8168-743-3. JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D., BLÁŠKOVIČ, K., BUCHTA, T., ARBET, D. Medzinárodné právo verejné. Druhá časť. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 290 – 322. ISBN 978-80-7380-597-5.

nómnych zbraňových systémov. Autonómne zbrane definuje Krishnan²⁵ ako zbrane, ktoré sú programovateľné, aktivované alebo vypustené do prostredia a ktoré následne nevyžadujú ľudské zapojenie pre výber alebo útok na ciele. Cieľom autonómnych zbraňových systémov je tak odstrániť ľudského operátora či už čiastočne, alebo úplne z činnosti systému. V nejakej forme sú inteligentné, a to vo vzťahu k ich návrhu a/alebo ich schopnosti vybrať ciele. Do tejto definície spadajú mnohé rozdielne systémy ako míny, rakety, autonómne ozbrojené roboty, automatizované vzdušné alebo protiraketové obranné systémy. Dôležité je, aby boli skonštruované pre zásah konkrétnych skupín alebo jednotlivcov, ktoré by vyberal samotný systém. Krishnan tu teda nezaraďuje zbrane hromadného ničenia, ktoré nie sú programovateľné alebo inteligentné. Pre prehľadnosť ponúka aj vlastné definície. Robota definuje ako stroj, ktorý je programovateľný, dokáže vnímať a využívať svoje okolie. Na to, aby sme mohli stroj nazývať robotom, je nevyhnutné, aby disponoval aspoň minimálnym stupňom autonómie. Autonómii zas objasňuje ako schopnosť stroja (zvyčajne robota) fungovať bez kontroly. Čím je nižšia potreba ľudskej kontroly alebo zapojenia, tým väčšia je autonómia stroja. Autonómnu zbraň definuje ako počítačovú zbraň, ktorá nevyžaduje žiadne ľudské zapojenie pre výkon hlavných činností. Zvyčajne pôjde o schopnosť zbrane nezávisle určiť cieľ a aktivovať sa. Napokon umelú inteligenciu definuje ako softvér, ktorý vybaví počítačový systém veľmi špecifickou ľudskou schopnosťou, ako je rozpoznávanie vzorov, analyzovanie textu, plánovanie alebo riešenie problémov.

Pre definovanie autonómneho stroja, či už vo forme zbraňového systému, alebo akéhokoľvek robota, je dôležité pochopiť, čo predstavuje pojem autonómia. Prvým krokom pre vytvorenie plne autonómneho systému je pochopenie, čo plná autonómia predstavuje, a aké znaky musí autonómny systém

DAVID, V., SLADKÝ, P. Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou. 3. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 463 – 485. ISBN 978-80-7502-497-8.

²⁵ KRISHNAN, A. Killer Robots: Legality and Ethicality of Autonomous Weapons. Routledge: London, 2009, s. 3 – 5. ISBN 978-07-5467-726-0. Jeho definícia sa zhoduje s cieľmi prezentovanými v pláne USA pre bezpilotné systémy pre roky 2011 – 2036, ktorý potvrdil zvyšujúci sa tlak na autonómiu bezpilotných pozemných vozidiel s cieľom dosiahnuť plnú autonómiu. Bližšie pozri Robotic Systems Joint Project: Office Unmanned Ground Systems Roadmap, Addendum, July 2012 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://fdocuments.net/document/robotic-systems-joint-project-office-unmanned-ground-systems-roadmap-addendum-2017-05-30.html?page=3>; Porovnaj Pentagon Unmanned Systems Integrated Roadmap 2017-2042 (2018) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://news.usni.org/2018/08/30/pentagon-unmanned-systems-integrated-roadmap-2017-2042>

vykazovať. Niektorí si pod autonómnym systémom predstavujú jednoducho roboty, iní diaľkovo ovládané pohyblivé roboty alebo autonómne roboty schopné reagovať na svoje prostredie bez ľudského zapojenia. Ezenkwu a Starkey²⁶ pre lepšie pochopenie autonómie prirovnávajú autonómiu stroja k autonómii ľudského rozumu. Rozum je schopný prispôbiť sa situácii na základe jedného učiaceho sa algoritmu (*single learning algorithm*). Rovnako tak aj v prípade autonómného systému by mal byť tento schopný prispôbiť sa novým situáciám na základe vhodných senzorov. Pre dosiahnutie autonómie akéhokoľvek umelého systému je nevyhnutné, aby vykazoval znaky autonómie, ktoré títo autori delia na nízkoúrovňové znaky a vysokoúrovňové znaky.

Medzi nízkoúrovňové znaky zaraďujeme vnímanie, ovládanie, učenie, situačné povedomie, rozhodovanie. Vnímanie (*perception*) je dôležité pre správne rozhodnutie na základe informácií z prostredia. Stroj tak musí byť schopný vnímať svet okolo seba a analyzovať výsledky pozorovania. Ovládanie (*actuation*) predstavuje schopnosť vykonať zmenu v jeho vonkajšej aj vnútornej pozícii. Musí vedieť vhodne reagovať na svoje okolie.²⁷ Učenie (*learning*) spočíva v schopnosti dať zmysel vnímaným podnetom, resp. formulovať riešenie na základe vnímaných dát. Ide o strojové učenie, ktoré môže fungovať na základe vloženého veľkého objemu dát, kde dokáže systém priradiť naučeným spôsobom správny výsledok k zadaným parametrom (učenie s učiteľom). Rovnako môže strojové učenie fungovať s dátami, ktoré neboli vopred označené, resp. systém nepozná správny výsledok, ale na základe skúmania zistených dát popíše ich skryté štruktúry, zhľukovaním spája dáta so spoločným znakom (napr. delenie zákazníkov podľa ich preferencií) do jednotlivých skupín alebo hľadá asociačné pravidlá (učenie bez učiteľa). Osobitnú skupinu strojového učenia tvorí strojové učenie, ktoré nie je založené na tréningových príkladoch, ale systém sa bez vložených dát nasadením do konkrétneho prostredia učí sám prostredníctvom interakcie s prostredím [učenie formou odmeňovania (*reinforcement learning*)]. Systém má len ur-

²⁶ Tento odsek je spracovaný podľa EZENKWU, CH. P., STARKEY, A. Machine Autonomy: Definition, Approaches, Challenges and Research Gaps. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/333945813_Machine_Autonomy_Definition_Approaches_Challenges_and_Research_Gaps

²⁷ Bližšie pozri LOMONOVA, E. A. Advanced actuation systems – State of the art: Fundamental and applied research, 2010 International Conference on Electrical Machines and Systems, s. 3651 – 3664 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/224204481_Advanced_actuation_systems_-_State_of_the_art_Fundamental_and_applied_research

čené pravidlá správania a nastavenú tzv. odmeňovaciu funkciu, ktorou určí, či bolo rozhodnutie, ktoré vykonal, pre neho prospešné alebo nie, čím sa učí, ako sa správať v jednotlivých situáciách (napr. počítačová hra šach – systém má nastavené povolené ťahy, pričom je odmenený pri vyradení súpera).²⁸ Situačné uvedomenie (*context-awareness*) sa viaže na prostredie, v ktorom funguje systém s jeho schopnosťou vnímať, vykladať a prispôbiť sa aktuálnemu prostrediu v reálnom čase.²⁹ Rozhodovanie (*decision-making*) je dôležitým znakom každého autonómneho počítačového systému. Spočíva v schopnosti skúmať prostredie alebo vnímané informácie a rozhodnúť sa pre určité konanie. Autonómny systém by mal byť schopný vybrať najlepšie riešenie pre všetky situácie.

Medzi vysokoúrovňové znaky autonómie je možné zaradiť nezávislosť, sebamotiváciu, sebaoživenie, samourčenie cieľa. Nezávislosť (*domain-independence*) systému znamená, že nevyžaduje bytostné (ontologické) poznanie svojho okolia, čo mu umožňuje splniť úlohu aj v prípade nepredvídaných zmien. Tradičné nastavenie systémov, v ktorých sa operátor snaží zistiť a nastaviť reakciu pre každý možný problém, má veľké obmedzenia v prípade nepredvídanej okolnosti. Nezávislý algoritmus systému mu umožňuje vyrovnáť sa autonómne s každou formou prostredia s vhodnými senzormi a ovládaním na základe vnímania prostredia a konať na základe pozorovania.³⁰ Sebamotivácia (*self-motivation*) je dôležitá pre samotný rozvoj autonómie. Intelligentné zariadenia sú vo všeobecnosti vybavené poznaním špecifickým na splnenie konkrétne určeného cieľa, kde operátor musí poznať prostredie a rozhodnúť o najlepšom spôsobe plnenia úlohy. Úroveň autonómie systé-

²⁸ Delenie podľa MURÁŇ, J. Algoritmy strojového učenia I. – Učenie s učiteľom. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://umelainteligencia.sk/algoritmy-strojoveho-ucenia/>; MURÁŇ, J. Algoritmy strojového učenia II. – Učenie bez učiteľa. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://umelainteligencia.sk/algoritmy-strojoveho-ucenia-ii-ucenie-bez-ucitele/>; MURÁŇ, J. Algoritmy strojového učenia III. – Učenie formou odmeňovania. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://umelainteligencia.sk/algoritmy-strojoveho-ucenia-iii-ucenie-formou-odmenovania/>

²⁹ Bližšie pozri napr. HONG, J., SUH, E., KIM, S. Context-aware systems: A literature review and classification. In: Expert Systems with Applications. 2009, č. 36, s. 8509 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.academia.edu/3243296/Context_aware_systems_A_literature_review_and_classification

³⁰ Bližšie pozri CHAPUT, H. H. The Constructivist Learning Architecture: A Model of Cognitive Development for Robust Autonomous Robots. (2004) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.semanticscholar.org/paper/The-constructivist-learning-architecture%3A-a-model-Chaput-Kuipers/7bb418868b2c95443243f5f7a5b9a5a15d342570>

mu je preto nízka, keďže nevie prispôbiť svoje konanie novým podnetom z jeho prostredia. Napríklad robot, ktorý sa má dostať z bodu A do bodu B v navigačnom prostredí, má odmeňovaciu funkciu nastavenú tak, že získa pozitívnu odmenu, ak sa vyhne prekážke, a negatívnu odmenu, ak do prekážky narazí. Kľúčovou myšlienkou pre sebamotiváciu je vyhnúť sa výslovnému prideleniu hodnôt. Sebamotivovaný systém je schopný konať zrozumiteľne v prostredí, na ktoré nebol vopred naprogramovaný alebo mu nebol určený hodnotový systém pre špecifickú úlohu. Takýto systém využíva vlastnú zvedavosť na to, aby zvládol rôzne situácie so zapojením nekonečného učenia.³¹ Sebaoživenie (*self-recovery*) je dôležitým znakom v prostredí, ktoré je extrémne nebezpečné pre človeka, ktorý ho za iných okolností musí v prípade poruchy opraviť alebo ho preprogramovať vzhľadom na nepredvídanú zmenu prostredia. Sebaoživenie systému však môže byť proaktívne, keď systém predpokladá možné dôvody poruchy a navrhne riešenie pre zníženie možnosti jej výskytu. Reaktívne sebaoživenie umožňuje systému opraviť zlyhanie potom, ako nastalo. Sebaoživenie na základe záložného (*fall-back*) mechanizmu zas predpokladá, že systém sa naučí rôzne úrovne poznania. Ak sa vyskytne úplne nová situácia, ktorú vo svojom vyššie úrovňovom poznaní nedokáže zvládnuť, vráti sa na nižšiu úroveň poznania, kde začne stavať nové poznanie, ktoré dokáže zvládnuť situáciu z danej úrovne.³² Samourčenie cieľa (*self-identification of goal*) je základom pre väčšinu robotov alebo systémov, keďže ich činnosť je zameraná na splnenie nejakého cieľa. Cieľ ich činnosti je buď priamo zakódovaný, alebo určený na základe zadaného hodnotového systému. To znamená, že operátor musí rozumieť a potvrdiť model prostredia s ohľadom na činnosť daného robota alebo systému. Ten však zlyhá v prípade, ak prostredie nie je predvídateľné alebo známe operátorovi. Je preto potrebný mechanizmus, ktorý umožní systému samourčenie cieľa a naučenie potrebných zručností pre jeho naplnenie.³³

V prípade autonómnych zbraňových systémov ponúkajú zrozumiteľnú analýzu autonómie Horowitz a Scharre.³⁴ Podľa nich možno autonómiu jed-

³¹ CANGELOSI, A., SCHLESINGER, M. Developmental Robotics: From Babies to Robots, 2015, s. 408 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/290749036_Developmental_Robotics_From_Babies_to_Robots

³² Bližšie pozri CHAPUT, H. H., pozn. č.30.

³³ GLOVER, A. J., WYETH, G. F. Toward Lifelong Affordance Learning Using a Distributed Markov Model. In: IEEE Transactions on Cognitive and Developmental Systems. 2018, vol. 10, č. 1, s. 44 – 55. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/309066416_Toward_Lifelong_Affordance_Learning_Using_a_Distributed_Markov_Model

³⁴ Tento odsek je spracovaný podľa HOROWITZ, M. C., SCHARRE, P., pozn. č. 17, s. 5 – 7.

noducho chápať ako schopnosť stroja splniť úlohu bez ľudského zapojenia. Autonómny systém je následne stroj, hardvér alebo softvér, ktorý po svojom spustení splní nejakú úlohu alebo funguje samostatne. Stupeň autonómie stroja je však určujúci pre posúdenie jeho súladu s existujúcimi pravidlami. Podľa týchto autorov nemá zmysel hľadať jednotnú definíciu stupňov autonómie, ale skôr zamerať sa na pochopenie troch rozmerov autonómie, medzi ktorými môžu systémy variovať. Tieto rozmery sú nezávislé, preto môže autonómia existovať na troch rôznych úrovniach naraz. Rozmery autonómie je možné skúmať z pohľadu: a) vzťahu velenia a riadenia medzi človekom a strojom, b) komplexnosti stroja, c) typu automatizovaného rozhodnutia.

Na základe prvého rozmeru, teda z pohľadu vzťahu velenia a riadenia medzi človekom a strojom, možno stroje rozdeliť na poloautonómne, autonómne pod ľudskou kontrolou a plne autonómne. **Poloautonómne** sú stroje vykonávajúce činnosť po určitú dobu a po jej uplynutí čakajú na zapojenie človeka, aby mohli ďalej pokračovať (*human-in-the-loop*). **Autonómne pod ľudskou kontrolou** sú stroje schopné vykonávať činnosti úplne samostatne, no pod kontrolou človeka, ktorý je schopný zasiahnuť v prípade poruchy alebo zlyhania stroja (*human-on-the-loop*). **Plne autonómne** sú stroje vykonávajúce činnosti úplne samostatne, bez možnosti človeka zasiahnuť do jeho činnosti (*human-out-of-the-loop*). Autonómia v tomto rozmere nie je otázkou inteligencie stroja, ale skôr otázkou jeho vzťahu k ľudskému operátorovi – kontrolórovi. Výraz „loop“ je možné preložiť ako „napojenie“, „slučka“ alebo „vedenie“. Vo vojenskej terminológii sa využíva na objasnenie toho, ako pracuje rozhodovací proces zbraňového systému. Je to rámec rozhodovacieho procesu, ktorým niekto alebo niečo zbiera informácie, rozhoduje, čo urobí, a následne koná, čo sa jednoducho rovná zacieleniu (*targeting*),³⁵ pričom ide o proces výberu a uprednostňovania cieľov a výberu vhodnej reakcie s ohľadom na zhodnotenie požiadaviek operácie a možností jej vykonania.

Komplexnosť stroja ako druhý rozmer autonómie umožňuje rozlišovať medzi automatickými, automatizovanými, autonómnymi a inteligentnými strojmi. **Automatický** (*automatic*) stroj je možné chápať vo význame systémov s veľmi jednoduchými, mechanickými reakciami (odpoveďami) na podnety okolia. Prirovnáť je ich možné k mínám. **Automatizovaný** (*automated*) stroj je komplexnejší systém založený na pravidlách, ako sú napr. samostatne

³⁵ EASON, M. P. Lethal Autonomous Weapon Systems: Reconciling the Myth of Killer Robots and the Reality of the Modern Battlefield (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://dukespace.lib.duke.edu/dspace/bitstream/handle/10161/23212/Eason_duke_0066N_16305.pdf?sequence=1&isAllowed=y

riadené autá alebo programovateľné termostaty, zatiaľ čo **autonómny** stroj je skôr vnímaný ako stroj schopný samostatného navádzania, sebaučenia alebo správania, ktoré nie je priamo predvídateľné jeho kódovaním. Ako autonómne je možné vnímať aj stroje s inteligenciou a vlastnou vôľou, no umelá inteligencia je pojem, ktorý sa vzťahuje na veľmi širokú škálu systémov, od tých, ktoré sa vyznačujú ľudskou alebo nadľudskou inteligenciou (šachový počítač), po možné systémy budúcnosti, ktoré sa budú vyznačovať ľudskou všeobecnou inteligenciou, pri ktorej je však otázne, či je možné ju stotožniť so slobodnou vôľou. Ako z tejto kategorizácie vyplýva, medzi stupňami komplexnosti stroja neexistujú jasné hranice, ale skôr diskutabilné.

Tretí rozmer autonómie skúma typ automatizovaného rozhodnutia, teda na plnenie akej úlohy alebo činnosti bol stroj automatizovaný. Rôzne rozhodnutia vyžadujú rôzne úrovne komplexnosti stroja a riziko. Tieto rozdielnosti sú viditeľné pri porovnaní toustovača a míny, ktoré vykazujú odlišné riziko následkov, hoci v oboch prípadoch ide o plne autonómne stroje po ich aktivácii, no s úplne odlišným automatizovaným rozhodnutím. Práve typ automatizovaného rozhodnutia je jednou z kľúčových otázok pre legalitu autonómnych zbraňových systémov. Podľa nášho názoru je preto rozhodujúcou samotná schopnosť systému rozhodovať sa, či naprogramovanú úlohu splní a ako ju splní. Za autonómny zbraňový systém nie je možné považovať len automatizované zariadenie, ktoré po splnení určeného predpokladu (šliapnutie na protipechotnú mínu) splní úlohu (vybuchne).

Podľa správy Medzinárodného výboru Červeného kríža³⁶ je pri autonómnom systéme dôležité určenie miery ľudskej kontroly, od ktorej závisí stupeň autonómie systému. Ľudská kontrola sa môže prejaviť v rôznych úrovniach procesu systému. Autonómny systém totiž možno chápať ako uzavretý cyklus troch procesov, „vnímanie – myslenie – konanie“. Systém prijíma informácie z jeho prostredia prostredníctvom senzorov (vnímanie), spracúva tieto informácie kontrolným softvérom (myslenie) a na základe výsledkov spracovania týchto informácií koná bez ľudského zapojenia (konanie). Niektoré systémy, ktoré možno označiť ako **automatické** (*automatic*) systémy, vykonávajú prednastavené úlohy, pričom nemenia svoje správanie na základe meniacich sa podnetov z prostredia. Systémy, ktoré možno označiť ako **automatizované** (*automated*) systémy, prispôbujú svoje konanie na základe podnetov z prostredia. Zložitejšie systémy, označované ako **autonómne**

³⁶ ICRC. Autonomy, artificial intelligence and robotics: Technical aspects of human control. (2019), s. 7 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/document/autonomy-artificial-intelligence-and-robotics-technical-aspects-human-control>

(*autonomous*) systémy, kombinujú podnety z prostredia a vlastnú analýzu danej situácie. Práve v súvislosti s týmito systémami sa stretávame s myšlienkou, že ide o inteligentné systémy, resp. že disponujú umelou inteligenciou. Medzi automatizovaným a autonómnym systémom však nie je možné odhaliť jasný technický rozdiel, resp. neexistuje univerzálne akceptovaná definícia týchto pojmov.³⁷

Z pohľadu Medzinárodného výboru Červeného kríža je preto definícia autonómneho zbraňového systému závislá od autonómie systému v jeho kritických funkciách,³⁸ teda vo výbere cieľa (vyhľadávanie alebo odhalenie, určenie, sledovanie, výber) a útoku (použitie sily, znehybnenie, poškodenie alebo zničenie) na cieľ bez ľudského zapojenia. Zbraňový systém môže disponovať autonómiou v jeho kritických cieľiacich funkciách bez toho, aby mal systémovú autonómiu, teda autonómiu v iných funkciách, ako napr. lietanie alebo navigácia. Autonómia zbraňového systému v kritických funkciách nie je závislá od technickej dômyselnosti, zbraňový systém môže byť veľmi jednoduchý a „neinteligentný“ vo svojom fungovaní, ale plne autonómny vo svojich cieľiacich funkciách. Autonómny zbraňový systém tak nemusí byť nevyhnutne vybavený umelou inteligenciou a strojovým učením, ale postačuje autonómia v cieľiacich funkciách, založená na softvéri vyberajúcom a zasahujúcom cieľ na základe vložených informácií (pravidiel).³⁹

1.1.1 Autonómia systémov pod ľudskou kontrolou

Z pohľadu kategorizácie autonómnych zbraňových systémov je azda najproblematickejšia kategória zbraňových systémov, ktoré sú pod kontrolou ľudského operátora (*human-on-the-loop*), pri ktorej môže variať miera ľudskej kontroly a možnosti zapojenia až do takej obmedzenej podoby, že nakoniec systém zaradíme do kategórie plne autonómnej (*human-out-of-the-loop*). Ľudský operátor sa môže zapojiť do rôznych procesov autonómie

³⁷ Tamtiež.

³⁸ Tamtiež, s. 5.

³⁹ Statement of the International Committee of the Red Cross (ICRC), Convention on Certain Conventional Weapons (CCW), Group of Governmental Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems, 25-29 March 2019, Geneva, Agenda item 5(a) – An exploration of the potential challenges posed by emerging technologies in the area of lethal autonomous weapon systems to international humanitarian law (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: [https://docs-library.unoda.org/Convention_on_Certain_Conventional_Weapons_-_Group_of_Governmental_Experts_\(2019\)/CCW%2BGGE%2BLAWS%2BICRC%2Bstatement%2Bagenda%2Bitem%2B5a%2B26%2B03%2B2019.pdf](https://docs-library.unoda.org/Convention_on_Certain_Conventional_Weapons_-_Group_of_Governmental_Experts_(2019)/CCW%2BGGE%2BLAWS%2BICRC%2Bstatement%2Bagenda%2Bitem%2B5a%2B26%2B03%2B2019.pdf)

systému s rôznymi výsledkami, od nízkej úrovne kontrolného zapojenia sa pre naplnenie špecifických úloh (kontrolná úroveň) po vysokú úroveň kontrolného zapojenia sa pre plnenie všeobecnejších úloh (plánovacia úroveň). Na to, aby bola miera zapojenia, resp. kontroly ľudského operátora efektívna, musí si zachovať neustálu situačnú pozornosť, musí mať dostatočný čas na zapojenie sa do činnosti systému (napr. aby prevzal kontrolu, deaktivoval systém alebo vrátil späť kontrolu systému nad vlastnou činnosťou) a mechanizmus zapojenia sa do činnosti systému, či už komunikačné spojenie, alebo priamu fyzickú možnosť kontroly, alebo deaktivácie systému. Ani pri splnení týchto podmienok si však ľudský operátor nemusí zachovať dostatočnú a efektívnu kontrolu nad systémom. V komunikácii medzi operátorom a systémom môže nastať niekoľko problémov. Automatizačná zaujatosť (*automation bias*), keď operátor príliš dôveruje systému, operátorova nedostatočná situačná pozornosť, keď operátor nemá potrebnú vedomosť o stave systému v čase zapojenia sa do jeho činnosti, či morálna obrana (*moral buffer*), keď ľudský operátor prenesie morálnu a právnu zodpovednosť na systém, presvedčený o legitímnej autorite systému.⁴⁰ S ohľadom na spomenuté problémy je možné sa domnievať, že takáto úroveň zapojenia ľudského operátora bude dostatočná pre zmiernenie rizík straty kontroly vlastnej autonómnym systémom.⁴¹

1.1.2 Autonómia plne autonómnych systémov

Najväčšie obavy z pohľadu práva a etiky spôsobujú plne autonómne zbraňové systémy, pri ktorých existuje dilema, či je potrebná nová právna úprava regulujúca ich použitie alebo úplný zákaz. Medzinárodné spoločenstvo do súčasnosti neuspelo v snahách o prijatie všeobecne akceptovateľnej definície (plne) autonómnych zbraňových systémov.

Smernica Ministerstva obrany USA z roku 2012 o autonómnych zbraňových systémoch⁴² rozlišuje medzi autonómnymi a poloaunómnymi zbraňovými systémami, pričom pri oboch ráta s primeraným stupňom ľudského

⁴⁰ CUMMINGS, M. L. Creating moral buffers in weapon control interface design. In: IEEE Technology and Society Magazine, 2004 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://ieeexplore.ieee.org/document/1337888>

⁴¹ ICRC. Autonomy, artificial intelligence and robotics: Technical aspects of human control, pozn. č. 36, s. 9.

⁴² Department of Defense directive number 3000.09, November 21, 2012, Incorporating Change 1, May 8, 2017 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.esd.whs.mil/portals/54/documents/dd/issuances/dodd/300009p.pdf>

zapojenia v procese použitia sily. **Autonómny** zbraňový systém definuje ako zbraňový systém, ktorý je po aktivácii schopný vybrať a zasiahnuť ciele bez ďalšieho zapojenia ľudského operátora. Patrí tu i autonómny zbraňový systém pod ľudským dohľadom, ktorý je navrhnutý tak, aby umožnil ľudskému operátorovi prebrať velenie nad operáciou zbraňového systému, ale je zároveň schopný vybrať a zasiahnuť ciele bez ďalšieho ľudského zapojenia po jeho aktivácii. Autonómny zbraňový systém pod ľudským dohľadom (*human-supervised*) je autonómny zbraňový systém, ktorý ľudskému operátorovi poskytuje možnosť zasiahnuť a ukončiť operáciu systému vrátane situácie, keď dôjde k zlyhaniu zbraňového systému smerujúceho k vzniku škody neprijateľného rozsahu. **Poloautonómny** zbraňový systém je zbraňový systém, ktorý je po svojej aktivácii určený len na zásah individuálnych cieľov alebo špecifických skupín cieľov, ktoré boli vybrané ľudským operátorom. Tieto systémy sú autonómne v operačných funkciách (*engagement-related functions*), napr. vyhľadávaní a určovaní potenciálnych cieľov, upozorňovaní ľudského operátora na potenciálne ciele, uprednostňovaní vybraných cieľov, načasovaní útoku a pod. tak, aby si ľudský operátor zachoval kontrolu nad rozhodnutím výberu konkrétnych cieľov a špecifických skupín cieľov pri zásahu. S ohľadom na skutočnosť, že termíny ako výber cieľa alebo zásah cieľa sú pomerne vágne a tiež významovo široké, nejde o jasnú a presnú definíciu.

Táto smernica však poskytla inspiráciu pre ďalšie definície autonómnych zbraňových systémov. Nezisková organizácia Medzinárodná liga žien pre mier a slobodu⁴³ definuje plne autonómne zbraňové systémy, pričom ich označuje ako smrtiace roboty. Sú to zbrane, ktoré fungujú bez zmysluplnej ľudskej kontroly, a teda len zbrane rozhodujú o tom, kde a ako budú použité, voči čomu alebo kedy budú použité a o dôsledkoch použitia. Zmysluplná ľudská kontrola spočíva v kontrole nad výberom a zásahom cieľom, teda kritických funkciách zbrane. Plne autonómne zbraňové systémy odlišuje od ozbrojených dronov (bezposádkových dopravných systémov), riadených diaľkovo ľudskými operátormi, ktorí vyberajú ciele a určujú, kedy dôjde k zásahu cieľov. Plne autonómny zbraňový systém je naprogramovaný tak, aby po aktivácii fungoval sám pri výbere cieľa a zásahu cieľa, na základe vlastných algoritmov a programovania dátovej analýzy.⁴⁴

⁴³ Women's international league for peace & freedom (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.wilpf.org/>

⁴⁴ A WILPF Guide to Killer Robots (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.wilpf.org/wp-content/uploads/2022/05/WILPF_Killer-Robots-Guide_4th-edition_EN-Web.pdf

Z uvedených definícií vyplýva, že základnou charakteristikou autonómnych zbraňových systémov je autonómia alebo nezávislosť od ľudského vplyvu v procese rozhodovania, kedy a voči komu použije smrtiacu silu.⁴⁵

1.1.3 Autonómia vs. strojové učenie a umelá inteligencia

Nie každý autonómny zbraňový systém však disponuje aj umelou inteligenciou. Aj napriek tomu sa často pojem autonómia stotožňuje s pojmom umelá inteligencia. Na účely rozlíšenia medzi autonómiou a umelou inteligenciou je možné poukázať na štyri typy umelej inteligencie definované Marrom,⁴⁶ a to reaktívnu umelú inteligenciu, umelú inteligenciu s obmedzenou pamäťou, umelú inteligenciu teórie mysle a sebauvedomenú umelú inteligenciu. Prvou je **reaktívna** umelá inteligencia (*reactive AI*), ktorá je považovaná za základný typ umelej inteligencie. Je naprogramovaná tak, aby poskytla predvídaný výsledok založený na vložených dátach. Sú to stroje, ktoré reagujú na rovnaké situácie stále rovnakým spôsobom, a nie sú schopné naučiť sa činnosti alebo chápať minulosť či budúcnosť (príkladom môže byť superpočítač IBM Deep Blue, ktorý porazil v šachu Kasparova, úradujúceho majstra sveta). Tento typ umelej inteligencie bol veľkým krokom vpred v histórii vývoja umelej inteligencie, no nedokáže plniť úlohy nad rámec určených úloh, na plnenie ktorých bol navrhnutý. Poslúžila však na vývoj ďalšieho typu umelej inteligencie, a to umelej inteligencie **s obmedzenou pamäťou** (*limited memory AI*). Tá sa dokáže učiť z minulosti a budovať si skúsenostné poznatky sledovaním činností alebo dát. Používa historické, pozorovacie dáta v kombinácii s predprogramovanou informáciou formulovať predpovede a vykonávať komplexné klasifikačné úlohy. V súčasnosti ide o najrozšírenejší typ využívanej umelej inteligencie (využívajú ju napr. autonómne vozidlá na sledovanie rýchlosti a smerovania iných áut, čím im umožňujú prispôbiť sa situácii). Pamäť tohto typu umelej inteligencie na pozorovacie dáta je len chvíľková, nie dlhodobá. Stroje (systémy) s umelou inteligenciou typu **teórie mysle** (*theory of mind AI*) budú vyžadovať skutočné rozhodovacie schopnosti, aké majú ľudia. Takéto stroje budú schopné pochopiť a pamätať si emócie, následne upraviť svoje správanie na základe týchto emócií pri komunikácii s ľuďmi. Existuje mnoho prekážok pre vývoj tohto typu ume-

⁴⁵ KELAM, I., NEDIČ, T., pozn. č. 11.

⁴⁶ MARR, B. Understanding the 4 Types of Artificial Intelligence (AI). (2021) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.linkedin.com/pulse/understanding-4-types-artificial-intelligence-ai-bernard-marr?trk=pulse-article>

lej inteligencie, a to najmä v dôsledku skutočnosti, že proces zmeny správania založený na zmenách emócií je v ľudskej komunikácii veľmi plynulý, čo je veľmi náročné napodobniť. V súčasnosti sú vyvinuté humanoidné roboty schopné rozoznať signály na ľudskej tvári a napodobniť emócie na vlastnej tvári.⁴⁷ Ako najvyvinutejší typ umelej inteligencie možno uviesť **sebauvedomenú** (*self-aware AI*) umelú inteligenciu. Ak si stroje budú schopné uvedomovať vlastné pocity, ako aj pocity iných okolo seba, budú mať stupeň vedomia a inteligencie rovnaký ako ľudské bytosti. Takýto typ umelej inteligencie bude mať vlastné túžby, potreby a pocity. V súčasnosti nemáme vyvinutý takýto typ umelej inteligencie ani hardver a algoritmus, ktorý by ho umožnil. Ďalší typ (piaty) umelej inteligencie by následne musel prekročiť súčasnú inteligenciu človeka.

1.2 Snahy o definovanie autonómnych zbraňových systémov podľa medzinárodných organizácií

Chýbajúcu medzinárodnoprávnu úpravu autonómnych zbraňových systémov sa snažia nahradiť štáty,⁴⁸ ako aj ďalšie subjekty aktívne v tvorbe pravidiel tzv. *soft law*.⁴⁹ Tieto pravidlá prijímajú vo forme rôznych usmernení, medzinárodných štandardov a všeobecných princípov, ktoré sú formulované rôznymi nevládnymi organizáciami, akademickými pracovníkmi, neziskovými organizáciami, súkromnými nadnárodnými spoločnosťami a pod. V oblasti vývoja a používania autonómnych zbraňových systémov je možné spomenúť *Usmerňujúce zásady pre vývoj a používanie smrtiacich autonómnych zbraňových systémov: Verzia 1.0* (2020)⁵⁰ alebo *11 princípov smrtiacich autonómnych zbraňových systémov* (2019).⁵¹ Hoci ide o právne nezáväzné pravidlá, ich me-

⁴⁷ Bližšie pozri Hanson Robotics: Sophia (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.hansonrobotics.com/sophia/>

⁴⁸ Príkladom môže byť Austrália: Use of Unmanned Air, Maritime and Land Platforms by the Australian Defence Force (2016). (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.aph.gov.au/DocumentStore.ashx?id=874c22d0-55f8-4bc6-8c41-a4bd23061846>

⁴⁹ Bližšie pozri KLUČKA, J., pozn. č. 10, s. 559 a nasl.

⁵⁰ Guiding Principles for the Development and Use of LAWS: Version 1.0. The Canberra Working Group (2020). (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.e-ir.info/2020/04/15/guiding-principles-for-the-development-and-use-of-laws-version-1-0/>

⁵¹ Guiding Principles affirmed by the Group of Governmental Experts on Emerging Technologies in the Area of Lethal Autonomous Weapons System (2019). (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://ccdcoe.org/uploads/2020/02/UN-191213_CCW-MSP-Final-report-Annex-III_Guiding-Principles-affirmed-by-GGE.pdf

medzinárodné používanie v praxi môže vyústiť do podoby záväzných pravidiel, preto sú v súčasnosti dôležitým prameňom práva, hoci len pomocným.

1.2.1 Autonómne zbraňové systémy z pohľadu Medzinárodného výboru Červeného kríža

Autonómne zbraňové systémy sú predmetom záujmu Medzinárodného výboru Červeného kríža,⁵² ktorý ako nevládna organizácia chráni obeť ozbrojených konfliktov, v ktorých sa autonómne zbraňové systémy plánujú využívať/využívajú. Medzinárodný výbor Červeného kríža považuje za autonómne zbraňové systémy⁵³ zbrane, ktoré vyberajú a aplikujú silu voči cieľom bez ľudského zapojenia. Keď sú raz aktivované človekom, autonómna zbraň sama spustí paľbu na základe informácií z jej prostredia získaných senzormi a na základe všeobecného profilu cieľa. Po spustení zbraňového systému ľudským operátorom zbraňový systém za pomoci svojich senzorov, softvéru a pripojených zbraní preberie cieľiacu funkciu, ktoré by za normálnych okolností vykonával človek.⁵⁴

Za autonómne zbraňové systémy teda považuje tie, kde samotný používateľ zbrane nevyberá a nepozná špecifický cieľ ani presný čas a/alebo miesto konečného použitia sily. Aktivácia zbrane nastane na základe rozpoznanie nejakého tvaru vojenského prostriedku alebo pohybu osoby, nie na základe rozhodnutia operátora.⁵⁵ Takáto strata ľudskej kontroly a posúdenia v procese použitia sily predstavuje z pohľadu Medzinárodného výboru Červeného kríža vážne humanitárne, právne a etické obavy. Autonómne zbraňové systémy predstavujú zvýšený stupeň nepredvídateľnosti následkov útoku, vytvárajú riziko pre civilné osoby a civilné objekty a ich súlad s pravidlami medzinárodného humanitárneho práva je sporný. Medzinárodný výbor Červeného kríža zameriava svoju pozornosť najmä na plne autonómne zbraňové systémy, nad ktorými nevykonáva, resp. v procese ich činnosti nemôže pre-

⁵² International Committee of the Red Cross (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/>

⁵³ ICRC position on autonomous weapon systems. (2021) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/document/icrc-position-autonomous-weapon-systems>

⁵⁴ ICRC. Autonomy, artificial intelligence and robotics: Technical aspects of human control. (2019), pozn. č. 36, s. 5.

⁵⁵ ICRC. What you need to know about autonomous weapons. (2022) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/document/what-you-need-know-about-autonomous-weapons>

brať kontrolu ľudský operátor. Na to, aby bolo možné autonómny zbraňový systém považovať za súladný s pravidlami medzinárodného práva, vyžaduje Medzinárodný výbor Červeného kríža, aby bol schopný myslieť racionálne a humánne a rovnako konať racionálne a humánne,⁵⁶ čo nie je jednoducho splniteľnou podmienkou.

1.2.2 Autonómne zbraňové systémy z pohľadu organizácie *Human Rights Watch*

O niečo rozšírenejšiu definíciu ponúka organizácia Human Right Watch,⁵⁷ ktorá v spolupráci s Medzinárodnou klinikou ľudských práv⁵⁸ pripravila dokument Strácanie ľudskosti: Prípád proti smrtiacim⁵⁹ robotom (*killer robots*).⁶⁰ Tieto roboty definuje ako plne autonómne zbrane, ktoré vedia vybrať a zasiahnuť ciele bez ľudského zapojenia. Roboty pritom opisuje ako stroje majúce silu vnímať a konať na základe toho, ako sú naprogramované. Všetky disponujú určitým stupňom autonómie, a teda schopnosťou stroja fungovať bez ľudského dohľadu. Správa Human Rights Watch a Medzinárodnej kliniky ľudských práv už v roku 2012 medzi prvými uvádza, že konkrétny stupeň autonómie sa líši od stroja k stroju. Preto rozdeľuje autonómne zbraňové systémy, ktoré označuje ako robotické zbrane (bezpilotné, bezposádkové), do troch kategórií podľa miery ľudského zapojenia do ich činností takto:

- a) systémy, ktoré dokážu vybrať ciele a zasiahnuť ich silou len pod ľudským vedením (*human-in-the-loop weapons* – **zbraň riadená človekom**),

⁵⁶ Prednáška Yuvala Shanyho (The Use of Artificial Intelligence in Practice: International Humanitarian and International Refugee Law Perspectives) počas 2022 All-European International Humanitarian and Refugee Law Moot Court Competition, 15 November 2022, Právnická fakulta, Univerzita v Lubľane. Bližšie pozri napr. CHANDRAKESAN, C. Four Main Approaches to Artificial Intelligence. (2021) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.gopichandrakesan.com/four-main-approaches-to-artificial-intelligence/>

⁵⁷ Human Rights Watch (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.hrw.org/>

⁵⁸ International Human Rights Clinic (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://hls.harvard.edu/clinics/in-house-clinics/international-human-rights-clinic/>

⁵⁹ V slovenskej právnej aj neprávnej spisbe sa objavuje preklad pojmu *killer robots* vo forme „zabijacké roboty“. So súčasným zachovaním úcty k daným autorom autorka používa označenie „smrtiace“, ktoré považuje za vhodnejšiu jazykovú mutáciu v slovenskom prostredí.

⁶⁰ Losing Humanity: The Case against Killer Robots. (2012), pozn. č. 21, s. 1 – 3.

- b) systémy, ktoré dokážu vybrať ciele a zasiahnuť ich silou pod kontrolou ľudského operátora, ktorý vie prevziať riadenie nad činnosťou robota (*human-on-the-loop weapons* – **zbraň kontrolovaná človekom**),
- c) systémy, ktoré sú schopné vybrať ciele a zasiahnuť ich silou bez ľudského zapojenia (*human-out-of-the-loop weapons* – **zbraň automatizovaná človekom**).

Správa označuje autonómne zbraňové systémy ako roboty alebo robotické zbrane, pričom ich chápe vo všetkých troch kategóriách týchto zbraní, teda všetko od diaľkovo ovládaných dronov po zbrane s kompletnou autonómiou. Plne autonómne zbrane však chápe nielen vo význame tretej kategórie, ale aj druhej kategórie, ak kontrola ľudského operátora je natoľko obmedzená, že v konečnom dôsledku patria do tretej kategórie. Označenie plne autonómne zbrane stotožňuje s pojmami smrtiace autonómne roboty. Svoju pozornosť teda Humans Rights Watch a Medzinárodná klinika ľudských práv orientujú na plne autonómne zbrane. Štátom odporúčajú prijať medzinárodný aj vnútroštátny zákaz vývoja, produkcie a používania plne autonómnych zbraní a samotným vývojárom prijať odborný (profesijný) kódex správania pre výskum a vývoj autonómnych robotických zbraní, najmä tých schopných plnej autonómie.

Pre porovnanie, z podobného konceptu vychádzajú aj Horowitz a Scharre,⁶¹ ktorí dopĺňajú definíciu o rozlišovanie medzi autonómnymi zbraňami samostatne rozhodujúcimi o výbere a zásahu cieľa a poloautomatickými zbraňami, v rámci ktorých človek vyberie konkrétny cieľ, ktorý má byť zasiahnutý strojom. Rozlišovanie medzi nimi je veľmi dôležité nielen pre posúdenie ich legality z pohľadu medzinárodného humanitárneho práva, ale aj ďalší vývoj autonómnych systémov využívaných v čase ozbrojeného konfliktu. Pre jasnejšie rozlišovanie týchto systémov objasňujú ďalšie pojmy používané v súvislosti s autonómnymi zbraňovými systémami. **Autonómny** zbraňový systém definujú ako zbraňový systém, ktorý po aktivácii vyberie a zasiahne cieľ, o ktorom špecificky nerozhodol človek. Človekom kontrolovaný autonómny zbraňový systém je zbraňový systém so znakmi autonómneho zbraňového systému, no so schopnosťou človeka kontrolovať jeho činnosť, a ak je to potrebné, zasiahnuť a zastaviť jeho činnosť. **Poloautonómny** zbraňový systém je zbraňový systém s autonómiou v zameriavacích funkciách a po aktivácii zasiahne len konkrétny cieľ alebo skupinu cieľov, o ktorých rozhodol ľudský operátor. Medzi rozhodnutím, či dôjde k zapojeniu

⁶¹ HOROWITZ, M. C., SCHARRE, P., pozn. č. 17, s. 15 – 17.

autonómneho alebo poloautonómneho zbraňového systému do vojenskej operácie systému, je veľký rozdiel. Poloautonómne zbraňové systémy môžu obsahovať väčšiu mieru autonómie v iných oblastiach, ako je napr. schopnosť vyhnúť sa hrozbám alebo zmeniť svoju trasu, a to aj bez zmeny miery ľudskej kontroly nad rozhodnutím zasiahnuť konkrétne ciele. Teda aj zbraňový systém s technológiou automatického rozpoznávania cieľov využívanou na zaistenie, že systém zasiahne len konkrétne osoby alebo skupiny osôb, o ktorých rozhodol človek, je považovaný za poloautonómny zbraňový systém. Je preto dôležité skúmať nielen spôsob vyhľadávania cieľa, ale aj celkové fungovanie zbraňového systému a zamýšľaný cieľ jeho použitia. Autonómne zbrane je možné v tomto ponímaní chápať ako samocieliace zbrane, ktoré samy vyberú konkrétny cieľ útoku a poloautonómne zbrane ako človekom celiace zbrane, pri ktorých je jasné, že človek ostáva tým, kto rozhodne o výbere cieľa.

Okrem snahy o definovanie autonómnych zbraňových systémov sa Human Rights Watch zaoberá aj možnosťami novej zmluvnej právnej úpravy. V rámci kampane Stop killer robots⁶² sa snaží o vytvorenie právne záväzného dokumentu, ktorý by zabezpečil zachovanie zmysluplnej ľudskej kontroly (*meaningful human control*) nad použitím sily, a to na základe troch kľúčových prvkov.⁶³ Prvým prvkom je všeobecný záväzok zachovať zmysluplnú ľudskú kontrolu nad použitím sily. Druhým prvkom je zákaz (ako negatívny záväzok) zbraňových systémov schopných vybrať a zasiahnuť ciele, ktoré svojou povahou predstavujú základné morálne a právne problémy. Tretím prvkom je špecifický pozitívny záväzok pomôcť zaistiť, že zmysluplná ľudská kontrola je zachovaná pri použití všetkých ďalších systémov schopných vybrať a zasiahnuť ciele. Zákaz by sa mal týkať vývoja, výroby a použitia tých zbraňových systémov,⁶⁴ ktorým z ich povahy chýba zmysluplná ľudská kontrola nad výberom a zásahom cieľa.

⁶² Stop killer robots (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.stopkillerrobots.org/>

⁶³ Key elements of treaty on fully autonomous weapons (2019). (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.stopkillerrobots.org/wp-content/uploads/2020/04/Key-Elements-of-a-Treaty-on-Fully-Autonomous-WeaponsvAccessible.pdf>

⁶⁴ New Weapons, Proven Precedent Elements of and Models for a Treaty on Killer Robots (2020). (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.hrw.org/report/2020/10/20/new-weapons-proven-precedent/elements-and-models-treaty-killer-robots>

1.2.3 Autonómne zbraňové systémy z pohľadu NATO

Autonómne systémy majú veľký vplyv na bezpečnosť a obranu, preto si vojenskú užitočnosť autonómnych zbraňových systémov uvedomuje aj Severoatlantická aliancia⁶⁵ (ďalej len „NATO“). Na rozdiel od predchádzajúcich organizácií činnosť NATO nie je ani taká zaujímavá z pohľadu definovania autonómnych zbraňových systémov (keďže terminologicky vychádza z pojmoslovía zaužívaného štátmi, resp. určeného priamo výrobcami rôznych systémov), ale skôr z pohľadu kategorizácie autonómnych zbraňových systémov. Prináša totiž praktické príklady rôznych druhov autonómnych zbraňových systémov líšiacich sa v úrovni autonómie i využívaním umelej inteligencie. NATO svoju činnosť zameriava na autonómne zbraňové systémy, ktoré označuje prívlastkom smrtiace (*lethal*). Robí tak v rámci svojej činnosti zameranej na nové technológie, ktoré predstavujú nové možnosti pre ozbrojené zložky NATO, prinášajú viac efektivity, väčšiu odolnosť, finančnú efektívnosť a udržateľnosť. Uvedomuje si však, že na druhej strane predstavujú novú hrozbu zo strany štátov i neštátnych aktérov, a to nielen z vojenského hľadiska, ale aj pre civilistov.

Ministri obrany štátov NATO prijali vo februári 2021 jednotnú implementačnú stratégiu pre nové a prevratné technológie (EDT-s) Posilniť a chrániť.⁶⁶ Stratégia sa zameriava na posilnenie jednotného prístupu štátov k vývoju a zavádzaniu dvojakých technológií, teda tých, ktoré sú určené pre komerčné využívanie, ale môžu mať využitie aj v oblasti obrany a bezpečnosti a rovnako na ochranu pred ich zneužitím zo strany potenciálnych súperov a protivníkov. Ide o základné ciele pre zabezpečenie strategickej a efektívnej dominancie organizácie NATO, pričom autonómia a autonómne zbraňové systémy patria medzi deväť prioritných technologických oblastí, ktorým sa venuje.⁶⁷

⁶⁵ North Atlantic Treaty Organization (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/index.htm>

⁶⁶ Foster and Protect: NATO's Coherent Implementation Strategy on Emerging and Disruptive Technologies. Pozri NATO: Emerging and disruptive technologies (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_184303.htm

⁶⁷ V roku 2021 prijali ministri obrany organizácie NATO stratégie v rámci prvých dvoch oblastí, a to oblasti umelej inteligencie a oblasti dát. Bližšie pozri NATO's Artificial Intelligence (AI) Strategy. (2021) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_187617.htm; Data Exploitation Framework (DEF) Policy. (2021) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_210002.htm

Na základe svojho implementačného plánu autonómie⁶⁸ prijatého v roku 2022 NATO potvrdilo, že bude konať v súlade s princípmi potvrdenými zmluvnými stranami dohovoru o konvenčných zbraňoch, stotožňuje sa s presvedčením, že medzinárodné humanitárne právo je plne aplikovateľné na všetky zbraňové systémy vrátane vývoja a používania smrtiacich autonómnych zbraňových systémov, a dohovor o konvenčných zbraňoch ponúka vhodný právny rámec na vyrovnanie sa s novými technológiami v oblasti smrtiacich autonómnych zbraňových systémov. Nové technológie plánuje navyše podrobiť prieskumu ich súladu s princípmi zodpovedného používania (PRU-s) vrátane činnosti Výboru na preskúvanie dát a umelej inteligencie (DARB).⁶⁹ Tieto princípy boli prijaté v rámci stratégie pre umelú inteligenciu.⁷⁰ Patria medzi ne zákonnosť (vývoj a používanie aplikácií umelej inteligencie bude v súlade s vnútroštátnym a medzinárodným právom), zodpovednosť (zodpovednosť za vývoj a používanie umelej inteligencie bude založená na jasnej ľudskej zodpovednosti), vysvetliteľnosť a sledovateľnosť (každá aplikácia umelej inteligencie bude pochopiteľná a transparentná a bude podliehať schvaľovaciemu procesu na úrovni NATO alebo vnútroštátneho práva), spoľahlivosť (každá aplikácia umelej inteligencie bude mať jasne definované prípady použitia, bude predmetom testovania a prejde procesom certifikácie), riadenie (každá aplikácia umelej inteligencie umožní potrebnú komunikáciu medzi strojom a človekom, možnosť určiť a vyhnúť sa nezamýšľaným dôsledkom, a v prípade potreby deaktiváciu systému) a znižovanie chybovosti (*bias mitigation*, v procese vývoja a používania aplikácií umelej inteligencie budú podniknuté kroky pre minimalizáciu akejkoľvek nezamýšľanej chyby). Cieľom výboru je prijať štandardy pre zodpovednú umelú inteligenciu (RAI – Responsible AI), na základe ktorých by členovia NATO mohli vnútroštátne prijať a aplikovať štandardy pre vývoj a používanie umelej inteligencie.

Pravidlá vývoja a používania autonómnych zbraňových systémov rozvíja NATO v rámci oblasti autonómie a umelej inteligencie zároveň. Koopera-

⁶⁸ Summary of NATO's Autonomy Implementation Plan. (2022) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_208376.htm

⁶⁹ NATO's Data and Artificial Intelligence Review Board (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_208374.htm?selectedLocale=en; NATO Allies take further steps towards responsible use of AI, data, autonomy and digital transformation. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_208342.htm?selectedLocale=en

⁷⁰ NATO's Artificial Intelligence (AI) Strategy. (2021), pozn. č. 67.

tívne centrum excelencie kybernetickej obrany NATO⁷¹ vo svojom prehľade umelej inteligencie a autonómie v ozbrojených silách členských štátov NATO rozlišuje medzi autonómiou a umelou inteligenciou.⁷² Zdôvodňuje to nejednotným používaním pojmoslovía v rôznych krajinách vo vzťahu k pojmom autonómia a umelá inteligencia, ako aj poukázaním na skutočnosť, že autonómia ako schopnosť stroja plniť úlohu bez ľudského zapojenia môže, ale nemusí zahŕňať znaky technológie umelej inteligencie.⁷³ Prehľad rozlišuje medzi systémami, ktoré patria do prvej a druhej vlny umelej inteligencie. Systémy v rámci prvej vlny umelej inteligencie sú založené na rozhodovaní na základe zapísaných pravidiel (predpoklad – výsledok). Nemôžu uvažovať nad situáciami, v ktorých sa ocitnú, a nemôžu sa učiť na základe vlastných skúseností. Tieto systémy označuje za autonómne. Systémy v rámci druhej vlny umelej inteligencie plnia špecifické úlohy, sú trénované na veľkom množstve informácií a využívajú strojové učenie a hlboké učenie. Tieto systémy zaraďuje medzi umelú inteligenciu spoločne s kontrolnými systémami a systémami na podporu rozhodovania. V zásade však prehľad rešpektuje označenia rôznych systémov samotnými výrobcami, no spôsobuje to pomerne neprehľadnú klasifikáciu využívaných systémov, ktorá spôsobuje, že prehľad niekedy považuje autonómiu za istý level umelej inteligencie (ako v prípade rozlišovania medzi prvou a druhou vlnou umelej inteligencie) a niekedy považuje autonómiu a umelú inteligenciu za odlišné vlastnosti systému (ako napr. pri definovaní autonómie).

Prehľad sa zameriava na štyri kategórie aplikácií umelej inteligencie a autonómnych systémov využívané členskými štátmi NATO v ozbrojených silách. Prvou sú autonómne vozidlá ako bezpilotné lietadlá, bezpilotné autá a bezpilotné podvodné vozidlá využívajúce strojové učenie. Kontroverzné sú najmä v prípade, keď sú využívané ako zbrane, ako vyčkávacia munícia (*loitering munition*), ktorú chápeme ako bezpilotné vozidlo vybavené hlavícou, ktorá funguje autonómne pri výbere a zásahu cieľa (systém, ktorý sa pohybuje okolo cieľa a po jeho určení cieľ zasiahne tým, že doň narazí a vybuchne), teda ako plne autonómny zbraňový systém. Druhou kategóriou sú autonómne obranné systémy protivzdušnej a protiraketovej obrany, auto-

⁷¹ NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://ccdcoe.org/>

⁷² CCDCOE: Artificial Intelligence and Autonomy in the Military: An Overview of NATO Member States' Strategies and Deployment. (2021) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://ccdcoe.org/uploads/2021/12/Strategies_and_Deployment_A4.pdf

⁷³ Bližšie pozri HOROWITZ, M., SCHARRE, P., pozn. č. 17.

nómne rakety a umelou inteligenciou vybavené lietadlá. Táto kategória zahŕňa širokú škálu technológií vrátane autonómnych protivzdušných a protiraketových systémov, autonómnych striel a lietadiel vybavených umelou inteligenciou. Patrí tu napríklad americký systém protivzdušnej obrany Patriot alebo systém obrany proti balistickým raketám Aegis či nemecký obranný systém proti raketám krátkeho doletu Goalkeeper, fungujúce autonómne. Autonómne rakety sú rakety operujúce systémom vystreľ a zabudni (*fire and forget*), ktoré po vypálení vedia nájsť a nasmerovať sa na cieľ samostatne. Zariadené sú tu anglické rakety Brimstone alebo francúzske protilietadlové rakety Mistral. Lietadlá vybavené umelou inteligenciou (Lockheed Martin's F-35 Lightning II piatej generácie, FCAS alebo BAE Tempest) sú ešte v počiatkoch využívania a obsahujú niekoľko prvkov umelej inteligencie vrátane systémov podpory rozhodovania a analýzy dát. Treťou kategóriou je dátová analýza, keďže zber dát, ako sú satelitné snímky, snímky dronov, signálová špionáž, podvodné zvuky, je efektívny, len ak sú zozbierané dáta zanalyzované. Takáto analýza dokáže vylepšiť kybernetickú bezpečnosť, rozpoznávanie cieľa či situačné povedomie (francúzsky TALIOS systém). Do štvrtej kategórie patrí logistika a personálny manažment. Umelú inteligenciu totiž možno využiť aj na vylepšenie logistických problémov v súvislosti so zásobovaním, údržbou či zdravotnou starostlivosťou a pod.⁷⁴

Systémy umelej inteligencie a autonómne systémy sú pre ozbrojené sily veľmi výhodné. Dokážu nahradiť človeka, rýchlejšie spracovať informácie či plniť úlohy pre človeka nebezpečné (napr. odmiňovanie, vyzvedanie a pod.). Štáty ich už dlhodobo používajú (napr. obranný protiraketový vzdušný systém Patriot alebo Aegis, ktoré sa využívajú od 80. rokov). Sú poloautonómneho alebo plne autonómneho druhu, pričom počítač dokáže určiť, zacieliť a zasiahnuť prichádzajúce hrozby bez ľudského schválenia. Pre organizáciu NATO ako obranné združenie štátov preto nie je najdôležitejšie dosiahnuť konsenzus v definovaní autonómnych zbraňových systémov, čo je s ohľadom na ich obrovskú škálu aj pochopiteľné. Snaží sa nájsť prienik v chápaní a používaní autonómnych zbraňových systémov v jednotlivých členských štátoch. Štáty združené v NATO si uvedomujú obrovskú vojenskú výhodu autonómnych zbraňových systémov, ako aj ich vývoj a používanie inými krajinami (mocnosťami) sveta. Z dostupných informácií je preto možné formulovať presvedčenie, že jej cieľom je dosiahnuť technologický pokrok a za-

⁷⁴ Spracované podľa CCDCOE: Artificial Intelligence and Autonomy in the Military: An Overview of NATO Member States' Strategies and Deployment. (2021), pozn. č. 72.

chovať si popredné postavenie medzi subjektmi obrany, a to za súčasného rešpektovania pravidiel medzinárodného práva.

1.3 Úvahy o zákaze autonómnych zbraňových systémov

Definičné nejasnosti autonómnych zbraňových systémov preukazujú, že ani prístup jednotlivých štátov v oblasti regulácie týchto zbraňových systémov nie je jednotný. Medzi právnou spisbou je možné nájsť názory autorov,⁷⁵ ktorí sa snažia apelovať na ich vnútroštátne orgány, aby využili prezentovanú medzeru v medzinárodnom práve (neexistujúci univerzálne záväzný zákaz vývoja a používania autonómnych zbraňových systémov) a aby vlastnou iniciatívou v oblasti vnútroštátnej právnej úpravy vývoja a využívania autonómnych zbraňových systémov prevzali úlohu priekopníkov. Oficiálny postoj štátov vo vzťahu k vývoju a využívaniu autonómnych zbraňových systémov je možné odhaliť z ich politických vyhlásení alebo rôznych vnútrorežimných predpisov, ktoré však nie sú vždy oficiálne ani neoficiálne dostupné. Úmysel podporovať vývoj a používanie autonómnych zbraňových systémov je otázkou štátnej bezpečnosti, preto môžu byť informácie ťažko dostupné. Ako v roku 2017 vyhlásil ruský prezident Putin,⁷⁶ ktokoľvek sa stane lídrom v oblasti využívania umelej inteligencie, stane sa pánom sveta. Preto je len logické, že štáty v záujme udržať si strategickú výhodu, nebudú príliš transparentné pri zverejňovaní informácií týkajúcich sa ich vývoja autonómnych zbraňových systémov.

Napríklad v prípade Veľkej Británie je možné nájsť niekoľko správ o podpore jej vlády v oblasti výskumu a vývoja autonómnych zbraňových systémov.⁷⁷ Preventívny zákaz autonómnych zbraňových systémov Veľká Británia považuje za predčasný, a to najmä z dôvodu neexistujúcej medzinárodnej zhody o vlastnostiach a znakoch smrtiacich autonómnych zbraňových systémov. Veľká Británia totiž definuje smrtiace autonómne zbrane odlišne ako ostatné štáty, a to ako systémy, ktoré sú schopné porozumieť vyššej úrovni

⁷⁵ Pozri napr. REDDY, R. S. India and the Challenge of Autonomous Weapons. (2016), s. 2, 7 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://carnegieendowment.org/files/CEIP_CP275_Reddy_final.pdf

⁷⁶ Russia Today: 'Whoever leads in AI will rule the world: Putin to Russian children on Knowledge Day. (2017) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.rt.com/news/401731-ai-rule-world-putin/>

⁷⁷ Guardian: UK, US and Russia among those opposing killer robot ban. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.theguardian.com/science/2019/mar/29/uk-us-russia-opposing-killer-robot-ban-un-ai>

úmyslu a smerovania. Tieto systémy sú schopné určiť, ako majú postupovať, výberom z niekoľkých alternatív, a to bez zapojenia alebo kontroly človeka.⁷⁸ Takéto odlišné chápanie a presadzovanie definície autonómnych zbraňových systémov (napr. v porovnaní s chápaním USA, ktoré je väčšinovo akceptované, pozri ďalej) môže maskovať potenciálny vývoj a výrobu zbraní s výrazným stupňom autonómie. Podľa organizácie Human Rights Watch vyvíja Veľká Británia rôzne zbraňové systémy s autonómnymi funkciami.⁷⁹

Hlavnú úlohu v rámci úvah nad špecifickými zbraňovými problémami nesú Vysoké zmluvné strany dohovoru o konvenčných zbraniach.⁸⁰ Tie na základe preambuly tohto dohovoru potvrdili potrebu pokračovať v kodifikácii a pokrokovom rozvoji pravidiel medzinárodného práva vzťahujúcich sa na ozbrojené konflikty. Autonómne zbraňové systémy sú nepochybne prejavom vývoja a využívania nových technológií v ozbrojenom konflikte. Prejavujú sa však odlišné definície, odlišné spôsoby ich použitia a, samozrejme, názory na ich súlad s pravidlami medzinárodného práva a zákaz ich používania. Zmluvné strany dohovoru o konvenčných zbraniach vedú diskusie o autonómnych zbraňových systémoch od roku 2013. Sú výsledkom snáh Francúzska, ktoré diskusiu iniciovalo na pôde OSN, pričom tá vyústila do každoročných stretnutí.⁸¹ Podľa ministerky ozbrojených síl Francúzska je takýto mnohostranný rámec spolupráce primeraný pre dohodu o regulácii vojenských autonómnych systémov. Smrtiace autonómne zbraňové systémy

⁷⁸ House of Lords: AI in the UK: ready, willing and able? (2018) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://publications.parliament.uk/pa/ld201719/ldselect/lda-i/100/100.pdf>

⁷⁹ HRW: Stopping Killer Robots: Country Positions on Banning Fully Autonomous Weapons and Retaining Human Control. (2020), pozn. č. 3.

⁸⁰ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 456/2004 Z. z. o prijatí Dohovoru o zákazoch alebo obmedzeniach použitia určitých konvenčných zbraní, ktoré môžu byť považované za nadmerne zraňujúce alebo majúce nerozlišujúce účinky. Oznámenie obsahuje aj štyri protokoly dopĺňajúce jeho obsah: I. o nezistiteľných úlomkoch, II. o zákazoch alebo obmedzeniach použitia mín, nástražných systémov a iných zariadení, III. o zákazoch alebo obmedzeniach použitia zápalných zbraní, IV. o oslepujúcich laserových zbraniach, pričom v roku 2006 pristúpila Slovenská republika aj k poslednému, V. protokolu:

Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 584/2006 Z. z. o prijatí Protokolu o výbušných pozostatkoch vojny k Dohovoru o zákazoch alebo obmedzeniach použitia určitých konvenčných zbraní, ktoré môžu byť považované za nadmerne zraňujúce alebo majúce nerozlišujúce účinky (Protokol V).

⁸¹ Conventional weapons: Presentation and position of France. (2016) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://cd-geneve.delegfrance.org/Presentation-and-position-of-France-1160>

považuje za nesúladne s pravidlami medzinárodného práva a vyhlásila, že Francúzsko sa zameria na ich využitie len v oblasti obrany.⁸²

V roku 2016 prerástli stretnutia zmluvných štátov dohovoru o konvenčných zbraňach do formálnej skupiny vládnych expertov pre nové technológie v oblasti smrtiacich autonómnych zbraňových systémov (ďalej len „skupina vládnych expertov“). Bolo to práve stretnutie skupiny vládnych expertov,⁸³ na ktorom v auguste 2018 Medzinárodná klinika ľudských práv Právnickej fakulty v Harvarde a organizácia Human Rights Watch vyzvali štáty, aby začali negociácie o novej zmluve vyžadujúcej ľudskú kontrolu nad zbraňovými systémami a použitím sily.⁸⁴ Reakcia štátov však nebola veľmi pozitívna. Rusko spoločne s Izraelom, Austráliou, Južnou Kóreou a USA vyjadrilo, že nemôže podporiť rokovania o novej zmluve ani cestou stretnutia, ani iným spôsobom.⁸⁵ Jedným z uvádzaných dôvodov neochoty zapojiť sa do vyjednávania zákazu autonómnych zbraňových systémov, je nejasné rozlišovanie civilného a vojenského vývoja autonómnych systémov za použitia rovnakých technológií, ako aj nejasnosti v definovaní samotného pojmu autonómne zbraňové systémy. Čiastočným úspechom stretnutí v roku 2018 bolo prijatie štyroch základných prístupov k charakterizácii smrtiacich autonómnych zbraňových systémov, a to separatívny prístup, kumulatívny prístup, prístup zodpovednosti a účelovo orientovaný prístup.⁸⁶

Podobne na stretnutí v auguste 2019 stáli Rusko a USA proti preventívne-
mu zákazu takéhoto druhu zbraní.⁸⁷ Delegácia Číny na druhej strane vyjadri-

⁸² France will not develop „killer robots“ - Speech by the Minister of the Armed Forces on AI (2019). Dostupné na: <https://cd-geneve.delegfrance.org/France-will-not-develop-killer-robots-Speech-by-the-Minister-of-the-Armed->

⁸³ Sixth International Meeting on Killer Robots opens at UN Geneva on 27 August, 2018 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.pressenza.com/2018/08/sixth-international-meeting-on-killer-robots-opens-at-un-geneva-on-27-august/>

⁸⁴ Clinic and HRW: Killer Robots Fail Key Moral, Legal Test. (2018) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <http://hrp.law.harvard.edu/staff/clinic-and-hrw-killer-robots-fail-key-moral-legal-test/>

⁸⁵ Future of Life: Handful of Countries- Including the US and Russia- Hamper Discussion to Ban Killer Robots at UN. (2018) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://futureoflife.org/2018/11/26/handful-of-countries-including-the-us-and-russia-hamper-discussions-to-ban-killer-robots-at-un/?cn-reloaded=1>

⁸⁶ CCW/GGE.1/2018/3: Annex III: Chair's summary of the discussion of the 2018 Group of Governmental Experts on emerging technologies in the area of lethal autonomous weapons systems (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://reachingcriticalwill.org/images/documents/Disarmament-fora/ccw/2018/gge/documents/final-report.pdf>

⁸⁷ HRW: Stopping Killer Robots: Country Positions on Banning Fully Autonomous Weapons and Retaining Human Control. (2020), pozn. č. 3.

la vôľu rokovať a uzavrieť nový protokol k dohovoru o určitých konvenčných zbraňoch na účely zákazu plne automatických smrtiacich zbraňových systémov, ktorý by však bol naformulovaný len ako zákaz použitia týchto zbraňových systémov.⁸⁸ Dokiaľ teda nebude ukončená diskusia o právnych otázkach súvisiacich so smrtiacimi autonómnymi zbraňovými systémami, špeciálne ich dôsledkami, Čína sa nebráni vývoju týchto zbraňových systémov a vývoju technológií umelej inteligencie. Podobne ako Rusko, aj Čína má plán stať sa svetovým lídrom v oblasti umelej inteligencie do roku 2030.⁸⁹

Aj napriek skutočnosti, že Spojené štáty americké vyjadrili neochotu uzavrieť novú zmluvu v oblasti zákazu autonómných zbraňových systémov, ostávajú jedným z mála štátov, ktoré patria medzi transparentnejšie vo zverejňovaní informácií o vývoji a používaní autonómie v zbraňových systémoch. Správa pripravená výskumným inštitútom amerického kongresu objasňujúca politiku USA vo vzťahu k smrtiacim autonómnym zbraňovým systémom⁹⁰ uvádza, že politika USA nezakazuje vývoj ani využitie smrtiacich autonómných zbraňových systémov. Vzťah USA k autonómnym zbraňovým systémom odhaľuje smernica ministerstva obrany pojednávajúca o autonómii v zbraňových systémoch.⁹¹ Autonómne zbraňové systémy definuje ako systém, ktorý keď je raz aktivovaný, dokáže vybrať i zasiahnuť cieľ bez ďalšieho zapojenia ľudského operátora. Na jednej strane umožňujú ľudským operátorom prevziať kontrolu nad operáciou zbraňového systému, no na druhej strane dokážu vybrať a zasiahnuť ciele bez ďalšieho ľudského zapojenia po jeho aktivácii. Táto smernica vyžaduje, aby boli všetky systémy vrátane smrtiacich autonómných zbraňových systémov navrhnuté tak, aby umožnili veliteľom a operátorom zapojiť vhodnú úroveň ľudského posúdenia pri použití sily. Ľudské posúdenie sa však chápe v širšom zmysle slova vo vzťahu k rozhodnutiam kde, kedy, ako a prečo bude zbraň použitá. Na tento účel

⁸⁸ KANIA, E. China's Strategic Ambiguity and Shifting Approach to Lethal Autonomous Weapons Systems. (2017) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.lawfareblog.com/chinas-strategic-ambiguity-and-shifting-approach-lethal-autonomous-weapons-systems>

⁸⁹ A New Generation Artificial Intelligence Development Plan. (2017) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.newamerica.org/cybersecurity-initiative/digi-china/blog/full-translation-chinas-new-generation-artificial-intelligence-development-plan-2017/>

⁹⁰ Defence Primer: U.S. Policy on Lethal Autonomous Weapon Systems. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11150>

⁹¹ Department of Defence, Directive, 3000.9 (2012, upgrade 2017) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://fas.org/irp/doddir/dod/d3000_09.pdf

smernica vyžaduje, aby bola dostupná vhodná doktrína a tréning pre použitie autonómnych zbraňových systémov, ktoré by boli periodicky prehodnocované a využiteľné systémovými operátormi a veliteľmi, aby tak lepšie pochopili fungovanie, možnosti a obmedzenia autonómie zbraňových systémov v reálnych podmienkach. Rovnako by mal byť periodicky testovaný a zlepšovaný systém softvérov a hardvérov týchto systémov v nadväznosti na testovanie a využitie v reálnom prostredí. Takáto kontrola by v porovnaní s inými zbraňovými systémami mala byť podľa smernice dvojfázová vo vzťahu k systémom so smrtiacimi účinkami. V súčasnosti nie je známe, že by vláda USA podporovala zákaz smrtiacich autonómnych zbraňových systémov. Práve naopak, v roku 2019 americký zástupca na stretnutí skupiny vládnych expertov upozornil na ich pozitíva spočívajúce v presnejšom zásahu vojenských objektov a nižšom riziku vedľajších škôd na majetku alebo životoch civilistov.⁹²

Rokovania skupiny vládnych expertov boli v roku 2019 špecificky významné. Predmetom rokovaní bolo 11 hlavných zásad pre nové technológie v oblasti smrtiacich autonómnych zbraňových systémov,⁹³ ktoré pôvodne predniesli Nemecko a Francúzsko.⁹⁴ Súhlas s týmito zásadami vyjadrili všetky zmluvné strany dohovoru o konvenčných zbraniach, a to aj tie, ktoré vystupujú proti zavedeniu zákazu (smrtiacich) autonómnych zbraňových systémov (Rusko, Čína, Austrália, Veľká Británia). Medzi hlavné zásady zaraďujeme: 1. Medzinárodné humanitárne právo sa aplikuje v plnej miere vo vzťahu k všetkým zbraňovým systémom vrátane potenciálneho vývoja a používania smrtiacich autonómnych zbraňových systémov. 2. Za rozhodnutia o použití zbraňových systémov musí byť zachovaná zodpovednosť človeka, keďže zodpovednosť nemôže byť prenesená na stroje, a to počas celého životného cyklu zbraňového systému. 3. Interakcia medzi človekom a strojom, ktorá môže mať rôzne formy a môže byť implementovaná v rôznych štádiách životného cyklu zbrane, by mala zaistiť súlad potenciálneho použitia zbraňového systému založeného na vznikajúcich technológiách v oblasti smr-

⁹² Potential Military Applications of Advanced Technology. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://geneva.usmission.gov/2019/03/26/u-s-statement-on-laws-potential-military-applications-of-advanced-technology/>

⁹³ Guiding Principles affirmed by the Group of Governmental Experts on Emerging Technologies in the Area of Lethal Autonomous Weapons System. (2019), pozn. č. 51.

⁹⁴ 11 Principles on Lethal Autonomous Weapons Systems (LAWS). (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/united-nations/multilateralism-a-principle-of-action-for-france/alliance-for-multilateralism/article/11-principles-on-lethal-autonomous-weapons-systems-laws>

tiacich autonómnych zbraňových systémov s aplikovateľným medzinárodným právom, konkrétne medzinárodným humanitárnym právom. Pri posudzovaní kvality a rozsahu tejto interakcie majú byť brané do úvahy rôzne faktory vrátane operačného kontextu a znakov a schopností zbraňových systémov ako celku. 4. Zodpovednosť za vývoj, nasadenie a použitie akéhokoľvek vznikajúceho zbraňového systému v rámci dohovoru o konvenčných zbraniach musí byť zaistená v súlade s aplikovateľným medzinárodným právom vrátane prevádzky takýchto systémov v rámci zodpovedného reťazca prepojenia (*responsible chain*) ľudského velenia a kontroly. 5. V súlade so záväzkami štátu podľa medzinárodného práva, v rámci štúdia vývoja, nadobudnutia alebo prijatia novej zbrane, prostriedkov alebo spôsobov vedenia ozbrojeného konfliktu, musí byť určené, či by ich použitie za niektorých alebo všetkých okolností bolo zakázané medzinárodným právom. 6. Pri vývoji alebo nadobúdaní nových zbraňových systémov založených na vznikajúcich technológiách v oblasti smrteľných zbraňových systémov by sa mali brať do úvahy fyzická bezpečnosť, vhodné nefyzické bezpečnostné záruky (vrátane kybernetického zabezpečenia pred heckerstvom alebo manipuláciou s dátami), riziko ich získania teroristickými skupinami a riziko šírenia. 7. Hodnotenie rizika a opatrenia na zníženie rizika by mali byť súčasťou cyklu návrhov, vývoja, testovania a zapojenia vznikajúcich technológií v každom zbraňovom systéme. 8. Na ochranu súladu s medzinárodným humanitárnym právom a inými aplikovateľnými medzinárodnoprávnymi záväzkami by sa malo zväžť použitie vznikajúcich technológií v oblasti smrtiacich autonómnych zbraňových systémov. 9. Pri tvorbe potenciálnych politických opatrení by vznikajúce technológie v oblasti smrtiacich autonómnych zbraňových systémov nemali byť poľudšťované (*anthropomorphized*). 10. Diskusie a akékoľvek potenciálne politické opatrenia prijaté v kontexte dohovoru o konvenčných zbraniach by nemali brániť prokroku alebo prístupu k pokojnému použitiu inteligentných autonómnych technológií. 11. Dohovor o konvenčných zbraniach ponúka vhodný rámec pre riešenie otázky vznikajúcich technológií v oblasti smrtiacich autonómnych zbraňových systémov v kontexte cieľov a účelov dohovoru, ktorý sa snaží nájsť rovnováhu medzi vojenskou nevyhnutnosťou a humanitárnymi ohľadmi.⁹⁵

⁹⁵ Pozri CHRVALOVÁ, L. Vývoj diskusií o smrtiacich autonómnych zbraňových systémov v rámci Dohovoru o zákazoch alebo obmedzeniach použitia určitých konvenčných zbraní. In: Politické vedy. Vol. 25, č. 3, s. 19 (8 – 30). (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/archiv-vydani/2022/3-2022/lujza-chrvalova.html?print=1>

Predmetom rokovani stretnutia expertov v roku 2020 boli aj 4 možnosti úpravy smrtiacich autonómnych zbraňových systémov.⁹⁶ Prvým by bol právne záväzný nástroj obsahujúci zákazy, predpisy, pozitívne záväzky alebo ich kombináciu, pričom centrom úpravy by bola norma zaistujúca ľudskú kontrolu nad kritickými funkciami zbraňových systémov, a to vo forme protokolu k dohovoru o konvenčných zbraniach alebo samostatnej zmluvy. Vznesená bola aj požiadavka na moratórium vývoja a používania autonómnych zbraní v prechodnom období. Druhou možnosťou by bola politická deklarácia obsahujúca dôležité zásady, ako je nevyhnutnosť ľudskej kontroly pri použití sily a význam ľudskej zodpovednosti, ako aj prvky transparentnosti a technologického prieskumu, nezáväzné povinnosti, možno založené na 11 základných zásadách, potenciálne smerujúca k vytvoreniu nezáväzného kódexu správania. Treťou možnosťou by bol neprávny záväzný technický výsledok spájajúci aplikovateľné medzinárodné právo a dobrú prax pre štáty, ktorý by nasledoval prístup dokumentu z Montreux⁹⁷ (2008) venovaný súkromným vojenským a bezpečnostným spoločnostiam počas ozbrojeného konfliktu. Posledným, štvrtým možným prístupom by bolo uznanie, že nie sú potrebné žiadne ďalšie právne opatrenia, pretože medzinárodné humanitárne právo je plne aplikovateľné a dostatočne jasné pre vyrovnanie sa s akoukoľvek výzvou spojenou so smrtiacimi autonómnymi zbraňovými systémami.

Vyjadrenia Ruska, USA, Veľkej Británie, Francúzska a Číny k vývoju a používaniu autonómnych zbraňových systémov sú zaujímavé a pomerne dôležité nielen z pohľadu stretnutí vládnych expertov, no o to viac, že plnia úlohu stálych členov Bezpečnostnej rady OSN (disponujúcich právom veta), ktorá je Chartou OSN zmocnená na prijímanie rozhodnutí reagujúcich na ohrozenie mieru, porušenie mieru a útočný čin, súčasťou ktorých môže byť aj použitie autonómnych zbraňových systémov. Okrem týchto stálych členov Bezpečnostnej rady OSN odmietajú rokovania o novej zmluve zakazujúcej autonómne zbraňové systémy aj Izrael a Austrália. Izrael využíva obranný

⁹⁶ Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons Which May Be Deemed to Be Excessively Injurious or to Have Indiscriminate Effects (CCW/GGE.1/2020/WP.7) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G21/090/11/PDF/G2109011.pdf?OpenElement>

⁹⁷ The Montreux Document on Private Military and Security Companies (2008) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://shop.icrc.org/the-montreux-document-on-private-military-and-security-companies-pdf-en.html>

systém Iron Dome, ktorý úspešne zachytáva prichádzajúce rakety stredného doletu a torpéda, a to rýchlejšie, ako dokáže reagovať človek⁹⁸ alebo tzv. samovražedný dron „Harop“.⁹⁹ V rámci rokovania skupiny expertov izraelský zástupca ministerstva zahraničných vecí vyhlásil, že Izrael podporuje hlbšie diskusie o možnej regulácii smrtiacich autonómnych zbraňových systémov, no tá by však nemala brániť rozvoju výskumu, vývoja a používania autonómnych technológií.¹⁰⁰ Rovnako poukázal na existujúce rozdiely v definícii smrtiacich autonómnych zbraňových systémov i rozdielne názory na vhodnú mieru zapojenia ľudskej kontroly nad takýmito zbraňovými systémami. Súčasťou vyhlásenia bola aj časť, v ktorej vyjadril, že z pohľadu Izraela bude ľudské zhodnotenie vždy súčasťou činnosti smrtiacich autonómnych zbraňových systémov, keďže budú vytvorené i naprogramované človekom. Vyjadril súhlas so stanoviskom Spojených štátov amerických, podľa ktorého je cieľom smrtiacich autonómnych zbraňových systémov pomôcť uskutočniť (vykonať) úmysel veliteľov a operátorov zbraňových systémov pri použití sily. Poukázal tak aj na vojenské a humanitárne výhody použitia smrteľných autonómnych zbraňových systémov, ktoré môžu zabezpečiť presnejšie zacielenie minimalizujúce vedľajšie škody a znížia riziká hroziace kombatanom i nekombatanom. Podľa ministerky zahraničných vecí Austrálie by bolo predčasné podporiť preventívny zákaz autonómnych zbraňových systémov a Austrália bude pokračovať v tvorbe politik v oblasti umelej inteligencie a smrteľných automatických zbraňových systémov v rámci jej medzinárodných záväzkov.¹⁰¹ Austrália je však príkladom štátu, ktorý je nielen činný vo výskume a vývoji autonómnych zbraňových systémov, no zároveň aj v oblasti vnútroštátnej regulácie. Senátna komisia pre zahraničné vzťahy, obranu a obchod v otázkach možného využitia bezpilotných vzdušných, námorných

⁹⁸ An assessment on Israel's 'Iron Dome' Defense System. (2020) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.unav.edu/web/global-affairs/detalle/-/blogs/an-assessment-on-israel-s-iron-dome-defense-system>

⁹⁹ Bližšie pozri Israeli firm sells Harop, Rotem kamikaze drones to several Asian countries. (2021) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.defensenews.com/unmanned/2021/02/02/israeli-firm-sells-harop-rotam-kamikaze-drones-to-several-asian-countries/>; HAROP – Loitering Munition System (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.iai.co.il/p/harop>

¹⁰⁰ Statement by Mr. Ofer Moreno, Group of Experts meeting on Lethal Autonomous Weapons Systems (CCW). (2018) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: [https://www.unog.ch/80256EDD006B8954/\(httpAssets\)/7A0E18215E16382DC125830400334DF6/%24file/2018_GGE%2BLAWS%2B2_6d_Israel.pdf](https://www.unog.ch/80256EDD006B8954/(httpAssets)/7A0E18215E16382DC125830400334DF6/%24file/2018_GGE%2BLAWS%2B2_6d_Israel.pdf)

¹⁰¹ BISHOP, J. Letter to Prof. Toby Walsh. (2018) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.cse.unsw.edu.au/~tw/ciair/julie.pdf>

a pozemných prostriedkov austrálskymi obrannými silami (ďalej len „senát-na komisia“) dala austrálskej vláde 9 odporúčaní, ako postupovať pri vývoji a využívaní bezpilotných systémov v obranných zložkách.¹⁰²

Správy jednotlivých štátov a dostupné informácie preukazujú, že právna regulácia autonómnych zbraňových systémov na vnútroštátnej úrovni je len v počiatkoch a má skôr povahu nezáväzného prameňa práva, resp. formu vnútroorganizačného usmernenia v hierarchii orgánov štátnej moci. Názorové rozdiely medzi štátmi má potenciál zjednotiť diskusia v rámci medzinárodných organizácií. Jednou zo základných úloh medzinárodných organizácií je totiž plniť úlohy v prospech štátov, ktoré samostatne nie sú schopné tieto úlohy plniť.¹⁰³ Preto stúpa na význame práve rokovanie štátov v rámci systému dohovoru o konvenčných zbraniach prijatého v rámci činnosti OSN. Veľmi dôležitú úlohu v normotvorbe medzinárodného humanitárneho práva a práva ozbrojených konfliktov zohráva aj Medzinárodný výbor Červeného kríža, hoci patrí do skupiny medzinárodných nevládných organizácií.

Aj Medzinárodný výbor Červeného kríža sa zúčastňuje rokovaní skupiny vládnych expertov, pričom v roku 2021 vyjadril svoj názor,¹⁰⁴ že pre vyrovnanie sa s vážnymi rizikami, ktoré predstavujú autonómne zbraňové systémy a proces ich fungovania, je nevyhnutná rýchla a efektívna medzinárodná reakcia. Podľa Medzinárodného výboru Červeného kríža¹⁰⁵ hlavným princípom, ktorým sa majú štáty riadiť vo vzťahu k autonómnym zbraňovým systémom, je skutočnosť, že strany ozbrojeného konfliktu sú obmedzené vo svojom výbere zbraní a spôsobe ich použitia. Obmedzenie spočíva v zákaze zbraní, ktoré spôsobujú nadbytočné zranenia a zbytočné utrpenie alebo ktoré nie sú schopné rozlišovať medzi civilistami alebo civilnými objektmi a vojenskými cieľmi. Ide o základné pravidlá medzinárodného humanitárneho práva a tradičné vyjadrenie princípov proporcionality a rozlišovania.

¹⁰² Use of Unmanned Air, Maritime, and Land Platforms by the Australian Defence Force. (2016) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.aph.gov.au/DocumentStore.ashx?id=874c22d0-55f8-4bc6-8c41-a4bd23061846>

¹⁰³ Kooperatívna funkcia medzinárodných organizácií. Bližšie pozri napr. DAVID, V., SLADKÝ, P. Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou, pozn. č. 24, s. 230.

¹⁰⁴ Autonomous weapons: The ICRC recommends adopting new rules. Statement of the International Committee of the Red Cross delivered at the Convention on Certain Conventional Weapons (CCW) before the Group of Governmental Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems – 3 – 13 August 2021, Geneva. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/document/autonomous-weapons-icrc-recommends-new-rules>

¹⁰⁵ Review of new weapons (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/document/review-new-weapons>

Na základe čl. 36 dodatkového protokolu 1 k Ženevským dohovorom, sa musí každá zmluvná strana uistiť, že použitie akejkoľvek novej zbrane, prostriedku alebo spôsobu vedenia ozbrojeného konfliktu je v súlade s pravidlami medzinárodného humanitárneho práva. Pre uľahčenie takého-to zhodnotenia pripravil Medzinárodný výbor Červeného kríža Sprievodcu právneho preskúmania nových zbraní, prostriedkov a spôsobov vedenia ozbrojeného konfliktu.¹⁰⁶ Aj napriek tomu by mal mať každý štát na základe daného čl. 36 svoj vlastný mechanizmus preskúmania. Rovnako to platí aj vo vzťahu k dronom ako nového druhu zbraní, ktoré sú skonštruované ako plne autonómne zbraňové systémy.

Základnou obavou Medzinárodného výboru Červeného kríža je, že autonómne zbraňové systémy vyberajú cieľ a rozhodujú o použití sily bez ľudského zásahu, čo znamená, že majiteľ týchto systémov nevyberá konkrétny cieľ, presný čas alebo miesto použitia sily. Medzinárodný výbor Červeného kríža vyzýva na zodpovednosť vysoké zmluvné strany dohovoru o konvenčných zbraňoch, ktoré majú príležitosť urobiť pokrok v procese objasnenia, zváženia a tvorby normatívneho a operačného rámca pre autonómne zbraňové systémy.¹⁰⁷ V nadväznosti na ostatné zasadnutie skupiny vládnych expertov pre oblasť smrtiacich autonómnych zbraňových systémov v júli 2022¹⁰⁸ vyzval¹⁰⁹ Medzinárodný výbor Červeného kríža štáty k dojednaniu a prijatiu nových právne záväzných pravidiel upravujúcich vývoj a používanie autonómnych zbraňových systémov. Pravidlá by mali obsahovať: a) zákaz autonómnych zbraňových systémov, ktoré sú navrhnuté alebo používané takým spôsobom, že ich účinky (dôsledky) nemôžu byť dostatočne pochopené,

¹⁰⁶ A Guide to the Legal Review of New Weapons, Means and Methods of Warfare (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/publication/0902-guide-legal-review-new-weapons-means-and-methods-warfare-measures-implement-article>; Legal review of new weapons (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/document/new-weapons-factsheet>

¹⁰⁷ Bližšie pozri ELBERT, L. Vnútroštátne snahy o reguláciu autonómnych zbraňových systémov v súlade s medzinárodným právom, pozn. č. 7, s. 87 – 89.

¹⁰⁸ Convention on Certain Conventional Weapons – Group of Governmental Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems: Report of the 2022 session of the Group of Governmental Experts on Emerging Technologies in the Area of Lethal Autonomous Weapons Systems, as adopted on 29 July 2022 (CCW/GGE.1/2022/CRP.1/Rev.1) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://meetings-archive.unoda.org/section/ccw-gge-2022_documents_18542/

¹⁰⁹ Autonomous weapons: The ICRC calls on states to take steps towards treaty negotiations. (2022) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/document/autonomous-weapons-icrc-calls-states-towards-treaty-negotiations>

predvídané alebo vysvetlené, b) zákaz autonómnych zbraňových systémov, ktoré sú navrhnuté alebo používané na použitie sily voči ľuďom, c) špecifické právne obmedzenia pre navrhovanie alebo používanie nezakázaných autonómnych zbraňových systémov vrátane znemožnenia ľudského posúdenia a kontroly nad konkrétnymi útokmi.

Ako z uvedených stanovísk štátov vyplýva, zmluvné štáty dohovoru o konvenčných zbraniach, špeciálne tie, ktoré aktívne vyvíjajú a využívajú autonómne zbraňové systémy napr. vo forme dronov, nie sú ochotné vyjadriť súhlas so zákazom autonómnych zbraňových systémov so smrtiacou silou. Zdôvodňujú to chýbajúcou definíciou autonómnych zbraňových systémov a rovnako rozdielnymi názormi štátov na vhodnú úroveň ľudskej kontroly nad autonómnymi zbraňovými systémami.

1.4 Drony ako príklad autonómnych zbraňových systémov

O autonómnych zbraňových systémoch najčastejšie počujeme v súvislosti s činnosťou dronov, ktoré z technologického hľadiska nie sú novinkou. Bývajú označované aj ako letecké prostriedky bez posádky alebo bezposádkové lietadlá (*unmanned aerial systems* – “UAS”). Drony sú schopné uniesť kamery s vysokým rozlíšením, termovíznymi alebo infračervenými kamerami, elektronickým bezpečnostným vybavením a pod. Môžu byť skonštruované z veľmi ľahkých materiálov, z plastu alebo karbónového vlákna, čo umožňuje konštrukciu veľkého, ale zároveň veľmi ľahkého dronu schopného uniesť napr. GPS systém alebo rôzne diaľkovo riadené systémy.¹¹⁰

Drony sa v súčasnosti využívajú v bežnom občianskom živote, v súkromnoprávnej sfére, napr. na doručovanie zásielok alebo v rámci pandémie spôsobenej vírusom SARS – COVID-19 pomáhali drony chrániť či dokonca zachraňovať ľudské životy v čase nariadenej karantény.¹¹¹ Drony boli využívané na vzdušné monitorovanie šírenia tohto vírusu, na dodávky tovarov alebo na vyhodnocovanie situácie v čase po pandémie.¹¹² Jedným zo známych obrázkov použitia dronu počas pandémie COVID-19 je záber na ľudí na balkó-

¹¹⁰ ESTRADA, M. A. R. The Uses of Drones in Case of Massive Epidemics Contagious Diseases Relief Humanitarian Aid: Wuhan-COVID-19 Crisis, s. 1 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3546547

¹¹¹ SAGAR, M. How Drones are Assisting Government in China Fight COVID-19 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://opengovasia.com/how-drones-are-assisting-government-in-china-fight-covid-19/>

¹¹² Pozri ESTRADA, pozn. č. 110.

ne počas lockdownu v Číne.¹¹³ Dron vybavený termokamerou meral telesnú teplotu osôb v karanténe a okrem kontroly dodržiavania karantény mohol privolať záchranné zložky. Pri takomto použití je však nevyhnutné zabezpečiť súlad ich použitia s pravidlami ochrany ľudských práv. Meranie telesnej teploty dronmi napr. vyvolalo kritiku ľudskoprávných aktivistov, ktorí poukázali na neoprávnený zásah do práv jednotlivca na Floride, kde daytonska polícia používala drony na monitorovanie sociálnych odstupov a odhaľovanie zákazov vychádzania vo vzťahu k bezdomovcom.¹¹⁴ Využívanie dronov je zo zdravotného hľadiska obľúbené, keďže zdravotníkom umožňuje vyhnúť sa priamemu kontaktu s infikovanou osobou. Drony sú využívané na dezinfekciu miest a dedín,¹¹⁵ keďže vedú uniesť dezinfekčné prostriedky a efektívnejšie zasiahnuť širšie územie a za kratší čas ako tradičné metódy. Drony sú v súčasnosti využívané aj na doručovanie osobných ochranných pomôcok, biologických vzoriek z nemocníc do laboratórií a pod.¹¹⁶

Nespochybniteľná užitočnosť dronov počas pandémie smeruje k ich širšiemu využívaniu a k spoločenskému uznaniu či schvaľovaniu ich využívania na dennodennej báze.¹¹⁷ Aj mimo pandémie sú v súčasnosti drony využívané v súkromnom sektore,¹¹⁸ kde sú prostriedkom prepravy zdravotníckych pomôcok v odľahlých oblastiach vo Rwande alebo Ghane. Drony vybavené silnými motormi a komplexným hardvérom a softvérom sú schopné lietať na veľké vzdialenosti.¹¹⁹ Do oblastí postihnutých ozbrojeným konfliktom alebo rôznymi katastrofami môžu dodávať potraviny, vodu, lieky alebo zabezpečovať systémy pre základné internetové spojenie. Známe sú prípady, keď dro-

¹¹³ SHARMA, M. How drones are being used to combat COVID-19 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.geospatialworld.net/blogs/how-drones-are-being-used-to-combat-covid-19/>

¹¹⁴ Police Are Using Drones To Monitor The Homeless And Check People's Temperatures (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <http://www.renegadetribe.com/police-are-using-drones-to-monitor-the-homeless-and-check-peoples-temperatures/>

¹¹⁵ Napr. Čína, India, Kolumbia, Indonézia, Filipíny, Čile, Spojené arabské emiráty, Španielsko. Pozri SHARMA, pozn. č. 95.

¹¹⁶ SHAPIRO, E. How COVID-19 is Accelerating Robot and Drone Technology for use in Everyday Activities (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.roboticstomorrow.com/article/2020/07/how-covid-19-is-accelerating-robot-and-drone-technology-for-use-in-everyday-activities/15482>

¹¹⁷ International Transport Forum: COVID-19 Transport Brief: Drones in the Era of Coronavirus (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.itf-oecd.org/sites/default/files/drones-covid-19.pdf>

¹¹⁸ Napr. drony vyrábané kalifornským start-upom Zipline (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://flyzipline.com/global-healthcare/>

¹¹⁹ Pozri ESTRADA, pozn. č. 110, s. 2.

ny pomohli hasičom či iným záchranným zložkám hľadať nezvestné osoby v snehu, stratených turistov alebo dopravili záchranný materiál, ako sú záchranné vesty, laná a pod.¹²⁰

Neozbrojené drony sú využívané aj mierovými misiami OSN vo východnej časti Demokratickej republiky Kongo, v Mali alebo Centrálnnej africkej republike na sledovanie a včasné varovanie pred hroziacim útokom alebo prepadnutím.¹²¹ Podobne i počas ozbrojeného konfliktu alebo po ňom sú drony s termokamerami schopné odhaliť malé nášľapné míny.¹²²

Využívanie dronov mimo ozbrojeného konfliktu, teda v časoch mieru, pokiaľ neporušujú medzinárodné pravidlá ochrany ľudských práv, nie je predmetom medzinárodnoprávnej úpravy. Súkromnoprávne či verejnoprávne využívanie dronov upravuje vnútroštátne právo toho-ktorého štátu, v ktorom sú využívané na civilné účely, a to v dôsledku skutočnosti, že každý štát vykonáva výlučnú suverenitu nad vzdušným priestorom patriaceho do štátneho územia.¹²³ Ako príklad môžeme spomenúť slovenský právny systém, konkrétne zákon č. 143/1998 Z. z. o civilnom letectve (letecký zákon).¹²⁴ Na základe jeho čl. 7 drony, resp. lietadlá spôsobilé lietať bez pilota, môžu vykonávať lety vo vzdušnom priestore len za podmienok, ktoré prihlasujú na bezpečnosť letu a ktoré určí rozhodnutím dopravný úrad po dohode s ministerstvom obrany.¹²⁵ V prípade, že niekto chce použiť dron na zaznamenávanie videa alebo fotografií zo vzduchu za pomoci dronu, je potrebné konať v súlade so zákonom č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností.¹²⁶

¹²⁰ Life – saving drones (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.aerosociety.com/news/life-saving-drones/>

¹²¹ TAFIRENYIKA, M. Drones are effective in protecting civilians (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.un.org/africarenewal/magazine/april-2016/drones-are-effective-protecting-civilians>

¹²² EPATKO, L. These drone projects are saving lives and protecting nature (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.pbs.org/newshour/world/these-drone-projects-are-saving-lives-and-protecting-nature>

¹²³ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 196/1995 Z. z. o uskutočnení notifikácie sukcesie Slovenskej republiky do Dohovoru o medzinárodnom civilnom letectve (vyhláška ministra zahraničných vecí č. 147/1947 Zb.), čl. 1.

¹²⁴ Zákon č. 143/1998 Z. z. o civilnom letectve (letecký zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹²⁵ Bližšie pozri VOJČÍK, P. Drony a súkromné právo. In: SUCHOŽA, J., HUSÁR, J., HUČKOVÁ, R. (eds.). Právo, obchod, ekonomika IX. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2019, s. 555 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://poe.pravo.upjs.sk/wp-content/documents/POE_2019_zbornik.pdf

¹²⁶ § 63, 64 zákona č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Tento zákon hľadí na túto aktivitu ako na letecké snímkovanie, ktoré musí byť schválené Ministerstvom obrany Slovenskej republiky.¹²⁷ Navyše ak takéto snímkovanie patrí do kategórie „letecké práce“ podľa § 44 leteckého zákona, je potrebné, aby povolenie udelil aj Dopravný úrad Slovenskej republiky.¹²⁸ Podmienky využívania dronov stanovuje dopravný úrad vo svojom rozhodnutí č. 2/2019.¹²⁹ Toto rozhodnutie však neupravuje drony HALE kategórie¹³⁰ rovnako ako šarkany a lety balónov bez posádky. Slovenská republika patrí do európskeho regiónu, kde veľkú legislatívnu úlohu zohráva Európska únia pri využívaní dronov¹³¹ tak na komerčné, ako aj verejnoprávne použitie, keďže je potrebná harmonizácia spoločných podmienok na používanie dronov na základe vnútroštátnych právnych poriadkov členských štátov.¹³²

¹²⁷ Pozri Právna regulácia dronov v Slovenskej republike (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.epravo.sk/top/clanky/pravna-regulacia-dronov-v-slovenskej-republike-3941.html?mail>

¹²⁸ Lietadlá spôsobilé lietať bez pilota (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <http://letectvo.nsat.sk/letova-prevadzka/lietadla-sposobile-lietat-bez-pilota/>

¹²⁹ Rozhodnutie č. 2/2019 zo 14. novembra 2019, ktorým sa určujú podmienky vykonania letu lietadlom spôsobilým lietať bez pilota a vyhlasuje zákaz vykonania letu určitých kategórií lietadiel vo vzdušnom priestore Slovenskej republiky. Toto rozhodnutie rozlišuje medzi a) autonómnym lietadlom (*autonomous aircraft*), za ktoré považuje bezpilotné lietadlo vybavené nezávislým systémom riadenia, ktorý neumožňuje ľudský zásah do riadenia lietadla počas letu; a b) diaľkovo riadeným lietadlom (*remotely piloted aircraft*), za ktoré považuje bezpilotné lietadlo riadené pilotom na diaľku z riadiacej stanice, ktorá nie je umiestnená na palube lietadla.

¹³⁰ Medzi drony s veľkou výdržou patria dron HALE (*high altitude long endurance*) a dron MALE (*medium altitude long endurance*). Dron MALE lieta vo výške medzi 10 000 až 30 000 stôp, zatiaľ čo dron HALE dokáže fungovať aj vo väčších výškach a jeho schopný väčšej rýchlosti. Bližšie pozri Long Endurance Drones & UAVs. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.unmannedsystemstechnology.com/expo/long-endurance-drones/>

¹³¹ Pozri nariadenie Európskeho parlamentu a rady (EÚ) 2018/1139 zo 4. júla 2018 o spoločných pravidlách v oblasti civilného letectva, ktorým sa zriaďuje Agentúra Európskej únie pre bezpečnosť letectva a ktorým sa menia nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2111/2005, (ES) č. 1008/2008, (EÚ) č. 996/2010, (EÚ) č. 376/2014 a smernice Európskeho parlamentu a Rady 2014/30/EÚ a 2014/53/EÚ a zrušujú nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 552/2004 a (ES) č. 216/2008 a nariadenie Rady (EHS) č. 3922/91 (Ú. v. L 212, 22.8.2018, p. 1 – 122).

¹³² Pravidlá Európskej únie rozlišujú medzi diaľkovo ovládanými leteckými systémami [Remotely Piloted Aviation Systems (RSAP)], pod ktoré zaraďuje drony, pri ktorých je letecký systém kontrolovaný ľudským pilotom zo vzdialeného miesta, a bezposádkovými dronmi (Unmanned drones), ktoré sú automaticky programované bez toho, aby boli ovládané, a to ani na diaľku. Pozri Remotely Piloted Aviation Systems (RPAS) – Frequently Asked Questions (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.easa.europa.eu/sites/default/files/dfu/Q&A_Commission_Drones.pdf

Uvedené príklady dosvedčujú, že drony využívané v súkromnom sektore sú schopné veľkého úžitku v záchranných akciách. Rovnako však vznášajú opodstatnené pochybnosti týkajúce sa neoprávneného zásahu do súkromia a bezpečnosti jednotlivca, a teda ochrany základných ľudských práv. Keďže využívanie dronov je v prevažnej väčšine upravené vnútroštátnym právom, je zodpovednosťou každého štátu prijať potrebnú právnu reguláciu využívania dronov na základe jasných a aktuálnych pravidiel v súlade s technologickým postupom.

V čase ozbrojeného konfliktu je opäť možné dvojaké využívanie dronov. Môžu byť využívané na humanitárne účely, ako je napr. vyhľadávanie ranených a chorých, doprava zdravotníckeho materiálu, vyhľadávanie mín a pod. Známejšie je však využívanie dronov ako autonómnych zbraňových systémov pod kontrolou alebo bez kontroly ľudského operátora. Prvé útoky dronmi sa pripisujú Spojeným štátom americkým, ktoré ich vyživali v reakcii na útoky z 11. septembra 2001. Ich využívanie v súvislosti s výkonom ozbrojenej sily je však stále výzvou pre medzinárodné právo. Otázny je súlad použitia ozbrojených dronov so všeobecne akceptovaným významom základných medzinárodnoprávných inštitútov, ako je sebaobrana, ozbrojený útok, princíp vojnovnej účelnosti, proporcionality, kombatant, civilné obyvateľstvo, ozbrojený konflikt, akt nepriateľstva a pod.¹³³

Ozbrojené drony reprezentujú technický vývoj smerujúci k výkonu ozbrojenej sily na diaľku. Môžu byť vybavené infračervenými kamerami, farebnými optickými snímačmi, môžu byť ozbrojené laserom navádzanými raketami alebo bombami. Môžu byť ovládané ručne alebo navigované autonómne po vopred naplánovanej trase.¹³⁴ Výhodou dronov je, že môžu byť skonštruované z lacných materiálov a ich vybavenie je schopné poskytnúť kvalitné informácie o plánovanom ciele a jeho okolí. Výhodou môže byť aj nízka pravdepodobnosť ohrozenia života, najmä na strane bojujúcej strany, ktorá ich používa. Sú skonštruované na presný zásah cieľa a existuje domnienka, že nespôsobujú veľké vedľajšie škody na životoch civilného obyvateľstva a civilných objektoch.¹³⁵ Ich využiteľnosť je efektívna najmä v časoch, keď sa ukázu

¹³³ BROOKS, R. Drones and International Rule of Law (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://scholarship.law.georgetown.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2296&context=facpub>

¹³⁴ SCHMITT, M. N. Drone attacks under the jus ad bellum and jus in bello: Clearing the „Fog of Law“ (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1801179

¹³⁵ Tamtiež.

ako neúčinné tradičné spôsoby vedenia boja, najmä v rámci tzv. boja proti terorizmu (napr. boje v Afganistane a Iraku). Informácia o prvom útoku drona zo strany Spojených štátov amerických je z roku 2002, keď dron zasiahol a zabil štyroch členov skupiny al-Qaeda v Jemene. Od tohto roku sa každoročne zvyšuje počet zapojení dronov do útokov, najmä v súvislosti s terorizmom. Ako uvádza Brooks,¹³⁶ štátni predstavitelia Spojených štátov amerických útoky dronmi v minulosti subsumovali pod rámec ozbrojených konfliktov doplnený rámcom sebaobrany, no v súčasnosti prešli úplne pod rámec sebaobrany. S ohľadom na suverenity štátu predstavitelia USA opakovane vyhlásili, že ozbrojenú silu používajú len v rámci vnútorných hraníc suverénneho štátu, ktorý buď s použitím sily súhlasí, alebo nie je ochotný či schopný prijať primerané opatrenia voči hrozbe samotnej (pozri kap. 2.1).

V ozbrojenom konflikte je významná schopnosť dronu niesť zbrane alebo byť sám osebe autonómnou zbraňou. Povaha a spôsob použitia dronov v ozbrojených konfliktoch môže byť odlišná, čo spôsobuje komplikovanosť formulácie záverov k súladu použitia konkrétneho dronu s pravidlami medzinárodného práva. V súčasnosti sa však stále častejšie objavujú informácie o využívaní dronov ako plne automatických smrtiacich zbraňových systémov naprogramovaných na útok cieľov bez dátového prepojenia medzi operátorom a dronom.¹³⁷

Drony preto oprávnené bývajú označované ako plne autonómne zbraňové systémy alebo autonómne zbrane či smrtiace roboty. V prípade, že sa dron používa ako autonómny zbraňový systém, môže patriť do kategórie zbraňových systémov plne pod ľudskou kontrolou (*human in the loop system*) až po kategóriu smrtiacich autonómnych zbraňových systémov schopných operovať plne autonómne (*human out of the loop*).¹³⁸ Práve situácia, keď je dron zaradený z pohľadu klasifikácie medzi systémy, ktoré sú plne autonómne bez kontroly ľudského operátora (*out-of-the-loop*), vyvoláva otázky najmä vo vzťahu k vyvodu zodpovednosti za porušenie pravidiel medzinárodného práva. V prípade, že dron ostáva pod kontrolou ľudského operátora, apliko-

¹³⁶ Pozri BROOKS, pozn. č. 133, s. 90.

¹³⁷ Ide o mechanizmus schopný zasiahnuť cieľ bez kontroly a navádzania zo strany operátora, teda operátor vyberie cieľ, naprogramuje dron na jeho zásah a následne už nezasahuje do realizácie útoku, tzv. schopnosť "*fire, forget and find*". Bližšie pozri napr. Letter dated 8 March 2021 from the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011) addressed to the President of the Security Council (S/2021/229) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/037/72/PDF/N2103772.pdf?OpenElement>

¹³⁸ KELAM, I., NEDIČ, T., pozn. č. 11, s. 329 a nasl.

vaná bude zodpovednosť rutinne, teda tak ako vo vzťahu za porušenie pravidiel medzinárodného práva za použitia akéhokoľvek iného zbraňového systému pod kontrolou človeka.

Drony je možné subsumovať pod ktorúkoľvek z dosiaľ spomenutých kategórií podľa spôsobu ich použitia, a to od zbraňového systému pod kontrolou ľudského operátora, napríklad keď dron slúži len ako prepravný prostriedok pre doručenie bômb alebo striel až po plne autonómny zbraňový systém, samostatný v procese výberu cieľa a použitia sily. Bez ohľadu na kategorizáciu dronu ako autonómneho zbraňového systému každé jeho použitie počas ozbrojeného konfliktu musí byť v súlade s pravidlami medzinárodného práva, presnejšie *ius ad bellum* (právo začať vojnu) a *ius in bello* (právo ozbrojených konfliktov).¹³⁹ Prvý okruh pravidiel sa viaže na pravidlá upravujúce režim použitia ozbrojenej sily a druhý na pravidlá upravujúce správanie ozbrojených síl v rámci pravidiel medzinárodného práva v čase ozbrojených konfliktov, t. j. humanitárneho práva a medzinárodného práva ľudských práv.

¹³⁹ KLUČKA, J., pozn. č. 24.

2 SÚLAD AUTONÓMNYCH ZBRAŇOVÝCH SYSTÉMOV S PRAVIDLAMI MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA

Pre súlad autonómnych zbraňových systémov s pravidlami medzinárodného práva je významná skutočnosť, že nie sú výslovne upravené žiadnym pravidlom medzinárodného práva. To však neznamená, že ich vývoj a používanie je za každých okolností v súlade s pravidlami medzinárodného práva. Práve naopak, je možné identifikovať niekoľko pravidiel medzinárodného práva, konkrétne v oblasti medzinárodného práva ozbrojených konfliktov, humanitárneho práva a práva ľudských práv, ktoré môžu byť porušené v prípade použitia autonómneho zbraňového systému. Ako z prvej kapitoly vyplýva, autonómne zbraňové systémy existujú v rôznych formách a sú vybavené rôznym stupňom autonómie, resp. umelej inteligencie. Pre skúmanie súladu autonómneho zbraňového systému s pravidlami medzinárodného práva je potrebné aspoň v minimálnych znakoch poznať daný autonómny zbraňový systém, jeho funkcie a správanie. Na základe tejto skutočnosti sa v tejto kapitole zameriavame viac na konkrétny druh autonómneho zbraňového systému, a to drony vybavené zbraňovým systémom, za zachovania snahy o čo najširšiu analýzu konkrétného pravidla aplikovateľného na autonómne zbraňové systémy vo všeobecnosti. Drony vyberáme z dôvodu, že v súčasnosti ide o najviac používaný zbraňový systém vyznačujúci sa rôznymi stupňami autonómie. Pri skúmaní pravidiel medzinárodného práva, s ktorými sa môže autonómny zbraňový systém a jeho použitie dostať do rozporu, postupujeme od oblasti práva ozbrojených konfliktov cez medzinárodné humanitárne právo a právo ľudských práv. Problematika sa obsahovo prelína s nasledujúcou kapitolou, v ktorej analyzujeme oblasť medzinárodného trestného práva a pravidiel medzinárodnej zodpovednosti štátov, ktoré sú základom pre vyhovenie zodpovednosti za porušenie medzinárodného práva v dôsledku použitia autonómnych zbraňových systémov.

2.1 Súlad s pravidlami *ius ad bellum*

V súčasnom medzinárodnom práve je prevažná väčšina štátov členskými štátmi OSN, a preto sú viazané princípmi Charty OSN (okrem iného existujúcimi aj v obyčajovej podobe). Jedným z najdôležitejších princípov, na ktorom je

postavený súčasný systém medzinárodných vzťahov medzi štátmi po druhej svetovej vojne, je princíp urovnávania sporov pokojnými prostriedkami (čl. 2 ods. 3 Charty OSN) a naň nadväzujúci princíp zdržania sa hrozby alebo použitia ozbrojenej sily voči územnej celistvosti a politickej nezávislosti akéhokoľvek štátu alebo v rozpore s princípmi Charty OSN (čl. 2 ods. 4 Charty OSN). Charta OSN stanovuje dve výnimky zo zákazu hrozby alebo použitia ozbrojenej sily, a to inštitút sebaobrany definovaný v čl. 51 Charty OSN a kolektívnych sankcií s použitím ozbrojenej sily na základe kapitoly VII Charty OSN.

V súčasnosti sa však objavujú názory niektorých autorov,¹⁴⁰ podľa ktorých sa zákaz hrozby alebo použitia sily nevzťahuje na prípady, keď štát súhlasí s použitím ozbrojenej sily na jeho území iným štátom. Súhlas štátu považujú za dôležitý najmä pre zabezpečenie súladu so zákazom použitia ozbrojenej sily voči neštátnym aktérom počas tzv. vojny proti terorizmu za prevažného použitia dronov. Územný štát musí dať súhlas inému štátu používajúcemu ozbrojenú silu voči neštátnym aktérom na jeho území. Podľa návrhu článkov Komisie OSN pre medzinárodné právo o zodpovednosti štátov za medzinárodné protiprávne správanie,¹⁴¹ súhlas dotknutého štátu patrí medzi okolnosti vylučujúce protiprávnosť. V súlade s čl. 20 tohto návrhu článkov musí byť súhlas platný, slobodný, daný oprávneným orgánom, vopred alebo v čase samotného (za iných okolností) protiprávneho správania, a toto správanie musí ostať v medziach súhlasu. Komentár k návrhu článkov na druhej strane objasňuje, že čl. 26 jasne stanovuje, že žiadna z okolností vylučujúcich protiprávnosť nemôže byť uplatnená, ak bude v rozpore s kogentnou (imperatívnou) normou všeobecného medzinárodného práva. A použitie sily na území iného štátu, za použitia dronov alebo bez nich, je v rozpore so zákazom agresie, ktorý Komisia OSN pre medzinárodné právo zaradila medzi kogentné normy.¹⁴² Avšak komentár k čl. 26 návrhu článkov stanovuje, že súhlas

¹⁴⁰ HEYNS, CH., AKANDE, D., HILL-CAWTHORNE, L., CHENGETA, T. The International Law Framework Regulating the Use of Armed Drones (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/E92C0FCA200F667633B0C3686A9EDE3C/S0020589316000385a.pdf/div-class-title-the-international-law-framework-regulating-the-use-of-armed-drones-a-href-fns01-ref-type-fn-a-div.pdf>

¹⁴¹ Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries. (2001) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf

¹⁴² Peremptory norms of general international law (*ius cogens*), Text of the draft conclusions and draft annex provisionally adopted by the Drafting Committee on first reading (A/CN.4/L.936) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://undocs.org/en/A/CN.4/L.936>

dotknutého štátu môže byť aplikovateľný vo vzťahu k niektorým kogentným normám, a to konkrétne v prípade, keď štát platne udelí súhlas s prítomnosťou cudzích ozbrojených síl na jeho území zo zákonných dôvodov. Použitie sily na území iného štátu, hoci aj na základe jeho súhlasu, voči neštátnym aktérom ostáva podľa nášho názoru kontroverzné, pretože použitie sily na území daného štátu je v súlade s medzinárodným právom len vtedy, ak ide o výkon sebaobrany alebo kolektívnych sankcií na základe kapitoly VII Charty OSN.

Prvou výnimkou zo zákazu hrozby alebo použitia sily je aplikácia inštitútu **sebaobrany**. Použitie sily prostredníctvom autonómnych zbraňových systémov je v súčasnosti známe najmä prostredníctvom prípadov ich použitia v podobe dronov. Inštitút sebaobrany je zakotvený v medzinárodnom obyčajovom práve a rovnako aj v čl. 51 Charty OSN. Sebaobrana je najpoužívanejším inštitútom, ktorý štáty využívajú na odôvodnenie ich použitia dronov počas ozbrojeného konfliktu. Čl. 51 Charty OSN zakotvuje prirodzené právo na individuálnu alebo kolektívnu sebaobranu len v prípade bezprostrednej hrozby ozbrojeného útoku¹⁴³ voči členovi OSN. Štát vykonávajúci sebaobranu musí ihneď informovať o prijatých opatreniach v rámci sebaobrany Bezpečnostnú radu OSN. Výkon sebaobrany však musí spĺňať aj ďalšie podmienky, ako je princíp proporcionality a vojenskej účelnosti (*military necessity*), teda musí byť vykonávaná s cieľom zlomiť ozbrojený odpor protivníka.¹⁴⁴

¹⁴³ Pojem ozbrojený útok definoval Medzinárodný súdny dvor v prípade Polovojenské a vojenské aktivity v a proti Nikarague takto:

... ozbrojený útok zahŕňa nielen akciu pravidelných ozbrojených síl prekračujúcich medzinárodné hranice, ale takisto ozbrojené skupiny alebo žoldnierov vysielaných štátom alebo v jeho mene, ktorí voči inému štátu vykonávajú ozbrojené akcie dosahujúce takú závažnosť, ako keby išlo o útok pravidelných ozbrojených síl alebo jeho podstatné zapojenie sa do neho. Tento popis, obsiahnutý v článku 3 písm. g) Definície agresie pripojenej k rezolúcii Valného zhromaždenia č. 3314 (XXIX) je možné považovať za odrážajúci obyčajové právo... pojem 'ozbrojený útok' zahŕňa nielen činy ozbrojených skupín, kde sa takéto činy vyskytujú vo významnom rozsahu, ale aj pomoc povstalcov vo forme poskytovania zbraní alebo logistickej alebo inej podpory. Takáto pomoc môže byť považovaná za hrozbu alebo použitie sily, alebo môže predstavovať zásah do vnútorných alebo vonkajších záležitostí iných štátov. Je tiež jasné, že je to štát, ktorý je obeťou ozbrojeného útoku, ktorý musí vyhlásiť, že bol napadnutý.

Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), 1986, para. 195 (navštívené 12. decembra 2022). Bližšie pozri BAKOŠOVÁ, L. Polovojenské a vojenské aktivity v a proti Nikarague (Nikaragua proti Spojeným štátom americkým). In: ELBERT, L., GREGOVÁ, ŠIRICOVÁ, L. Prípady z medzinárodného práva verejného. Košice: ŠafárikPress, 2019, s. 69. ISBN 978-80-8152-824-8.

¹⁴⁴ KLUČKA, J., pozn. č. 24, s. 439.

Sebaobranu je možné aplikovať aj v prípade núdzovej situácie okamžitej alebo bezprostrednej hrozby pre štát, avšak hneď ako je táto hrozba útoku vyriešená, štát musí hľadať iné riešenie pre udržanie jeho bezpečnosti a mieru.

Špecificky v prípade použitia dronov je potrebné zvážiť, či skupina, voči ktorej majú byť drony použité, predstavuje okamžitú alebo bezprostrednú hrozbu v danom momente.¹⁴⁵ Otáznym je zdôvodnenie sebaobrany pred samotným ozbrojeným konfliktom. V tomto prípade je sebaobrana akceptovateľná, len dokiaľ je hrozba útoku bezprostredná, žiadne iné prostriedky by ju neodvrátili a výkon sebaobrany je proporcionálny.¹⁴⁶ Rovnako vzniká otázka zákonnosti sebaobrany vykonávanej voči neštátnym aktérom. Nekonajú v mene územného štátu, avšak sú hlavným cieľom útokov dronmi¹⁴⁷ na území štátu, ktorý nemusí byť nevyhnutne zodpovedný za správanie týchto aktérov.¹⁴⁸ Od udalostí z 11. septembra 2001 sa konanie štátov pri používaní ozbrojenej sily za vlastnými hranicami voči neštátnym aktérom vykladá extenzívne. Na základe širokej akceptácie a podpory takýchto aktivít USA a iných štátov na podklade týchto udalostí sa formuje presvedčenie, že štáty sa môžu uchýliť k ozbrojenej sile v rámci výkonu sebaobrany na území iného štátu, ak sa štát vykonávajúci sebaobranu stal obeťou ozbrojeného útoku neštátneho aktéra operujúceho na území štátu, kde má byť použitá sila, a to aj bez prisúdenia daného útoku tomuto štátu. To však neznamená, že ide o formu jedného z obvyčajových pravidiel.¹⁴⁹

¹⁴⁵ Pozri HEYNS, CH., AKANDE, D., HILL-CAWTHORNE, L., CHENGETA, T., pozn. č. 140, s. 801.

¹⁴⁶ A more secure world: our shared responsibility (Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change, (A/59/565), ods. 188 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://undocs.org/A/59/565>

¹⁴⁷ Napr. UAE implicated in lethal drone strike in Libya (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-53917791>; A Military Drone With A Mind Of Its Own Was Used In Combat, U. N. Says (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.npr.org/2021/06/01/1002196245/a-u-n-report-suggests-libya-saw-the-first-battlefield-killing-by-an-autonomous-d>

¹⁴⁸ Porovnaj s prípadom: *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, Advisory Opinion, I. C. J. Reports 1996, p. 226, ods. 195, kde Medzinárodný súdny dvor odmietol takýto druh zodpovednosti územného štátu (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icj-cij.org/en/case/95>; Bližšie pozri BAKOŠOVÁ, L. Legalita hrozby alebo použitia jadrových zbraní. In: ELBERT, L., GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L. *Prípady z medzinárodného práva verejného*. Košice: ŠafárikPress, 2019, s. 77 – 83. ISBN 978-80-8152-824-8.

¹⁴⁹ Bližšie pozri McNAB, M., MATTHEWS, M. Clarifying the Law Relating to Unmanned Drones and the Use of Force: The Relationships between Human Rights, Self-Defense, Armed Conflict, and International Humanitarian Law. In: *Denver Journal of International Law & Policy*, vol. 39, č. 4, 2011 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na:

Druhou výnimkou zo zákazu použitia sily vyplývajúcou z Charty OSN sú **donucovacie opatrenia**, o ktorých rozhoduje Bezpečnostná rada OSN **na základe čl. 42 Charty OSN**. V prípade, ak správanie štátu predstavuje hrozbu pre iné štáty alebo medzinárodný poriadok, Bezpečnostná rada môže rozhodnúť o donucovacích opatreniach aj za použitia ozbrojenej sily voči štátu, ak ich považuje za nevyhnutné pre udržanie alebo obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Takéto rozhodnutie môže urobiť bez ohľadu na to, či hrozba existuje, alebo hrozí do budúcnosti, či spočíva v konaní samotného štátu, alebo neštátnych aktérov, ktorých štát podporuje alebo toleruje, či má formu konania, alebo opomenutia, prebiehajúceho alebo hroziaceho násillia, alebo jednoducho predstavuje výzvu pre autoritu Bezpečnostnej rady OSN.¹⁵⁰ Počas takéhoto použitia sily na základe kapitoly VII Charty OSN sú okrem konvenčných zbraní využívané aj drony. Pre ich legálne použitie je však nevyhnutné, aby boli v súlade nielen s pravidlami medzinárodného práva pre uchýlenie sa k použitiu ozbrojenej sily, ale rovnako tak musí byť ich použitie v súlade s pravidlami medzinárodného práva upravujúcimi správanie počas ozbrojeného konfliktu. Prvým známym prípadom, keď autonómny dron samostatne bez toho, aby dostal pokyn, zacieliť a vystrelil na cieľ (vojaci lojálni líbyjskému generálovi Khalif Haftarovi), bol rok 2021.¹⁵¹ Drony je však možné využiť aj na iný účel, ako je použitie ozbrojenej sily. Dôkazom je napr. ich využívanie na prieskum obývaných oblastí počas mierových operácií OSN na ochranu civilného obyvateľstva.¹⁵²

2.2 Súlad s pravidlami *ius in bello*

Autonómne zbraňové systémy nie sú výslovne upravené pravidlami medzinárodného práva, či už práva ozbrojených konfliktov, alebo humanitárneho práva. Pri hľadaní zákazu vývoja a používania autonómnych zbraňových sys-

<https://digitalcommons.du.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1191&context=djilp>; All drone strikes 'in self-defence' should go before Security Council, argues independent rights expert. (2020) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://news.un.org/en/story/2020/07/1068041>

¹⁵⁰ Pozri A more secure world, pozn. č. 146, ods. 193.

¹⁵¹ Letter dated 8 March 2021 from the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011) addressed to the President of the Security Council (S/2021/229), pozn. č. 137.

¹⁵² Pozri napr. ich využitie v Kongu a Mali. MINUSMA Drones (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://media.un.org/en/asset/k1e/k1ebanpmra>

témov je však možné identifikovať v medzinárodnom humanitárnom práve a práve ozbrojených konfliktov zákaz použitia troch typov zbraní.¹⁵³

Prvým sú zbrane spadajúce do čl. 35 ods. 2 Dodatkového protokolu I, ktorý zakazuje používať zbrane, muníciu, materiál a spôsoby vedenia vojny, ktoré by svojou povahou **spôsobovali nadmerné zranenia alebo zbytočné útrapy**. Medzinárodný súdny dvor¹⁵⁴ označil zákaz prostriedkov a spôsobov ozbrojených konfliktov, ktoré svojou povahou spôsobujú nadmerné zranenia alebo zbytočné útrapy ako jeden z kardinálnych, neprekročiteľných princípov medzinárodného humanitárneho práva, a to aj na základe korešpondujúcich vyjadrení mnohých štátov.¹⁵⁵ Súdna prax¹⁵⁶ potvrdzuje, že na základe princípu ľudskosti je tento zákaz aplikovateľný tak v medzinárodných konfliktoch, ako aj v konfliktoch nemedzinárodnej povahy. Zákaz prostriedkov ozbrojených konfliktov, ktoré svojou povahou spôsobujú nadmerné zranenia alebo zbytočné útrapy, sa viaže na účinky zbrane na komбатantov. Hoci neexistuje všeobecná definícia týchto prostriedkov, utrpenie, ktoré nemá vojenský význam, je v rozpore s týmto zákazom. Tento zákaz vyžaduje dodržanie rovnováhy medzi vojenskou účelnosťou na jednej strane a očakávaným zranením alebo útrapou osôb na druhej strane. Teda prevyšujúce zranenia alebo útrapy, ktoré nie sú primerané k vojenskej výhode, sú zakázané. Medzinárodný súdny dvor definuje zbytočné útrapy¹⁵⁷ ako škodu vyššiu, ako je nevyhnutná pre dosiahnutie legitímneho vojenského cieľa. Rovnako Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu označuje¹⁵⁸ prostriedky a spôsoby vedenia ozbrojeného konfliktu, ktoré svojou povahou spôsobujú nadmerné zranenia alebo zbytočné útrapy, ako vojnové zločiny.

Druhým typom sú zbrane upravené čl. 51 ods. 4 Dodatkového protokolu I zakazujúcim zbrane, ktoré svojou povahou zasahujú vojenské objekty a ci-

¹⁵³ LIIVOJA, R., MASSINGHAM, E., MCFARLAND, T., MCKENZIE, S. Are autonomous weapon systems prohibited? (2020) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://law.uq.edu.au/article/2020/09/are-autonomous-weapon-systems-prohibited>

¹⁵⁴ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, I. C. J. Reports 1996, s. 226, pozn. č. 148.

¹⁵⁵ Bližšie pozri ICRC: Rule 70. Weapons of a Nature to Cause Superfluous Injury or Unnecessary Suffering (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule70#Fn_112DB659_00012

¹⁵⁶ ICTY, *The Prosecutor v. Duško Tadić aka "Dule"*, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, Appeals Chamber, 2 October 1995, Case No. IT-94-1-AR72.

¹⁵⁷ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, I. C. J. Reports 1996, s. 226, pozn. č. 148.

¹⁵⁸ Čl. 8 ods. 2 písm. b) bod) xx Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 333/2002 Z. z. o prijatí Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu.

vilistov alebo civilné objekty bez rozlišovania. Konkrétne sú zakázané nerozlišujúce útoky, medzi ktoré patria tie, ktoré sa nezameriavajú na konkrétne vojenské objekty, pri ktorých sa používajú bojové spôsoby alebo prostriedky, ktoré nemôžu byť zamerané na konkrétne vojenské objekty, alebo útoky, pri ktorých sa používajú bojové spôsoby alebo prostriedky, ktorých účinky sa nemôžu obmedziť, takže v každom takom prípade zasahujú vojenské objekty aj civilné osoby alebo objekty civilného rázu bez rozdielu. Za nerozlišujúce útoky je však podľa ods. 5 potrebné považovať aj útoky bombardovaním bez ohľadu na použité spôsoby alebo prostriedky, pri ktorých sa považuje za jediný vojenský objekt rad zreteľne oddelených a rozlíšiteľných vojenských objektov umiestnených v meste, dedine alebo v inej oblasti, v ktorej sú sústredené civilné osoby alebo objekty civilného rázu, a útoky, pri ktorých sa dá očakávať, že môžu spôsobiť straty na životoch civilných osôb, ich zranenie, poškodenie objektov civilného rázu alebo kombinácia týchto prípadov, ktoré by prevyšovali predpokladanú konkrétnu a priamu vojenskú výhodu. V krátkosti ide o zbraň s **nerozlišujúcim účinkom**. Zákaz tohto druhu zbraní je posilnený všeobecným zákazom nerozlišujúcich útokov vyplývajúcim z čl. 51 ods. 4 Dodatkového protokolu I, ako aj súdnou praxou¹⁵⁹ potvrdzujúcou obyčajovú podobu zákazu nerozlišujúcich útokov tak v medzinárodnom konflikte, ako aj v konflikte nemedzinárodnej povahy. Aj zákaz zbraní s nerozlišujúcim účinkom označil Medzinárodný súdny dvor ako kardinálny, pričom o jeho závažnosti sú presvedčené tak zmluvné strany Dodatkového protokolu I, ako aj štáty, ktoré neboli/nie sú zmluvnou stranou tohto protokolu, tak v rámci medzinárodného konfliktu, ako aj konfliktu nemedzinárodnej povahy.¹⁶⁰ Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu¹⁶¹ ho rovnako zaraďuje medzi vojnové zločiny. Pre určenie, či zbraň patrí medzi tie s nerozlišujúcim účinkom, sú podľa Medzinárodného výboru Červeného kríža rozhodujúce dve kritériá.¹⁶² Prvé, či je zbraň schopná cieľiť na vojenské objekty [čl. 51 ods. 4 písm. b) Dodatkového protokolu I] a či jej účinky môžu byť obmedzené tak, ako to požaduje medzinárodné humanitárne prá-

¹⁵⁹ ICTY, *Tadić case*, Interlocutory Appeal, *Kordić and Čerkez case*, Decision on the Joint Defence Motion a *Kupreškić case*, Judgment. Bližšie k výkladu nerozlišujúcich útokov pozri ICRC: Rule 11. Indiscriminate Attacks (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule11#Fn_96E03BC0_00020

¹⁶⁰ Bližšie pozri ICRC: Rule 71. Weapons That Are by Nature Indiscriminate (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule71#refFn_8ACA2B68_00007

¹⁶¹ Čl. 8 ods. 2 písm. b) bod) xx Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu.

¹⁶² ICRC: Rule 71. Weapons That Are by Nature Indiscriminate, pozn. č. 160.

vo [čl. 51 ods. 4 písm. c) Dodatkového protokolu I]. Ide o rovnaké kritériá, aké obyčajové medzinárodné právo stanovuje pre definíciu nerozlišujúcich útokov.¹⁶³

Tretím typom sú zbrane spadajúce pod čl. 35 ods. 3 Dodatkového protokolu I, na základe ktorého je zakázané používať **spôsoby alebo prostriedky vedenia vojny, ktorých cieľom je spôsobiť alebo pri ktorých sa dá očakávať, že môžu spôsobiť rozsiahle, dlhodobé a vážne škody na životnom prostredí**.¹⁶⁴ Tento zákaz je obsiahnutý rovnako aj v čl. 55 ods. 1 Dodatkového protokolu I, ktorý upravuje zákaz používania spôsobov alebo prostriedkov vedenia vojny, ktorých cieľom je spôsobiť také škody na životnom prostredí alebo pri ktorých sa dá očakávať spôsobenie takých škôd, že tým ohrozia zdravie alebo prežitie obyvateľstva. Obyčajová povaha tohto pravidla tak v čase medzinárodného konfliktu, ako aj konfliktu nemedzinárodnej povahy, hoci potvrdená viacerými štátmi,¹⁶⁵ ostáva sporná.¹⁶⁶

V prípade, že zbraň spadá do niektorej z uvedených právnych úprav, považuje sa za nezákonnú už zo samotnej svojej podstaty. Skutočnosť, že zbraň spôsobí za veľmi výnimočných a nepredvídateľných okolností nadmerné zranenia alebo má nerozlišujúce účinky, však sama osebe nespôsobuje nezákonnosť zbrane. Autonómny zbraňový systém sa môže dostať do rozporu s ktorýmkoľvek z uvedených pravidiel, keď bude považovaný za nezákonný.¹⁶⁷ No nemôžeme sa stotožniť s názormi, že všetky autonómne zbraňové systémy sú v rozpore s medzinárodným humanitárnym právom a právom ozbrojených konfliktov.

¹⁶³ ICRC: Rule 12. Definition of Indiscriminate Attacks (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule12>

¹⁶⁴ Vážne a rozsiahle poškodzovanie životného prostredia je základom úvah o doplnení vojnových zločinov upravených Rímskym štatútom Medzinárodného trestného súdu o tzv. zločin ekocídy. Bližšie pozri napr. ELBERT, L. Ecocide as a new crime under international law: Utopia of the protection of the environment? s. 105 – 128. In: KLUČKA, J., BAKOŠOVÁ, L. (eds.). Green Ambitions for Sustainable Development: Past, Present and Future. Praha: Leges, 2022, 226 s. (navštívené 12. decembra 2022). ISBN 978-80-7502-635-4. Dostupné na: <https://www.knihyleges.cz/green-ambitions-for-sustainable-development-past-present-and-future>

¹⁶⁵ Pozri vyjadrenia štátov v rámci posudkového konania MSD vo veci Legalita hrozby alebo použitia jadrových zbraní (*Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, I. C. J. Reports 1996, s. 226, pozn. č. 148).

¹⁶⁶ Bližšie pozri ICRC: Rule 45. Causing Serious Damage to the Natural Environment (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule45#refFn_4D22BF22_00007

¹⁶⁷ Bližšie pozri LIIVOJA, R., MASSINGHAM, E., MCFARLAND, T., MCKENZIE, S., pozn. č. 153.

Pre súlad s pravidlami medzinárodného práva pri používaní autonómneho zbraňového systému je potrebné posúdiť v každom prípade osobitne, či zamýšľané použitie konkrétneho autonómneho zbraňového systému bude v súlade s pravidlami medzinárodného humanitárneho práva. Podľa viacerých názorov je základným pravidlom, s ktorým je v rozpore vývoj a používanie autonómnych zbraňových systémov, **Martensova klauzula**. Je súčasťou štvrtého Haagskeho dohovoru z roku 1907 a je neoddeliteľnou súčasťou práva ozbrojených konfliktov.¹⁶⁸ Jej cieľom je poskytnúť ochranu príslušníkom ozbrojených síl a civilnému obyvateľstvu v prípadoch, ktoré nie sú výslovne upravené v niektorom z dohovorov medzinárodného práva ozbrojených konfliktov a/alebo medzinárodného humanitárneho práva. Na základe Martensovej klauzuly zostáva obyvateľstvo a bojujúce strany pod ochranou a pôsobením zásad medzinárodného práva tak, ako sú zrejmé zo zvyklostí medzi civilizovanými národmi, zo zákonov ľudskosti a požiadaviek verejného svedomia. V súčasnosti je považovaná za reakciu na rýchly rozvoj vojenskej techniky, za ktorou zaostáva konkrétna medzinárodnoprávna úprava.¹⁶⁹ Aj napriek tomu, že Medzinárodný súdny dvor konštatoval, že Martensova klauzula je účinným prostriedkom reagujúcim na rozvoj vojenských technológií,¹⁷⁰ existujú názory,¹⁷¹ že v dôsledku kodifikácie všeobecných pravidiel upravujúcich zbrane v dodatkových protokoloch k Ženevským dohovorom, má Martensova klauzula po roku 1977 len veľmi obmedzený význam.

Aplikácia **medzinárodného humanitárneho práva** však bude závisieť rovnako od posúdenia, či sú využívané v čase ozbrojeného konfliktu majúceho medzinárodnú alebo nemedzinárodnú povahu. Rozdiel spočíva v odpovedi na otázku, kto tvorí strany konfliktu. Keď sú stranami konfliktu štáty, konflikt má povahu medzinárodného ozbrojeného konfliktu v súlade so spoločným čl. 2 Ženevských dohovorov. Avšak ak konflikt prebieha medzi štátom a neštátnou ozbrojenou skupinou alebo medzi dvoma či viacerými takýmito skupinami, tieto konflikty označujeme ako konflikty nemedzinárodnej povahy v súlade so spoločným čl. 3 Ženevských dohovorov. V tomto type konfliktu je každá jeho strana (a to nielen štát ako zmluvná strana Že-

¹⁶⁸ V súčasnosti je Martensova klauzula zakotvená v čl. 63 prvého Ženevského dohovoru, čl. 62 druhého Ženevského dohovoru, čl. 142 tretieho Ženevského dohovoru a čl. 158 štvrtého Ženevského dohovoru, pričom jej použitie ostáva v platnosti v prípade vypovedania daných dohovorov štátom.

¹⁶⁹ KLUČKA, J., pozn. č. 24, s. 436.

¹⁷⁰ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, I. C. J. Reports 1996, s. 257, pozn. č. 148.

¹⁷¹ LIIVOJA, R., MASSINGHAM, E., MCFARLAND, T., MCKENZIE, S., pozn. č. 153.

nevských dohovorov, ale každá strana konfliktu ako neštátny aktér) viazaná povinnosťou dodržiavať ustanovenia daného čl. 3 ako minimálny štandard. S osobami nezúčastňujúcimi sa na nepriateľstve sa musí za každých okolností zaobchádzať ľudsky, bez akéhokoľvek nepriaznivého rozlišovania založeného na rase, farbe, náboženstve alebo viere, na pohlaví, rode alebo majetku, alebo akomkoľvek obdobnom znaku. Spoločný čl. 3 Ženevských dohovorov stanovuje činy, ktoré sú zakázané v každom čase a na každom mieste voči osobám nezúčastňujúcim sa na nepriateľstve. Pri použití autonómnych zbraňových systémov vo forme dronov môže dôjsť k naplneniu až dvoch takýchto činov, a to bez ohľadu na to, či pôjde o jeho použitie pod kontrolou ľudského operátora, alebo ako autonómnej zbrane. Ide konkrétne o a) útoky na život a zdravie, najmä vraždu vo všetkých formách, zmrazenie, kruté zaobchádzanie, trýznenie a mučenie a b) odsúdenie a vykonanie popravy bez predchádzajúceho rozsudku vynešeného riadne ustanoveným súdom, poskytujúcim súdnu záruku uznanú civilizovanými národmi za nevyhnutnú. Zákonné použitie dronov počas ozbrojeného útoku závisí od jeho súladu s týmito ustanoveniami. Keďže útoky dronov sú mierené hlavne na členov teroristických skupín, musíme zvážiť podmienky, za akých môžu byť považovaní za stranu ozbrojeného konfliktu majúceho nemedzinárodnú povahu. Je to nevyhnuté z pohľadu aplikácie pravidiel medzinárodného humanitárneho práva. Ako ukazuje súdna prax,¹⁷² tieto podmienky spočívajú v intenzite konfliktu a organizácii strán konfliktu. Ozbrojená skupina (ako je napr. teroristická skupina) tvorí stranu nemedzinárodného konfliktu, len ak je dostatočne organizovaná a intenzita konfliktu je väčšia ako len vnútorné nepokoje a napätia. Tieto podmienky musia byť zhodnotené pre každý prípad osobitne, a ak nie sú naplnené, pravidlá medzinárodného humanitárneho práva nie sú aplikovateľné. V prípade, že teda konflikt nie je možné označiť za nemedzinárodný ozbrojený konflikt a neexistuje súhlas územného štátu (štátu, na území ktorého dochádza ku konfliktu) s použitím sily na jeho území, jednotlivci, ktorí sú cieľom útokov (*targeted individuals*), sú považovaní za civilistov, keďže na nich nie je možné hľadieť ako na kombatanov v medzinárodnom ozbrojenom konflikte medzi štátmi.¹⁷³ Jedinou výnimkou pre

¹⁷² Pozri *Prosecutor v Tadić*, Case No. IT-94-1-T, 7 May 1997, ods. 562 (navštívené 12. decembra 2022). čl. 1 ods. 2 Dodatkového protokolu II k Ženevským dohovorom. Dostupné na: <https://www.icty.org/x/cases/tadic/tjug/en/tad-ts70507JT2-e.pdf>

¹⁷³ Čl. 50 ods. 1 Dodatkového protokolu I k Ženevským dohovorom.

zákonnosť útokov dronmi voči civilistom je prípad, keď sa civilisti priamo zúčastňujú na nepriateľstve.¹⁷⁴

Bez ohľadu na povahu ozbrojeného konfliktu, či ide o medzinárodný alebo nemedzinárodný konflikt, strany konfliktu musia dodržiavať princíp rozlišovania a proporcionality. Ženevské dohovory sú právnym rámcom použitia autonómnych zbraňových systémov, keďže stanovujú pravidlá zachovania ľudskej dôstojnosti a ochrany zraniteľných osôb a osôb neschopných obrany počas ozbrojeného konfliktu, vo všeobecnosti označovaných ako obeť ozbrojeného konfliktu. Tieto pravidlá predstavujú právny rámec, s ktorým musí byť v súlade aj použitie autonómnych zbraňových systémov. Obzvlášť dôležité sú princípy rozlišovania a proporcionality, ktorých porušenie v ozbrojenom konflikte môže naplniť skutkovú podstatu vojnových zločinov.¹⁷⁵

Princíp rozlišovania¹⁷⁶ má za cieľ chrániť civilné obyvateľstvo napr. na základe zákazu nerozlišujúcich útokov a povinnosti rozlišovania medzi civilným obyvateľstvom a kombatanťami a medzi civilnými a vojenskými objektmi. Princíp rozlišovania upravujú čl. 48, 51 ods. 2 a čl. 52 ods. 2 Dodatkového protokolu I k Ženevským dohovorom v čase medzinárodného konfliktu, rovnako tak čl. 13 Dodatkového protokolu II v čase konfliktu nemajúceho medzinárodnú povahu. Civilné obyvateľstvo je chránené voči útoku len do momentu, keď sa priamo zapojí do nepriateľských akcií voči nepriateľovi. Princíp rozlišovania medzi civilným obyvateľstvom a kombatanťami vychádza z Petrohradskej deklarácie z roku 1868,¹⁷⁷ podľa ktorej jediným legitímnym cieľom vojny je oslabiť vojenskú silu nepriateľa. Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu zaraďuje úmyselné nasmerovanie útokov proti civilnému obyvateľstvu ako takému alebo proti jednotlivým civilistom, ktorí sa priamo nezúčastňujú na nepriateľských akciách, medzi vojnové zloči-

¹⁷⁴ Čl. 51 ods. 3 Dodatkového protokolu I k Ženevským dohovorom a čl. 13 Dodatkového protokolu II k Ženevským dohovorom.

¹⁷⁵ KELAM, I., NEDIČ, T., pozn. č. 11, s. 333.

¹⁷⁶ Porovnaj články 48, 51, 52 Dodatkového protokolu I k Ženevským dohovorom; a čl. 13 Dodatkového protokolu II k Ženevským dohovorom. Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 168/1991 Zb. o viazanosti Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky Dodatkovými protokolmi I a II k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov a konfliktov nemajúcich medzinárodný charakter, prijatých v Ženeve 8. júna 1977.

¹⁷⁷ Declaration Renouncing the Use, in Time of War, of Explosive Projectiles Under 400 Grammes Weight. Saint Petersburg, 29 November/11 December 1868 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/st-petersburg-decl-1868/declaration?activeTab=undefined>

ny bez ohľadu na povahu konfliktu.¹⁷⁸ Rovnako Medzinárodný súdny dvor označuje princíp rozlišovania ako jeden z kardinálnych, neprekročiteľných princípov medzinárodného humanitárneho práva a princípov medzinárodného obyčajového práva.¹⁷⁹

Hoci medzinárodné humanitárne právo poskytuje definíciu aspoň vojenského cieľa, je otázne, či autonómny zbraňový systém bude niekedy schopný samostatného rozlišovania medzi vojenským a civilným objektom či subjektom. Vojenský cieľ definuje čl. 52 ods. 2 Dodatkového protokolu I ako cieľ, ktorý svojou povahou umiestnením, účelom alebo použitím efektívne prispieva k činnosti nepriateľa a ktorého zničenie, obsadenie alebo neutralizácia poskytujú zjavnú vojenskú výhodu.

Princíp rozlišovania stúpa na dôležitosti najmä v dôsledku rozšírenia ozbrojených konfliktov nemedzinárodnej povahy, keď je rozlišovanie medzi legitímnymi cieľmi a civilným obyvateľstvom ešte zložitejšie. Princíp rozlišovania, ktorý vyžaduje od príslušníkov ozbrojených síl rozlišovanie medzi kombatantmi a nekombatantmi, predstavuje možno najväčšiu prekážku pre autonómne zbraňové systémy správať sa v súlade s medzinárodným humanitárnym právom. Plne autonómne zbraňové systémy zatiaľ nemajú schopnosť vnímať alebo vykladať rozdiel medzi príslušníkmi ozbrojených síl a civilistami, o to viac v súčasnom prostredí bojov. Zmeny v povahe ozbrojeného konfliktu počas posledných desaťročí od konfliktov medzi štátmi ku konfliktom miestneho charakteru medzi civilnými skupinami sťažujú rozlišovanie medzi civilným obyvateľstvom a kombatantmi ako legitímnym cieľom v ozbrojenom konflikte, keďže ozbrojené skupiny nie sú označené uniformou alebo iným znakom. Bojovníci týchto skupín skôr volia cestu splynutia s civilným obyvateľstvom a využívajú moment prekvapenia nespĺňajú podmienku priamej účasti na nepriateľstvách (*direct participation in hostilities*).¹⁸⁰ V prípade, že sa civilná osoba, inak chránená medzinárodným humanitárnym právom, priamo zapája do ozbrojeného konfliktu, na základe čl. 51 ods. 3 Dodatkového protokolu I a čl. 13 ods. 3 Dodatkového protokolu II môžu ozbrojené sily cieľiť útoky na jednotlivcov priamo zapojených do nepriateľských akcií, hoci ich odlišovanie od nekombatantov však musí byť zachované. Priama účasť na

¹⁷⁸ Čl. 8 ods. 2 písm. b) bod. I Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu.

¹⁷⁹ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, I. C. J. Reports 1996, s. 257, pozn. č. 148. Rovnako pozri prípady ICTY – prípad *Tadić* (IT-94-1), Interlocutory Appeal, prípad *Martić* (IT-95-11), Review of the Indictment a prípad *Kupreškić et al.* (IT-95-16), Judgment; ako aj prípad medziamerickej komisie pre ľudské práva, prípad 11.137 (Argentina, 1997).

¹⁸⁰ *Losing Humanity: The Case against Killer Robots*. (2012), pozn. č. 21.

nepriateľstvách síce nie je definovaná medzinárodným humanitárnym právom, no objasnenie tohto pojmu ponúka Medzinárodný výbor Červeného kríža. Priamu účasť na nepriateľstvách opisuje ako špecifické činnosti civilistov vykonávané ako súčasť nepriateľských akcií medzi stranami ozbrojeného konfliktu. Kumulatívne musia byť splnené nasledujúce podmienky: a) činnosť musí nepriaznivo ovplyvniť vojenské operácie alebo schopnosti strany ozbrojeného konfliktu, alebo spôsobiť smrť, poranenie osôb alebo zničenie objektov chránených pred útokom (*threshold of harm*), b) musí byť naplnená priama príčinná súvislosť medzi činnosťou a vzniknutou škodou (*direct causation*), c) činnosť musí byť špeciálne plánovaná (navrhnutá) priamo spôsobiť škodu strane ozbrojeného konfliktu s cieľom podporiť druhú stranu alebo poškodiť inú (*belligerent nexus*). V ozbrojenom konflikte nemedzinárodnej povahy sa osoba dopúšťa účasti na nepriateľstvách, ak sa dopúšťa nepretržitej činnosti spočívajúcej v príprave, vykonávaní alebo riadení nepriateľských operácií na strane organizovanej ozbrojenej skupiny, pričom počas vojenských operácií vykonávaných počas členstva v tejto skupine stráca ochranu podľa medzinárodného humanitárneho práva.¹⁸¹

Zo strany autonómneho zbraňového systému bude nemožné rozlíšiť medzi neozbrojeným civilistom a ozbrojeným príslušníkom povstaleckého hnutia, ktorý nenosí zbraň otvorene. Pred takýmto zbraňovým systémom bude jednoduché zatajiť zbraň alebo zneužiť jeho obmedzenie vnímania. Na druhej strane bude rovnako nemožné pre takýto autonómny zbraňový systém nespôsobilý vnímať širšie rozdiely, rozlíšiť medzi aktívnym kombatantom a kombatantom, z ktorého sa stane tzv. *hors de combat*, teda kombatantom, ktorý už nie je spôsobilý účasti na nepriateľstvách buď na základe vlastnej vôle vzdaním sa nepriateľovi, alebo v dôsledku jeho zranenia, keď spadá do kategórie ranených a chorých príslušníkov ozbrojených síl, alebo sa ocitne v moci nepriateľa a spadá do kategórie vojnových zajatcov.¹⁸² Podľa Sharkeyho¹⁸³ je princíp rozlišovania založený na subjektívnom ľudskom vnímaní, ktorého autonómne zbraňové systémy či iné stroje nie sú schopné. Rovnako rozhodnutie, čo je proporcionálne k dosiahnutiu určitej priamej vojen-

¹⁸¹ Direct participation in hostilities (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://casebook.icrc.org/glossary/direct-participation-hostilities>

¹⁸² ICRC: Rule 47. Attacks against Persons Hors de Combat (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule47>

¹⁸³ SHARKEY, N. E. The evitability of autonomous robot warfare, ICRC No. 886, 2012, s. 789 a nasl. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://international-review.icrc.org/articles/evitability-autonomous-robot-warfare>

skej výhody, je založené na ľudskom kvalitatívnom a subjektívnom posúdení, ktoré zväží možnosti na základe skúseností a situačného povedomia.

Ak uvažujeme nad dronmi, je možné uviesť, že keďže sú schopné nosiť muníciu s presným zacielením, ako je napr. munícia navádzaná laserom, dron by nemal byť sám osebe považovaný za nerozlišujúci prostriedok vedenia ozbrojeného konfliktu. Práve naopak, drony sú nosičmi munície schopnej oveľa efektívnejšieho zacielenia ako mnoho iných bežne využívaných zbraňových systémov.¹⁸⁴ Problémom však ostáva, ak bude vybavený autonómiou, ktorej úlohou bude určiť samotný cieľ, pričom autonómia nebude schopná rozlíšiť medzi legálnym cieľom útoku a civilistom.

Princíp proporcionality je zakotvený v čl. 51 ods. 5 a čl. 57 ods. 2 Dodatkového protokolu I. Čl. 51 ods. 5 písm. b) stanovuje, že útok je neproporčný, ak ide o nerozlišujúci útok, pri ktorom sa dá očakávať, že môže spôsobiť straty na životoch civilných osôb, ich zranenie, poškodenie objektov civilného rázu alebo kombinácia týchto prípadov, ktoré by prevyšovali predpokladanú konkrétnu a priamu vojenskú výhodu. Navyše čl. 57 ods. 2 písm. a) bod iii) stanovuje pre štáty povinnosť zdržať sa akéhokoľvek útoku, pri ktorom možno očakávať náhodné straty na životoch civilných osôb, zranenie civilných osôb, poškodenie objektov civilnej povahy alebo kombináciu týchto prípadov, ktoré by prevyšovali predpokladanú konkrétnu a priamu vojenskú výhodu. Rovnako aj na základe porušenia tohto princípu je možné naplniť podstatu vojnového zločinu. Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu (ďalej len „Rímsky štatút“) totiž medzi vojnové zločiny zaraďuje úmyselné spustenie útoku s vedomím, že takýto útok spôsobí sprievodnú stratu na životoch civilistov alebo ich zranenie, alebo škody civilným objektom, alebo rozsiahlu, dlhodobú a vážnu škodu prírodnému prostrediu, ktorá je zjavne neprimeraná vzhľadom na konkrétnu a priamu celkovú vojenskú predpokladanú výhodu.¹⁸⁵ Definovanie vojenskej výhody je otázne najmä vo vzťahu k otázke, či má byť vo vzťahu k boju ako celku, alebo len k jednotlivým častiam boja. Podľa Rímskeho štatútu by teda malo ísť o celkovú vojenskú výhodu. Podľa Medzinárodného výboru Červeného kríža bol výraz konkrétna a priama vojenská výhoda použitý v Dodatkovom protokole I s cieľom poukázať na to, že výhoda musí byť podstatná a relatívne blízka a že výhody,

¹⁸⁴ Pozri SCHMITT, pozn. č. 134, s. 10.

¹⁸⁵ Čl. 8 ods. 2 písm. b) bod iv) Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu.

ktoré sú ťažko badateľné a ktoré sa objavia len v dlhodobom horizonte, by sa nemali brať do úvahy.¹⁸⁶

Každý prípad je však potrebné posúdiť osobitne. Schopnosť autonómnych zbraňových systémov dodržiavať princíp proporcionality je otázkou technického charakteru, nastavenia softvéru, autonómnych funkcií, ako aj etického charakteru, v rámci ktorého musí dôjsť k zhodnoteniu niekoľko premenných. Podľa Heynsa¹⁸⁷ je proporcionalita široko chápaná ako zapojenie rozlišovacieho ľudského úsudku. Proporcionalita vyžaduje objektívne zhodnotenie možnosti, či civilisti alebo civilné objekty môžu byť poškodené počas ozbrojeného konfliktu. Je to strategické rozhodnutie smerujúce k dosiahnutiu sledovanej vojenskej výhody, pričom autonómne zbraňové systému nemusia byť schopné takéhoto posúdenia.

Predpokladom dodržania týchto princípov je splnenie povinnosti zabezpečiť **preventívne opatrenia** vo forme overenia, či predmetom útoku je povolený objekt/subjekt, či sú minimalizované náhodné straty na živote, resp. škody, a ak je to možné, či došlo k varovaniu civilného obyvateľstva pred útokmi. Tieto preventívne opatrenia zakotvuje čl. 57 ods. 2 Dodatkového protokolu I a bývajú označované aj ako povinnosť neustálej starostlivosti, ktorá je aplikovateľná tak v čase medzinárodného ozbrojeného konfliktu, ako aj v čase ozbrojeného konfliktu nemedzinárodnej povahy, a to aj v podobe medzinárodného obyčajového práva.¹⁸⁸ Podľa Medzinárodného výboru Červeného kríža musí rozhodnutie o preventívnych opatreniach urobiť veliteľ, resp. osoba zodpovedná za plánovanie či vykonanie útoku, a to na základe zhodnotenia všetkých im dostupných informácií v danom čase. To znamená, že povinnosť vykonať preventívne opatrenia vo vzťahu k použitiu autonómnych zbraňových systémov ostáva v rukách veliteľa alebo inej zodpovednej osoby za realizáciu útoku.

Zváženie týchto princípov vo vzťahu k používaniu dronov nás vedie k čiastočnému záveru, že musíme rozlišovať medzi dronmi riadenými ľudským operátorom a dronmi ako autonómnymi zbraňovými systémami schopnými

¹⁸⁶ Bližšie pozri ICRC: Rule 14. Proportionality in Attack (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule14#refFn_BA32BB92_00032

¹⁸⁷ HEYNS, CH. Report of the Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions. (2014) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://digitallibrary.un.org/record/771922>

¹⁸⁸ Bližšie pozri ICRC: Rule 15. Principle of Precautions in Attack (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule15>

vybrať cieľ a rozhodnúť o použití sily. Dron riadený ľudským operátorom by mal byť považovaný za bežne používaný zbraňový systém riadený človekom, ktorý má v rukách kritické rozhodnutia o výbere a zásahu cieľa silou, zatiaľ čo pri drone ako autonómnom zbraňovom systéme je väčšia obava, že spôsobí porušenie princípov rozlišovania a proporcionality. Súlad použitia dronu s týmito princípmi závisí od absolútne presného nastavenia systému autonómie dronu ako autonómneho zbraňového systému.

Medzinárodné humanitárne právo poskytuje väčšiu ochranu než medzinárodné právo ľudských práv voči ochrane civilného obyvateľstva a ničeniu civilného majetku. Medzinárodné humanitárne právo upravuje pravidlá nepriateľských akcií, podľa ktorých použitie smrtiacej sily je nevyhnutné pre vedenie vojny. Dôvodom je skutočnosť, že základným cieľom ozbrojeného konfliktu je získať prevahu nad ozbrojenými silami nepriateľa. Pravidlá ochrany ľudských práv smerujú k ochrane osôb pred štátom, pričom upravujú spôsob, akým môže byť použitá sila v rámci vymáhania práva. Medzinárodné humanitárne právo má vo vzťahu k pravidlám ochrany ľudských práv povahu *lex specialis*. Medzinárodný súdny dvor v poradnom posudku Legalita hrozby alebo použitia jadrových zbraní¹⁸⁹ uviedol, že ochrana poskytovaná Medzinárodným paktom o občianskych a politických právach sa neprerušuje v čase ozbrojeného konfliktu, a tak právo nebyť svojvoľne zbavený života sa aplikuje aj v rámci nepriateľských akcií. Pravidlá ochrany ľudských práv sa tak uplatňujú nepretržite, vytvárajú *lex generalis*, zatiaľ čo medzinárodné humanitárne právo, uplatňované v čase ozbrojeného konfliktu, vytvárajú *lex specialis*. Ak sú pravidlá týchto oblastí práva v rozpore, pravidlá medzinárodného humanitárneho práva prevažujú, keďže boli vytvorené špeciálne na úpravu ozbrojeného konfliktu. V konečnom dôsledku by sa však pravidlá týchto oblastí práva mali v čase ozbrojeného konfliktu dopĺňať.¹⁹⁰

2.3 Súlad s právom ľudských práv

V čase ozbrojeného konfliktu musia štáty dodržiavať nielen pravidlá medzinárodného humanitárneho práva, ale rovnako aj pravidlá medzinárodnej

¹⁸⁹ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, Advisory Opinion, I. C. J. Reports 1996, p. 226, ods. 25, s. 240, pozri pozn. č. 148.

¹⁹⁰ ICRC: What is the difference between IHL and human rights law? (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/document/what-difference-between-ihl-and-human-rights-law>

ochrany ľudských práv.¹⁹¹ Štáty majú primárny záväzok zdržať sa porušovania práv garantovaných aplikovateľnými ľudskoprávnymi zmluvami, pokiaľ vykonávajú v danom prípade jurisdikciu.¹⁹² Autonómne zbraňové systémy sa môžu dostať do rozporu s pravidlami ľudských práv najmä v prípade, keď sú vybavené plnou autonómiou v otázkach použitia sily voči človeku, teda že samy rozhodujú o výbere cieľa a použití sily voči nemu.

Základným pravidlom medzinárodnej ochrany ľudských práv, s ktorým sú v priamom rozpore následky ozbrojeného konfliktu, je právo na život definované v čl. 6 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach¹⁹³ [v rámci európskeho regiónu i čl. 2 a 15 európskeho Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd¹⁹⁴ (ďalej len „EDLP“)]. Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach v čl. 4 ods. 2 vyslovene zakazuje odchýlenie sa od práva na život definovaného v čl. 6. Avšak počas ozbrojeného konfliktu dochádza k stratám na životoch. Podľa už zmieneneho čl. 4 sú možné odchýlky od ustanovení paktu len v prípade a v rozsahu, keď úradne vyhlásená mimoriadna situácia predstavuje hrozbu pre život národa (existenciu štátu). Podľa čl. 15 EDLP pojednávajúceho o odstúpení od záväzkov vo výnimočných situáciách môže ktorákoľvek vysoká zmluvná strana v čase vojny alebo akéhokoľvek iného verejného ohrozenia existencie štátu prijať opatrenia smerujúce k odstúpeniu od záväzkov vyplývajúcich z dohovoru v rozsahu, v akom to bezprostredne vyžaduje naliehavosť situácie, pričom tieto opatrenia musia byť v súlade s jej inými medzinárodnoprávnymi záväzkami. Podľa daného ustanovenia nie je možné odstúpiť od čl. 2 definujúceho **právo na život**, avšak stanovuje výnimku vo vzťahu k úmrtiam spôsobeným dovolenými vojnovými činmi. Ako také však právo na život podľa medzinárod-

¹⁹¹ „Súd poznamenal, že ochrana podľa Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach neprestáva v čase vojny, s výnimkou článku 4, na základe ktorého je možné odchýliť sa od určitých ustanovení v čase národnej núdze. Rešpektovanie práva na život však nie je takýmto ustanovením. V zásade právo nebyť svojvoľne pozbavený života platí aj v čase vojnového stavu.“ Pozri *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*. Advisory Opinion, I. C. J. Reports 1996, p. 226, para. 25.

¹⁹² FRAU, R. Unmanned Military Systems and Extraterritorial Application of Human Rights Law. In: *Groningen Journal of International Law*, vol. 1, no. 1, s. 3 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2264241

¹⁹³ Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 120/1976 Zb. o Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach a Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach.

¹⁹⁴ Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb. o dojednaní Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Protokolov na tento Dohovor nadväzujúcich.

noprávných pravidiel ochrany ľudských práv predstavuje štandardnú právnu normu aplikovateľnú na ochranu ľudí vystavených útokom dronov.¹⁹⁵

Ďalším dôvodom rozporu použitia autonómnych zbraňových systémov s ľudskoprávnymi pravidlami medzinárodného práva, ktorý je zároveň dôvodom, prečo je proces vývoja a využívania autonómnych zbraňových systémov považovaný za proces dehumanizácie spoločnosti a ozbrojených konfliktov, je otázka **ľudskej dôstojnosti**. Na základe čl. 1 Všeobecnej deklarácie ľudských práv¹⁹⁶ sú všetci ľudia slobodní a seberovní v dôstojnosti a právach. Všetky ľudské práva sú odvodené z ľudskej dôstojnosti a sú vlastné každej ľudskej bytosti, pričom autonómne zbraňové systémy môžu narušiť princíp dôstojnosti spočívajúci v skutočnosti, že každý si zasluhuje rešpekt.¹⁹⁷ Kelam a Nedić predstavujú argument proti používaniu smrtiacich autonómnych zbraňových systémov, a to „smrť algoritmom“, čo označujú ako absolútnu nedôstojnosť. Ľudskú dôstojnosť považujú za dokonca dôležitejšiu, ako je právo na život. Ak rozhodnutie zobrať človeku život závisí od robota a nie od človeka, je to dehumanizácia, rozpor s dôstojnosťou ľudstva ako druhu. Dehumanizuje sa ozbrojený konflikt, pričom stroje, v našom prípade autonómne zbraňové systémy, nemajú morálku ani mortalitu, preto by nemali mať moc nad životom alebo smrťou ľudí.¹⁹⁸ Podľa Birnbachera¹⁹⁹ dochádza použitím smrtiacich autonómnych zbraňových systémov k ohrozeniu ľudských práv vyplývajúcich z ľudskej dôstojnosti, konkrétne práva na minimálnu kvalitu života a pomoc v utrpení či práva nebyť považovaný len za prostriedok na dosiahnutie cieľov iných, bez súhlasu a so závažnými škodami alebo s rizikom škody (na živote alebo fyzickej či psychickej integrite). Smrtiace autonómne zbraňové systémy nie sú schopné pochopiť hodnotu

¹⁹⁵ See: HEYNS, CH., AKANDE, D., HILL-CAWTHORNE, L., CHENGETA, T., pozn. č. 140, s. 819.

¹⁹⁶ Universal declaration of human rights (GA resolution 217/III/A) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/043/88/PDF/NR004388.pdf?OpenElement>; Slovenské znenie: Všeobecná deklarácia ľudských práv, New York 10. 12. 1948 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.gender.gov.sk/dokumenty/dokumenty-osn/vseobecna-deklaracia-ludskych-prav/>

¹⁹⁷ Human Rights Watch: Shaking the Foundations: The Human Rights Implications of Killer Robots (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.hrw.org/report/2014/05/12/shaking-foundations/human-rights-implications-killer-robots>

¹⁹⁸ HEYNS, CH., pozn. 187.

¹⁹⁹ BIRNBACHER, D. Are autonomous weapons systems a threat to human dignity? (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/325793798_Are_autonomous_weapons_systems_a_threat_to_human_dignity

ľudského života a nie sú zodpovedné za svoje konanie, nie sú schopné byť milosrdné alebo súcítné.

V súvislosti s právom na život vyvstáva v prípade použitia dronov ďalšia otázka týkajúca sa porušenia práva na život zo strany štátu riadiaceho útoky dronov, a to na území iného štátu, teda za jeho extrateritoriálne správanie. V súlade s rozhodovacou činnosťou Medzinárodného súdneho dvora²⁰⁰ má síce právomoc štátov primárne teritoriálnu povahu, no v niektorých prípadoch môže byť vykonávaná aj za hranicami územia štátu. Majúc na zreteli predmet a účel Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, malo by byť prirodzené, že aj v prípade, že štát vykonáva svoju právomoc mimo svojho územia, ako zmluvná strana paktu je viazaný dodržiavať jeho ustanovenia. Dokonca aj v prípade, keď štát riadiaci útoky dronmi nemá územnú kontrolu a právomoc nad územím iného štátu, kde je dron použitý, na účely extrateritoriálnej aplikácie ľudskoprávných zmlúv tento štát vykonáva správu alebo právomoc nad špecifickými jednotlivcami mimo svojho územia.²⁰¹ Podľa Fraua²⁰² je použitie dronov v efektívnej kontrole a právomoci štátu, ak štát vykonáva dočasnú právomoc²⁰³ v zmysle extrateritoriálnej situácie, keď štát vykonáva plne alebo sčasti verejnú moc, ktorú by za iných okolností vykonávala aktuálna miestna vláda. Rovnako poukazuje na skutočnosť, že drony môžu spôsobiť porušenie **zákazu mučenia alebo neľudského zaobchádzania** (čl. 7 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach a čl. 3 EDLP). Táto skutočnosť nastáva v prípade psychického utrpenia jednotlivca, ktorý zistí, že je subjektom monitorovania dronom a nepretržite sa obáva útoku na svoj život. Rovnako môže dôjsť k porušeniu **práva na slobodu a bezpečnosť** (čl. 9 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach a čl. 5 EDLP), ak má monitorovanie dronom za následok uväznenie osoby vo vyčlenenom priestore. Z týchto skutočností je potrebné vyvodiť opätovne záver, že rozhodujúcim je spôsob použitia dronu, a to aj vo vzťahu k dodržiavaniu medzinárodnoprávných pravidiel ochrany ľudských práv. Považujeme však za potrebné doplniť, že porušenie týchto práv, zákaz

²⁰⁰ *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*. Advisory Opinion, I. C. J. Reports 2004, p. 136, para. 109. Bližšie pozri ELBERT, L. Právne následky výstavby múru na okupovanom Palestínskom území. In: ELBERT, L., GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L. Prípady z medzinárodného práva verejného. Košice: ŠafárikPress, 2019, s. 102 – 108. ISBN 978-80-8152-824-8.

²⁰¹ Pozri HEYNS, CH., AKANDE, D., HILL-CAWTHORNE, L., CHENGETA, T., pozn. č. 140, s. 823 – 824.

²⁰² Pozri FRAU, pozn. č. 192, s. 10 – 11.

²⁰³ Tamtiež. Autor používa pojem „*jurisdiction in waiting*“.

mučenia a neľudského zaobchádzania a práva na slobodu a bezpečnosť môže nastať v dôsledku využitia autonómnych zbraňových systémov vo forme dronov, a to aj za predpokladu, že ich nemôžeme označiť za smrtiace autonómne zbraňové systémy. Dôvodom je skutočnosť, že samotný dron nemusí byť vybavený zbraňou, resp. nemusí mať autonómiu vo funkcii výberu alebo zásahu cieľa silou.

3 ZODPOVEDNOSŤ ZA POUŽÍVANIE AUTONÓMNYCH ZBRAŇOVÝCH SYSTÉMOV

Autonómne zbraňové systémy sú využívané v čase ozbrojeného konfliktu, medzinárodnej alebo nemedzinárodnej povahy, v čase, keď sú aplikovateľné normy práva ozbrojených konfliktov, medzinárodného humanitárneho práva a práva ľudských práv. Pri používaní autonómnych zbraňových systémov však vzniká otázka, kto by mal byť zodpovedný za porušenia pravidiel medzinárodného práva v súvislosti s ich použitím. Problém vyvodenia zodpovednosti za konanie autonómne zbraňového systému vyvstáva špecificky v súvislosti s jeho schopnosťou robiť vlastné rozhodnutia. Je pritom otáznne, či zlé rozhodnutie vzniklo v dôsledku chyby systému, alebo autonómnej úvahy stroja vybaveného umelou inteligenciou.²⁰⁴ Ak o použití ozbrojenej sily a zásahu cieľa rozhodne človek, existuje jasný reťazec zodpovednosti od osoby, ktorá stlačila spúšť, po veliteľa, ktorý nariadil útok. Avšak kto má byť zodpovedný za porušenia pravidiel medzinárodného práva v dôsledku autonómneho rozhodnutia zbraňového systému? Rozlišovať musíme medzi pravidlami upravujúcimi zodpovednosť štátu, ktoré predstavujú rámec kolektívnej zodpovednosti, a pravidlami individuálnej trestnej zodpovednosti za vojnové zločiny, ktoré majú zaistiť individualizovanú formu zodpovednosti pre určité závažné porušenia medzinárodného humanitárneho práva v súvislosti s vývojom a použitím autonómnych zbraňových systémov.²⁰⁵

3.1 Zodpovednosť štátu za používanie autonómnych zbraňových systémov

Zodpovednosť štátu nastáva vo všeobecnosti v prípade porušenia jeho záväzkov podľa medzinárodného práva.²⁰⁶ Návrh článkov o zodpovednosti štátov

²⁰⁴ GUNAWAN, Y., AULAWI, M. H., ANGGRIAWAN, R. A ANGGORO PUTRO, T., pozn. č. 4, s. 6.

²⁰⁵ BO, M., BRUUN, L., BOULANIN, V. Retaining human responsibility in the development and use of autonomous weapon systems. s. v. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://sipri.org/publications/2022/other-publications/retaining-human-responsibility-development-and-use-autonomous-weapon-systems-accountability>

²⁰⁶ Bližšie k pravidlám zodpovednosti štátov pozri POŠIVÁKOVÁ, L. Zodpovednosť štátov v medzinárodnom práve. In: *Studia Iuridica Cassoviensia*. 2015, roč. 3, č. 1, s. 100 – 127

za medzinárodné protiprávne správanie (ďalej len „návrh“)²⁰⁷ v čl. 1 stanovuje, že každé medzinárodné protiprávne správanie štátu vyvoláva medzinárodnú zodpovednosť. Z hľadiska vzniku zodpovednosti za medzinárodné protiprávne správanie štátu je okrem samotného protiprávneho správania, teda neplnenia medzinárodného záväzku (objektívny prvok), potrebné naplniť aj druhú podmienku, a to pričítateľnosť tohto správania štátu (subjektívny prvok zodpovednosti za medzinárodné protiprávne správanie štátu).

Pre zodpovednosť štátu v súvislosti s použitím autonómneho zbraňového systému je rovnako dôležitá i legitimita samotného použitia ozbrojenej sily zo strany štátu, ktoré je dovolené bez ohľadu na použitú zbraň len v čase výkonu sebaobrany (čl. 51 Charty OSN) alebo kolektívnych sankcií s použitím ozbrojenej sily na základe rozhodnutia Bezpečnostnej rady OSN (čl. 42 Charty OSN).

Pri otázkach zodpovednosti štátu za použitie autonómnych zbraňových systémov považujeme za vhodné poukázať na povinnosť štátov realizovať právny prieskum nových zbraní a ich súlad s pravidlami medzinárodného práva, čo môže štát realizovať už v čase vývoja autonómneho zbraňového systému, resp. v čase úvah o jeho obstaraní. Túto povinnosť zakotvila už Petrohradská deklarácia z roku 1868²⁰⁸ a zakotvuje ju aj čl. 36 Dodatkového protokolu I k Ženevským dohovorom. Podľa tohto článku na seba štáty preberajú záväzok zmluvných štátov uskutočňovať právny prieskum pri štúdiu, vývoji, získavaní alebo zavádzaní nových druhov zbraní, prostriedkov alebo spôsobov vedenia vojny, či ich použitie nie je za niektorých alebo za každých okolností zakázané Dodatkovým protokolom I alebo inou normou medzinárodného práva aplikovateľnou na daný štát. Samotný postup prieskumu nie je striktné stanovený. Skúmané by mali byť znaky novej zbrane, jej konštrukcia, použitie zbrane, a to s ohľadom na širokú skupinu pravidiel medzinárodného

(navštívené 12. decembra 2022). ISSN 1339-3995. Dostupné na: http://sic.pravo.upjs.sk/files/9_posivakova_-_zodpovednost_statov.pdf

²⁰⁷ Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts (A/RES/56/83) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/477/97/PDF/N0147797.pdf?OpenElement>. Pre slovenský preklad pozri KLUČKA, J. Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011, s. 535 a nasl. ISBN 978-80-8078-414-0. POŠIVÁKOVÁ, L., GIERTL, A. (zost.) Medzinárodné právo verejné (Materiály k štúdiu). Košice: UPJŠ v Košiciach, 2013, s. 77 a nasl. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://unibook.upjs.sk/img/cms/2013/pravf/medzinarodne-pravo-verejne.pdf>

²⁰⁸ Declaration Renouncing the Use, in Time of War, of Explosive Projectiles Under 400 Grammes Weight. Saint Petersburg, 29 November/11 December 1868, pozn. č. 177.

práva aplikovateľných na konkrétny štát, najmä pravidlá zmluvné, obyčajové, ako aj všeobecné ustanovenia Ženevských dohovorov vo vzťahu k spôsobu a prostriedkom vedenia ozbrojeného konfliktu či Martensovu klauzulu.

Zo zmluvného práva je možné spomenúť už diskutovaný dohovor o určitých konvenčných zbraniach. Predstavuje všeobecnú dohodu zmluvných štátov, že pri využívaní zbraňových systémov musí byť zachovaná efektívna ľudská kontrola alebo vhodná úroveň ľudského posúdenia, aby boli v súlade s právnymi a etickými požiadavkami. Táto požiadavka je však vo vzťahu k autonómnym zbraňovým systémom problematická, keďže ľudské zapojenie môže byť veľmi obmedzené na štádium vývoja a štádium spustenia, zatiaľ čo štádium samotnej činnosti systému už nemusí vyžadovať ľudské zapojenie.

V rámci všeobecných ustanovení Ženevských dohovorov a dodatkových protokolov k nim je dôležitá Martensova klauzula, ako aj základné princípy medzinárodného humanitárneho práva majúce svoj právny základ aj v medzinárodnom obyčajovom práve, a to princíp rozlišovania, princíp proporcionality, princíp vojenskej účelnosti. Okrem ich opisu v rámci kap. 2.2 považujeme za dôležité osobitne poukázať na situácie, v ktorých hrozí ich porušenie v dôsledku použitia autonómnych zbraňových systémov.

Martensova klauzula je založená na dodržiavaní všeobecného princípu ľudskosti a požiadaviek verejného svedomia. Princíp ľudskosti vyžaduje ľudské zaobchádzanie s jednotlivcami, ako aj rešpektovanie ľudského života a dodržiavanie ľudskej dôstojnosti. Ako už z kap. 2.3 vyplýva, autonómne zbraňové systémy zlyhávajú už pri dodržiavaní ľudskej dôstojnosti, pretože rozhodovanie o živote a smrti a konkrétnych cieľoch zakladajú na algoritme, ktorým je vybavený počítačový systém. Požiadavky verejného svedomia sú zas narušené skutočnosťou, že použitie sily je mimo ľudskej kontroly.

Z princípov medzinárodného humanitárneho práva ostáva zrejme najkontroverzejším **princíp rozlišovania**, na základe ktorého musí byť štát presvedčený o tom, že použitím novej zbrane je schopný dodržať predovšetkým povinnosť rozlišovať medzi komбатantmi a civilným obyvateľstvom. Ak počas právneho prieskumu dospeje štát k presvedčeniu, že to nová zbraň nedokáže, mohlo by dôjsť k porušeniu čl. 51 ods. 4 písm. b) a c) Dodatkové protokolu I. V dôsledku tohto článku si štát musí byť vedomý, že je zakázaná každá zbraň, ktorá nedokáže zacieliť na konkrétny cieľ, a nemožno kontrolovať škodu ňou spôsobenú. Autonómny zbraňový systém však nedisponuje schopnosťou človeka posúdiť, či sa z vojaka stal ranený alebo chorý príslušník ozbrojených síl, posúdiť emočné nastavenie osoby alebo vážnosť situácie. Ako už vyplýva z analýzy princípu rozlišovania v kap. 2.2, autonómne zbra-

ňové systémy sú závislé od naprogramovaného vnímania prostredia. Obavu vyvoláva najmä otázka, či autonómny zbraňový systém dokáže rozlíšiť medzi povstalcami, resp. príslušníkom teroristickej skupiny a civilným obyvateľstvom. Súčasné straty na životoch civilistov pri útokoch dronmi²⁰⁹ skôr svedčia v neprospech tejto schopnosti.

Princíp proporcionality vyžaduje od vojenských veliteľov, aby prijali všetky preventívne opatrenia pri plánovaní alebo realizácii útoku tak, aby sa vyhlí alebo obmedzili rozsah škôd na civilných životoch a civilných objektoch. Zhodnotenie potrebných opatrení je však otázka každého individuálneho prípadu, preto je veľmi zložitá dodržiavať tento princíp zo strany zamýšľaného použitia autonómneho zbraňového systému. Zachovanie princípu proporcionality by vyžadovalo ešte vo vývojovom štádiu autonómneho zbraňového systému nastavenie, za akých obmedzení je útok možný a za akých zas nie alebo štandardov pre proporcionálny útok.

Princíp vojenskej účelnosti umožňuje bojujúcim stranám použiť všetky formy sily nevyhnutné na dosiahnutie konečnej vojenskej výhody, teda oslabenie alebo zlomenie ozbrojenej sily nepriateľa.²¹⁰ Tento cieľ je však potrebné uplatňovať v spojitosti s ďalšími princípmi, ako je princíp proporcionality a princíp obmedzenia. Na to, aby autonómny zbraňový systém mohol naplniť tento princíp vojnovkej účelnosti, musí v prvom rade určiť vojenský cieľ a zhodnotiť, či jeho zásah môže priniesť konečnú vojenskú výhodu. Ak nedokáže určiť, či ide o legitímny vojenský cieľ alebo nie, potom nemôže ani určiť, či jeho zásah bude predstavovať konečnú vojenskú výhodu.

Súlad novej zbrane s princípmi medzinárodného humanitárneho práva z pohľadu autonómie ovplyvňuje aj problém s predvídateľnosťou a spoľahlivosťou plne autonómnych zbraňových systémov bez možnosti zapojenia sa ľudského operátora do výkonu kritických funkcií, teda výberu cieľa a jeho zásahu silou. Definíciu predvídateľnosti a spoľahlivosti nám ponúka

²⁰⁹ Pozri Drone strikes and attacks against civilians reported throughout oromia as part of military offensive, leading to 278 deaths. (2022) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://ollaa.org/drone-strikes-and-attacks-against-civilians-reported-throughout-oromia-as-part-of-military-offensive-leading-to-278-deaths/>; AIKINS, M., RUBIN, A. J. First Tied to ISIS, Then to U.S. Family in Drone Strike Is Tarnished Twice. (2021) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2021/09/18/world/asia/afghanistan-drone-strike-reaction.html>; SCHWARTZ, J. A., FUHRMANN, M. Do armed drones reduce terrorism? Here's the data. (2022) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.washingtonpost.com/politics/2022/08/18/drone-alqaeda-terrorist-attack/>

²¹⁰ Bližšie pozri KLUČKA, J., s. 177 a nasl. DAVID, V., SLADKÝ, P., s. 464 a nasl., pozn. č. 24.

Medzinárodný výbor Červeného kríža.²¹¹ Pod pojmom predvídateľnosť rozumie schopnosť povedať alebo odhadnúť, že v budúcnosti nastane nejaká špecifická skutočnosť, alebo bude následkom inej skutočnosti. Predvídateľnosť je teda znalosť toho, ako bude zbraňový systém fungovať za istých okolností jeho použitia vrátane následkov jeho fungovania. Pri aplikácii na autonómny zbraňový systém je to teda predvídateľnosť výsledku aktivácie autonómneho zbraňového systému v konkrétnych podmienkach. Predpokladom je poznanie samotného procesu fungovania a plnenia úloh autonómneho zbraňového systému. Spoľahlivosť je možné chápať ako kvalitatívnu vlastnosť byť dôveryhodný alebo vždy plniť spoľahlivo úlohy. Vo vzťahu k autonómnym zbraňovým systémom to teda znamená, že systém je schopný konzistentne správne fungovať a plniť zadávané úlohy podľa inštrukcií bez toho, aby došlo k jeho zlyhaniu. Predvídateľnosť a spoľahlivosť autonómneho zbraňového systému môžu byť negatívne ovplyvnené povahou prostredia, v ktorom funguje (ak je napr. navrhnutý pre fungovanie v inom prostredí), interakciou systému s prostredím a zložitou zadanej úlohy (zlyhanie senzorov, zlyhanie zložitého softvéru a pod.).

Najefektívnejšou cestou, ako sa vyrovnat' s problémom nepredvídateľnosti autonómie zbraňového systému pri ciele, je zachovanie priamej ľudskej kontroly nad kritickými funkciami ciele systému alebo zdieľanej kontroly, kde kritické funkcie ostanú pod kontrolou ľudského operátora a iné funkcie môžu byť autonómne. Pri zbraňových systémoch, kde je fungovanie kritických funkcií nastavené autonómne, môže byť kontrola operátora efektívna len vtedy, ak systém dáva operátorovi dostatočný čas na výber a schválenie jednej z možností, ktoré navrhol systém, na prevzatie kontroly nad systémom a vrátenie mu kontroly späť alebo na deaktiváciu systému, a to ešte predtým, ako systém začne útok na cieľ. To vytvorí záruku, že operátor je informovaný a má dostatok času na zapojenie sa do procesov systému, resp. autorizáciu systému ešte predtým, ako systém spustí útok.²¹²

Na základe čl. 2 spomínaného Návrhu článkov o zodpovednosti štátov za medzinárodné protiprávne správanie,²¹³ ktorý je odrazom existujúceho medzinárodného obyčajového práva v danej oblasti, sa však pre vyvodenie zod-

²¹¹ ICRC: Autonomy, artificial intelligence and robotics: Technical aspects of human control. (2019), pozn. č. 36, s. 10 – 12.

²¹² ICRC: Autonomy, artificial intelligence and robotics: Technical aspects of human control. (2019), pozn. č. 36, s. 10.

²¹³ Responsibility of States for internationally wrongful acts: Resolution adopted by the General Assembly (A/RES/56/83), pozn. č. 207.

povednosti štátu za medzinárodné protiprávne správanie vyžaduje naplnenie nielen samotného protiprávneho správania vo forme konania alebo opomenutia, ale i pričítateľnosť tohto správania porušujúceho medzinárodný záväzok štátu podľa medzinárodného práva. Pravidlá zodpovednosti štátu za medzinárodné protiprávne správanie upravujú správanie každej osoby, ktorej konanie sa považuje za pričítateľné štátu. To znamená, že akékoľvek porušenie medzinárodného humanitárneho práva pri vývoji a používaní autonómnych zbraňových systémov zástupcom štátu (ozbrojené sily, súkromné osoby a osoby nachádzajúce sa na území štátu alebo akomkoľvek mieste, na ktorom štát vykonáva dostatočnú kontrolu a právomoc, ako aj akékoľvek osoby či skupiny konajúce v mene štátu) má za následok vznik zodpovednosti štátu.²¹⁴ Vychádzame totiž zo spoločného čl. 1 Ženevských dohovorov, ktorý vyjadruje záväzok štátov nielen zachovávať ich ustanovenia, ale i zabezpečiť ich zachovávanie za každých okolností, teda aj v čase mimo ozbrojeného konfliktu, najmä dostatočným vzdelávaním o pravidlách medzinárodného humanitárneho práva alebo prijímaním zodpovedajúcej vnútroštátnej právnej úpravy. Pravidlá zodpovednosti štátu nezohľadňujú, či došlo „len“ k pochybeniu alebo úmyselnému konaniu.

Za konanie štátu je možné považovať konanie jeho štátnych orgánov, teda všetkých osôb, ktoré majú takéto postavenie podľa vnútroštátneho práva, ako aj osôb, ktorým štát zákonom zveril výkon určitých prvkov štátnej moci (čl. 4 a 5 návrhu). Takéto konanie bude pričítateľné štátu dokonca aj vtedy, ak pri ňom dôjde k prekročeniu ich právomocí alebo ak ich konanie bude v rozpore s udelenými inštrukciami (tzv. konanie *ultra vires* čl. 7 návrhu).²¹⁵ Príkladom tak môžu byť ozbrojené sily štátu. Ak štát poverí ozbrojené sily použitím autonómnych zbraňových systémov, v dôsledku ktorého dôjde k porušeniu medzinárodného humanitárneho práva (hoci len na základe poruchy systému), medzinárodnoprávna zodpovednosť za takéto konanie vzniká štátu.²¹⁶ Potvrdzuje to aj ďalšie pravidlo zodpovednosti za medzinárodné protiprávne správanie štátu, podľa ktorého sa konanie osoby alebo skupiny osôb bude považovať za správanie štátu podľa medzinárodného práva, ak fakticky konali podľa inštrukcií štátu alebo pod jeho riadením či kontrolou (čl. 8 návrhu).

Štáty sú považované za kolektívne subjekty konajúce prostredníctvom ľudí (štátneho orgánu, osoby alebo organizačnej jednotky oprávnenej na vý-

²¹⁴ BO, M., BRUUN, L., BOULANIN, V., pozn. č. 205, s. v. a 8.

²¹⁵ Bližšie pozri KLUČKA, J., pozn. č. 24, s. 177 – 180.

²¹⁶ GUNAWAN, Y., AULAWI, M. H., ANGGRIAWAN, R. A ANGGORO PUTRO, T., pozn. č. 4, s. 8.

kon určitých prvkov štátnej moci), a teda ich konanie a opomenutie je základom vzniku zodpovednosti štátu. Proces rozhodovania smerujúci k použitiu sily prechádza množstvom osôb na strategickej, operačnej a taktickej úrovni tak pred, ako aj počas útoku. Štát tak nesie akúsi „nadzodpovednosť“ (*meta-responsibility*) za zabezpečenie vhodnej schémy reťazca velenia a kontroly, ako aj nových pravidiel pre vývoj a použitie autonómnych zbraňových systémov v súlade s medzinárodným právom.²¹⁷

Pre vyvodenie zodpovednosti štátu za porušenie medzinárodného humanitárneho práva v súvislosti s vývojom a použitím autonómneho zbraňového systému je však potrebné skúmať, či štát mal efektívnu kontrolu nad daným konaním. Na to, aby sme na konajúci subjekt mohli nazerať ako na orgán štátu alebo orgán konajúci v mene štátu, je v zmysle rozhodnutia Medzinárodného súdneho dvora vo veci Nikaragua²¹⁸ rozhodujúci stupeň závislosti a stupeň kontroly štátu nad týmto subjektom. Nie každé konanie súkromných osôb porušujúce medzinárodné humanitárne právo je pričítateľné štátu. Napríklad vývojára autonómneho zbraňového systému nepovažujeme za osobu konajúcu v mene štátu, pokiaľ nekoná na základe inštrukcií, pod kontrolou alebo riadením štátu, alebo si jeho konanie neprisvojí štát ako svoje vlastné. Zodpovednosť štátu sa v tomto prípade nebude viazať na samotné použitie a následky autonómneho zbraňového systému, ale na nečinnosť štátu s cieľom posúdiť súlad novej zbrane vyvíjanej a vyrábanej súkromnými osobami s pravidlami medzinárodného humanitárneho práva. Štát tak zodpovedá za porušenie záväzku podľa čl. 36 Dodatkové protokolu I v dôsledku nekonania svojich štátnych orgánov a nie za nezákonné správanie vývojárov.²¹⁹

Ak je však vývojár zapojený do úlohy vývoja autonómneho zbraňového systému v rámci štátneho projektu, jeho konanie bude pričítateľné štátu, ktorý bude zodpovedný za porušenie medzinárodného humanitárneho práva v dôsledku použitia autonómneho zbraňového systému. Podobne, ak štát rozhodne o použití dronu vybaveného autonómnymi funkciami, za konanie

²¹⁷ BO, M., BRUUN, L., BOULANIN, V., pozn. č. 205, s. 19 – 21.

²¹⁸ *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua* (Nicaragua v. United States of America). Merits, Judgment, I. C. J. Reports, 1986, p. 14, body 109 – 116 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related-70/070-19841126-JUD-01-00-EN.pdf>; Bližšie pozri BAKOŠOVÁ, L. Polovojenské a vojenské aktivity v a proti Nikarague (Nikaragua proti Spojeným štátom americkým). In: ELBERT, L., GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, E. Prípady z medzinárodného práva verejného. Košice: ŠafárikPress, 2019, s. 65 – 72. ISBN 978-80-8152-824-8.

²¹⁹ BO, M., BRUUN, L., BOULANIN, V., pozn. č. 205, s. 21 – 22.

daného dronu bude zodpovedať štát, a to aj v prípade, že k porušeniu medzinárodného práva dôjde na základe či už autonómneho rozhodnutia tohto zbraňového systému, alebo v dôsledku chyby vopred nastaveného systému. Ak však daný dron nie je v dispozícii štátu, ale súkromnej osoby, zodpovednosť za konanie a následky konania dronu nenesie štát. V tomto ohľade je preto zaujímavou právnou úpravou Slovenskej republiky v otázkach možného využívania dronov, konkrétne letecký zákon. Vo svojom čl. 7 podmieňuje lety vo vzdušnom priestore pre lietadlá spôsobilé lietať bez pilota splnením podmienok (najmä registráciou a získaním povolenia) stanovených Dopravným úradom po dohode s Ministerstvom obrany SR (bližšie pozri kap. 1.4.).

3.2 Zodpovednosť jednotlivca za používanie autonómnych zbraňových systémov

Za používanie autonómneho zbraňového systému môže byť zodpovedný nielen samotný štát, ale aj jednotlivec. V úvahách o zodpovednosti jednotlivca za používanie autonómnych zbraňových systémov je možné uvažovať nad zodpovednosťou viacerých osôb za použitie systému v rozpore s pravidlami medzinárodného práva. Ide o kombatantov, vojenských veliteľov, programátorov, operátorov či samotných vývojárov autonómnych zbraňových systémov. V našej analýze sa obmedzíme na posúdenie zodpovednosti jednotlivca na základe medzinárodného humanitárneho práva a práva ozbrojených konfliktov, teda zodpovednosť kombatanta a vojenského veliteľa za páchanie vojnových zločinov v dôsledku použitia autonómneho zbraňového systému.

Medzinárodné právo chápe jednotlivca ako subjekt s obmedzenými právami a povinnosťami, pričom jednou z oblastí subjektivity jednotlivca je oblasť vyvodzovania zodpovednosti za zločiny podľa medzinárodného práva. Už Norimberský tribunál²²⁰ potvrdil, že zločiny sú páchané ľuďmi a nie abstraktnými entitami. Efektívne vynucovanie pravidiel medzinárodného práva nastáva práve potrestaním jednotlivcov, ktorí spáchali zločiny podľa medzinárodného práva. Zločiny podľa medzinárodného práva páchajú v zásade osoby vo funkcii štátnych orgánov na pokyn alebo príkaz zvrchovanej moci, teda vnútroštátneho právneho poriadku. Protiprávneho konania sa môžu

²²⁰ The Trial of German Major War Criminals. Proceedings of the International Military Tribunal sitting at Nuremberg, Germany, Part 22 (22nd August, 1946 to 1st October, 1946), ods. 447. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné: https://crimeofaggression.info/documents/6/1946_Nuremberg_Judgement.pdf

dopustiť aj štátne orgány *de facto*, teda osoby, ktoré nie sú oficiálnymi orgánmi štátu, ale pôsobia so súhlasom štátu.²²¹

Zodpovednosť jednotlivca je však ovplyvnená zásadou *nulla poena, nullum crimen sine lege*, ktorá vyžaduje, aby zločin bol v čase jeho spáchania upravený záväznou normou vnútroštátneho alebo medzinárodného práva.²²² Na úrovni medzinárodného práva je základným rámcom pravidiel zodpovednosti jednotlivca za zločiny podľa medzinárodného práva Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu.

Zodpovednosť jednotlivca za zločiny podľa medzinárodného práva vyžaduje naplnenie subjektívnej stránky skutkovej podstaty zločinu (*mens rea*) a objektívnej stránky skutkovej podstaty zločinu (*physical elements*) podľa medzinárodného práva.²²³ Znaký subjektívnej stránky zločinu podľa medzinárodného práva na základe čl. 30 Rímskeho štatútu možno rozdeliť na úmysel a vedomosť. Úmysel chápeme ako úmysel zapojiť sa do konania porušujúceho medzinárodné právo, resp. úmysel spôsobiť následky tohto konania alebo vedomosť toho, že následky nastanú pri bežnom priebehu vecí. Vedomosť chápeme ako uvedomenie si toho, že ide o porušenie medzinárodného práva, resp. že určitý následok nastane pri bežnom priebehu vecí. Pri skúmaní objektívnej stránky skutkovej podstaty musí zločin spáchaný jednotlivcom naplniť znaky samotného zločinu a rovnako niektorú z foriem spáchania zločinu podľa čl. 25 ods. 3 Rímskeho štatútu (zločin spácha, prikáže spáchať, uľahčí jeho spáchanie, podporí jeho spáchanie a pod.). V prípade, že sa preukáže, že boli naplnené všetky znaky zločinu, takáto osoba musí byť zodpovedná za daný zločin podľa medzinárodného práva.

Čl. 28 Rímskeho štatútu a čl. 86 a 87 Dodatkového protokolu I navyše upravujú zodpovednosť vojenského veliteľa. Podľa Rímskeho štatútu je vojenský veliteľ alebo iná osoba efektívne konajúca ako vojenský veliteľ trestnoprávne zodpovedná za zločiny spáchané ozbrojenými silami pod ich efek-

²²¹ VRŠANSKÝ, P., VALUCH, J. a kol. Medzinárodné právo verejné. Všeobecná časť. Bratislava: EUROKÓDEX, 2012, s. 238. ISBN 978-80-89447-71-8.

²²² O'SHEA, A. Individual Criminal Responsibility. In: WOLFRUM, R. (ed.). The Max Planck Encyclopedia of Public International Law. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 142. ISBN 978-0-19-929168-7.

²²³ Podkapitola spracovaná podľa GUNAWAN, Y., AULAWI, M. H., ANGGRIAWAN, R. A ANGGORO PUTRO, T., pozn. č. 4, s. 8. Ku skutkovej stránke zločinu porovnaj MADLIAK, J., MIHALOV, J., ŠTEFANKOVÁ, S. Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2010, s. 129 – 132. ISBN 978-80-7097-825-2. BALÁŽ, P. Základy trestného práva. Bratislava: EUROUNION, 2006, s. 26 – 32. ISBN 80-88984-90-4.

tívnym vedením a riadením alebo pod ich efektívnou autoritou a riadením v dôsledku ich zlyhania náležito riadiť takéto sily. To znamená, že okrem zodpovednosti kombatanta za použitie autonómneho zbraňového systému, kde si je kombatant vedomý, že činnosť tohto systému poruší pravidlá medzinárodného humanitárneho práva, môže zároveň vzniknúť aj zodpovednosť vojenského veliteľa. Vojenský veliteľ je totiž stranou, ktorá rozhodne, či autonómny zbraňový systém bude alebo nebude uvedený do činnosti v rámci ozbrojeného konfliktu. Skutočnosť, že porušenie Ženevských dohovorov a Dodatkového protokolu I bolo spáchané podriadenou osobou totiž nezbaňuje jej nadriadených trestnej alebo disciplinárnej zodpovednosti, a to v prípade, že vedeli alebo mali informácie, ktoré by im umožňovali za okolností existujúcich v danej dobe dôjsť k záveru, že podriadená osoba spáchala alebo sa chystá spáchať také porušenie a neurobili všetky možné opatrenia v rámci svojich možností na zabránenie porušenia alebo jeho stíhanie (čl. 86 ods. 2 Dodatkového protokolu I). Dodatkový protokol I stanovuje aj aktívnu povinnosť vojenských veliteľov, a to netrpieť porušovanie Ženevských dohovorov a Dodatkového protokolu I, pokiaľ ide o príslušníkov ozbrojených síl pod ich velením a ostatné osoby im podriadené, aby v prípade potreby tieto porušovania stíhali a podávali o nich príslušným orgánom správy. Vojenská veliteľia majú povinnosť zabezpečiť, aby sa príslušníci ozbrojených síl pod ich velením oboznámili so svojimi povinnosťami podľa Ženevských dohovorov a Dodatkového protokolu I. Veliteľ, ktorý si je vedomý toho, že jeho podriadení alebo iné osoby pod jeho kontrolou sa chystajú porušiť alebo porušili Ženevské dohovory alebo Dodatkový protokol I, musí urobiť potrebné kroky na to, aby zabránil takému porušovaniu, a tam, kde je potrebné, aby začal disciplinárne alebo trestné stíhanie tých, ktorí sa týchto porušení dopustili (čl. 87 ods. 1 až 3 Dodatkového protokolu I). Vojenský veliteľ je však rovnako zodpovedný za chyby svojich podriadených, keďže je povinný kontrolovať ich správanie.

Na základe daných ustanovení je možné vyabstrahovať niekoľko znakov zodpovednosti veliteľa za konanie svojich podriadených. Je to vzťah medzi veliteľom a jeho podriadeným ako podozrivým zo spáchania zločinu podľa medzinárodného práva (vertikálny vzťah založený na plnení rovnakej úlohy), efektívna kontrola veliteľa voči podriadenému (veliteľ má schopnosť prijať opatrenia, ktoré by zabránili podriadenému spáchať zločin alebo iné preventívne opatrenia, ktoré by umožnili nahlásiť situáciu oprávneným orgánom), vedomosť veliteľa alebo predpoklad, že mal vedieť, že podriadený sa chystá spáchať zločin alebo ho spáchal, a zlyhanie veliteľa pri plnení ne-

vyhnutných krokov na predídenie alebo zabránenie spáchania zločinu, alebo dokonca postúpenie zločinu orgánom, ktoré majú právomoc vykonať ďalšie vyšetrovanie.

S ohľadom na uvedenú klasifikáciu autonómnych zbraňových systémov je však potrebné dodať, že zodpovednosť jednotlivca, či už kombatanta alebo vojenského veliteľa, ostáva zachovaná vo vzťahu k následkom porušujúcim pravidlá medzinárodného práva v rámci použitia tých autonómnych zbraňových systémov, nad ktorými si zachováva kontrolu človek. V prípade plne autonómnych zbraňových systémov schopných samostatného výberu cieľa a jeho samostatného zásahu silou, fungujúcich bez zapojenia človeka schopného zvrátiť konanie autonómneho zbraňového systému, je ich zodpovednosť otázná.²²⁴ Dovoľme si však formulovať presvedčenie, že aj napriek skutočnosti, že kombatant či vojenský veliteľ nevie ovplyvniť správanie tohto systému po jeho aktivácii, vojak a vojenský veliteľ musí poznať používaný autonómny zbraňový systém a musí vedieť, resp. mal by poznať všetky riziká, ktoré aktivácia tohto systému predstavuje. Preto by kombatant, ako aj vojenský veliteľ mali niesť zodpovednosť za následky použitia plne autonómneho zbraňového systému aj napriek tomu, že v konečnom dôsledku nebudú vedieť ovplyvniť jeho konanie. Táto skutočnosť im je však jasná už v čase rozhodnutia o použití plne autonómneho zbraňového systému.

²²⁴ GUNAWAN, Y., AULAWI, M. H., ANGGRIAWAN, R. A ANGGORO PUTRO, T., pozn. č. 4, s. 10.

ZÁVER

Autonómne zbraňové systémy sú výsledkom technologického pokroku, ktorý je nezastaviteľný, tak ako vývoj ľudstva samotného. Predstavujú novú obavu spojenú s rozvojom bojových operácií v čase ozbrojeného konfliktu. Spočiatku v dôsledku obáv z prinášaných následkov boli odsudzované a dokonca zakázané napr. kuše alebo strelné zbrane, no výhody ich použitia v boji rýchlo prevážili počiatočné morálne obavy.²²⁵ Podobné obavy sa viažu v súčasnosti na autonómne zbraňové systémy, čo môže byť do veľkej miery spôsobené strachom z nepoznaného. Právna veda však poukazuje na výhody autonómnych zbraňových systémov, preto je vhodné uvažovať nad právnymi podmienkami súladu ich vývoja a používania s pravidlami medzinárodného práva.

Prvú kapitolu sme venovali autonómnym zbraňovým systémom, chápaniu autonómie zbraňových systémov, definičným problémom a prístupu rôznych organizácií k autonómnym zbraňovým systémom, úvahám o vývoji zákazu autonómnych zbraňových systémov a príkladu najrozšírenejších autonómnych zbraňových systémov – dronom. V prvom rade sme považovali za potrebné vyjasniť pojem zbraňové systémy. Hoci viacerí autori používajú v súvislosti s otázkami autonómie pojem zbraň(e), stotožňujeme sa s Horowitzom a Scharreom,²²⁶ podľa ktorých je vhodné používať pojem zbraňové systémy. Tie zahŕňajú nielen muníciu (zbraň), ale aj spúšťač (vypúšťač) mechanizmus, senzory, zameriavač, navádzací systém a ďalšie súčasti, ako je napr. komunikačný systém. Technicky je tak najvhodnejšie používať pojem autonómne zbraňové systémy, hoci významovo sa stotožňujú s pojmom autonómne zbrane. Pre definovanie autonómného zbraňového systému nie je možné nájsť všeobecne akceptovateľnú definíciu, ktorá by bola záväzná. Autonómny zbraňový systém však s ohľadom na svoje znaky môže byť definovaný ako akýkoľvek zbraňový systém s autonómiou v jeho kritických, rozhodujúcich funkciách, ako zbraňový systém, ktorý je schopný určiť cieľ (vyhľadať, odhaliť, určiť, vysledovať alebo vybrať) a zaútočiť naň (použiť voči nemu silu, neutralizovať ho, poškodiť alebo zničiť) bez ľudského zapojenia. Úlohou autonómnych zbraňových systémov je čiastočné alebo úplné nahradenie vojakov v rámci ozbrojeného konfliktu. Práve úplné nahradenie ľudského vkla-

²²⁵ KELAM, I., NEDIČ, T., pozn. č. 11, s. 328 – 329.

²²⁶ HOROWITZ, M. C., SCHARRE, P., pozn. č. 17, s. 3.

du plne automatickými zbraňovými systémami v rámci vojenských operácií predstavuje významné rozchádzanie sa názorov laikov i odborníkov z rôznych oblastí praxe i vedeckých výskumníkov na ich súlad s morálnymi, etickými a právnymi pravidlami.

Jedným z dôvodov, prečo štáty nie sú veľmi ochotné prijať záväznú právnu úpravu pre vývoj a využívanie autonómnych zbraňových systémov, je nielen ich snaha ponechať si priestor pre využívanie nových technológií v ozbrojenom konflikte, ale najmä neexistencia všeobecne akceptovanej definície autonómnych zbraňových systémov. Návrhy definícií a pravidiel vývoja a používania autonómnych zbraňových systémov je však možné nájsť v rôznych prameňoch *soft law*, vo forme princípov, zásad či návrhov novej záväznej právnej úpravy. Pre pochopenie a definovanie autonómnych zbraňových systémov je dôležité objasniť, čo vlastne znamená ich prívlastok autonómne. Autonómne zbraňové systémy môžu predstavovať rôzne technologické formy, ako je informačná technológia, robotika, umelá inteligencia alebo nanotechnológia. Stupeň autonómie zbraňového systému teda vplyva na schopnosť ľudského operátora vykonávať nad ním kontrolu, čo je základným predpokladom pre súlad jeho použitia s pravidlami medzinárodného humanitárneho práva.²²⁷ Plne autonómny systém by sa mal vyznačovať znakmi, ako je vnímanie, ovládanie, učenie, situačné povedomie, rozhodovanie, nezávislosť, sebamotivácia, sebaoživenie, samourčenie cieľa. Pre autonómiu v zbraňových systémoch je však dôležité skúmať rozmery autonómie, a to z pohľadu vzťahu velenia a riadenia medzi človekom a strojom, komplexnosť stroja a typu automatizovaného rozhodnutia.

Stotožňujeme sa preto s Medzinárodným výborom Červeného kríža, podľa ktorého je definícia autonómneho zbraňového systému závislá od autonómie systému v jeho kritických funkciách,²²⁸ teda vo výbere cieľa (vyhľadávanie alebo odhalenie, určenie, sledovanie, výber) a útoku (použitie sily, znehybnenie, poškodenie alebo zničenie) na cieľ bez ľudského zapojenia. Z hľadiska kvalifikácie autonómnych zbraňových systémov je možné za najvhodnejšie považovať delenie autonómnych zbraňových systémov podľa štúdie organizácie Human Rights Watch a Medzinárodnej kliniky ľudských

²²⁷ Pre zhrnutie pravidiel medzinárodného humanitárneho práva pozri KLUČKA, J., s. 439. JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D., BLÁŠKOVIČ, K., BUCHTA, T., ARBET, D. Medzinárodné právo verejné, s. 290 – 322. DAVID, V., SLADKÝ, P., s. 463 – 485, pozn. č. 24.

²²⁸ ICRC: Autonomy, artificial intelligence and robotics: Technical aspects of human control. (2019), pozn. č. 36, s. 5.

práv, ktorá autonómne systémy delí na tri kategórie. Prvou sú systémy, ktoré dokážu vybrať ciele a zasiahnuť ich silou len pod ľudským vedením (*human-in-the-loop weapons* – zbraň riadená človekom), druhou sú systémy, ktoré dokážu vybrať ciele a zasiahnuť ich silou pod kontrolou ľudského operátora, ktorý vie prevziať riadenie nad činnosťou systému (*human-on-the-loop weapons* – zbraň kontrolovaná človekom), a treťou kategóriou sú systémy, ktoré sú schopné vybrať ciele a zasiahnuť ich silou bez ľudského zapojenia (*human-out-of-the-loop weapons* – zbraň automatizovaná človekom). Plne autonómne zbrane je možné chápať nielen vo význame tretej kategórie, zbraň automatizovaná človekom, ale aj druhej kategórie, zbraň kontrolovaná človekom, ak kontrola ľudského operátora je natoľko obmedzená, že v konečnom dôsledku spadajú do tretej kategórie.

Rozlišovanie medzi nimi je veľmi dôležité nielen pre posúdenie ich legality z pohľadu medzinárodného humanitárneho práva, ale aj ďalší vývoj autonómnych systémov využívaných v čase ozbrojeného konfliktu. Ako ukazuje príklad organizácie NATO, definícia autonómnych zbraňových systémov možno nie je ani potrebná, resp. bola by na prekážku technologickému rozvoju, ktorý je z hľadiska vojenskej prevahy rozhodujúci. Organizácia NATO necháva definovanie autonómnych zbraňových systémov na samotné štáty, resp. výrobcov, a skôr sa orientuje na nachádzanie zhody medzi členskými štátmi v otázkach formovania akceptovateľných pravidiel používania autonómnych zbraňových systémov.

Štáty si tak uvedomujú, že autonómne zbraňové systémy prinášajú obrovskú vojenskú výhodu, preto snahy o prijatie univerzálne akceptované zákazu používania autonómnych zbraňových systémov nepovažujeme za reálne. Dokazuje to aj proces diskusií v rámci skupiny expertov vytvorenej na základe dohovoru o konvenčných zbraniach, ktorých počiatok možno vysledovať už do roku 2013, a odvtedy sa štátom nepodarilo dospieť k spoločnému konsenzu o osude autonómnych zbraňových systémov. Odôvodňované to síce je neexistenciou definície autonómnych zbraňových systémov, no tá s ohľadom na široký záber týchto systémov a odlišné fungovanie takmer každého osobitého druhu autonómnych zbraňových systémov, ako aj neustály technologický pokrok zrejme nie je v dohľade. Ide teda o uzavretý kruh. Príkladom môžu byť drony, ktorých použitie je veľmi rozdielne. Využívajú sa tak v čase mieru ako pomôcka pre dopravovanie rôznych druhov materiálov, vyhľadávanie nezvestných ľudí, odmiňovanie, aj ako nástroj včasného varovania v regiónoch s krehkou bezpečnostnou situáciou. Využívajú sa však aj v čase ozbrojeného konfliktu, keď plnia úlohu dopravného prostriedku zbraní na

miesto určenia ako tzv. kamikadze drony, alebo aj ako plne autonómne zbraňové systémy rozhodujúce o výbere cieľa a spôsobe jeho zásahu silou.

Druhú kapitolu sme venovali analýze súladu autonómnych zbraňových systémov s pravidlami medzinárodného práva, konkrétne pravidlami medzinárodného humanitárneho práva a práva ozbrojených konfliktov, a medzinárodnými pravidlami ľudských práv. Analýze pravidiel aplikovateľných na autonómne zbraňové systémy v čase ozbrojeného konfliktu (*ius in bello*) však predchádza analýza pravidiel začiatku ozbrojených konfliktov (*ius ad bellum*). Tieto pravidlá majú vplyv na posúdenie samotného odôvodnenia použitia autonómneho zbraňového systému. Použitie autonómnych zbraňových systémov vo forme dronov je v súčasnosti najčastejšie odôvodňované výkonom sebaobrany voči príslušníkom teroristických skupín. Následne sme pristúpili k analýze pravidiel medzinárodného práva a práva ozbrojených konfliktov, aby sme preukázali možnosti, kedy sa môže použitie autonómneho zbraňového systému dostať do rozporu s existujúcimi pravidlami medzinárodného práva. V prípade, že autonómne zbraňové systémy spadajú do niektorých zo zakázaných typov zbraní, ich použitie bude priamo v rozpore s medzinárodným právom. Ide o zbrane, ktoré by svojou povahou spôsobovali nadmerné zranenia alebo zbytočné útrapy, zbrane s nerozlišujúcim účinkom a zbrane, ktorých cieľom je spôsobiť alebo pri ktorých sa dá očakávať, že môžu spôsobiť rozsiahle, dlhodobé a vážne škody na životnom prostredí. Použitie autonómnych zbraňových systémov sa, na rozdiel od iných zbraňových systémov pod plnou kontrolou ľudského operátora v nadväznosti na stupeň autonómie a autonómnej funkcie, môže ďalej dostať do rozporu s Martensovou klauzulou, princípom rozlišovania, princípom proporcionality, ako aj s povinnosťou vykonať preventívne opatrenia pre minimalizovanie škôd. Každý prípad je však potrebné posúdiť osobitne. Schopnosť autonómnych zbraňových systémov dodržiavať uvedené princípy je otázkou technického charakteru a nastavenia autonómnych funkcií. Pri posudzovaní súladu použitia autonómnych zbraňových systémov s pravidlami medzinárodného práva musíme rozlišovať medzi autonómnymi zbraňovými systémami riadenými ľudským operátorom (s autonómiou v iných ako kritických funkciách výberu a zásahu cieľa) a plne autonómny zbraňovými systémami schopnými vybrať cieľ a rozhodnúť o použití sily. Autonómny zbraňový systém, napr. vo forme drona, riadený ľudským operátorom, by mal byť považovaný za bežne používaný zbraňový systém riadený človekom, ktorý má v rukách kritické rozhodnutia o výbere a zásahu cieľa silou, zatiaľ čo pri drone ako plne autonómnom zbraňovom systéme s autonómiou vo výbere a zása-

hu cieľa je väčšia obava, že spôsobí porušenie princípov rozlišovania a proporcionality. Súlad použitia dronu s týmito princípmi závisí od absolútne presného nastavenia systému (stupňa) autonómie dronu ako autonómneho zbraňového systému.

Medzinárodné humanitárne právo poskytuje väčšiu ochranu než medzinárodné právo ľudských práv voči ochrane civilného obyvateľstva a ničeniu civilného majetku. Medzinárodné humanitárne právo má vo vzťahu k pravidlám ochrany ľudských práv povahu *lex specialis*. Medzinárodný súdny dvor v poradnom posudku Legalita hrozby alebo použitia jadrových zbraní²²⁹ uviedol, že ochrana poskytovaná Medzinárodným paktom o občianskych a politických právach sa neprerušuje v čase ozbrojeného konfliktu, a tak právo nebyť svojvoľne zbavený života sa aplikuje aj v rámci nepriateľských akcií. Pravidlá ochrany ľudských práv sa tak uplatňujú nepretržite, vytvárajú *lex generalis*, zatiaľ čo medzinárodné humanitárne právo, uplatňované v čase ozbrojeného konfliktu, vytvárajú *lex specialis*. Ak sú pravidlá týchto oblastí práva v rozpore, pravidlá medzinárodného humanitárneho práva prevádzujú, keďže boli vytvorené špeciálne na úpravu ozbrojeného konfliktu. V konečnom dôsledku by sa však pravidlá týchto oblastí práva mali v čase ozbrojeného konfliktu dopĺňať.²³⁰ Autonómne zbraňové systémy a ich použitie sa z pohľadu ľudských práv môže dostať do rozporu s právom na život a ľudskou dôstojnosťou. Hoci právo na život má svoje obmedzenia v čase ozbrojeného konfliktu, problematická je práve ľudská dôstojnosť narušená z dôvodu, že plne autonómny zbraňový systém by mal autonómne rozhodovať o živote a smrti človeka, čo je považované za dehumanizáciu ozbrojeného konfliktu. Na príklade dronov sme si ukázali, že aj v prípade, keď drony nie sú využívané ako zbraňový systém, ale slúžia len na monitorovanie konkrétnych oblastí alebo osôb, môžu porušovať zákaz mučenia alebo neludského zaobchádzania a práva na slobodu a bezpečnosť.

Tretiu, záverečnú kapitolu sme venovali zodpovednosti za porušenie pravidiel medzinárodného práva v dôsledku použitia autonómnych zbraňových systémov. Úvahy sme rozdelili na zodpovednosť štátu a zodpovednosť jednotlivca. V prípade zodpovednosti štátu sú aplikovateľné všeobecné normy zodpovednosti štátu za medzinárodné protiprávne správanie, a to v súvislosti s porušením princípov práva ozbrojených konfliktov, medzinárodného humanitárneho práva a práva ľudských práv, ako aj v špecifickom prípade

²²⁹ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, Advisory Opinion, I. C. J. Reports 1996, p. 226, ods. 25, s. 240, pozn. č. 148.

²³⁰ ICRC: What is the difference between IHL and human rights law?, pozn. č. 190.

porušenia povinnosti vykonať právny prieskum novej zbrane (zbraňového systému) na účely zistenia jej súladu s existujúcimi pravidlami medzinárodného práva záväznými pre daný štát. Najproblematickejším sa zdá byť princíp rozlišovania, pretože autonómny zbraňový systém nedisponuje schopnosťou človeka posúdiť, či sa z vojaka stal ranený alebo chorý príslušník ozbrojených síl, posúdiť emočné nastavenie osoby alebo vážnosť situácie. Jedným z riešení je zachovanie priamej ľudskej kontroly nad kritickými funkciami cielenia systému alebo zdieľanej kontroly, kde kritické funkcie ostanú pod kontrolou ľudského operátora a iné funkcie môžu byť autonómne. Pri zbraňových systémoch, kde je fungovanie kritických funkcií nastavené autonómne, môže byť kontrola operátora efektívna len vtedy, ak systém dáva operátorovi dostatočný čas na výber a schválenie jednej z možností, ktoré navrhol systém, na prevzatie kontroly nad systémom a vrátenie mu kontroly späť alebo na deaktiváciu systému, a to ešte predtým, ako systém začne útok na cieľ. To vytvorí záruku, že operátor je informovaný a má dostatok času na zapojenie sa do procesov systému, resp. autorizáciu systému ešte predtým, ako systém spustí útok.²³¹

Štát nesie zodpovednosť rovnako za správanie svojich štátnych orgánov, a to aj v prípade prekročenia zverených právomocí. Zodpovednosť štátu však nie je na ujmu vyvedenia zodpovednosti jednotlivca, ktorý sa použitím autonómneho zbraňového systému dopustí spáchania zločinu podľa medzinárodného práva. Zločiny sú páchané ľuďmi a nie abstraktnými entitami, preto efektívne vynucovanie pravidiel medzinárodného práva nastáva práve potrestaním jednotlivcov, ktorí spáchali zločiny podľa medzinárodného práva. V čase ozbrojeného konfliktu ide najmä o príslušníkov ozbrojených síl, kombatantov, ako aj ich nadriadených vojenských veliteľov, ktorí nesú zodpovednosť za konanie svojich poriadenejších, nad ktorými vykonávajú efektívnu kontrolu. Zodpovednosť jednotlivca, či už kombatanta, alebo vojenského veliteľa, ostáva zachovaná vo vzťahu k následkom porušujúcim pravidlá medzinárodného práva v rámci použitia tých autonómnych zbraňových systémov, nad ktorými si zachováva kontrolu človek. V prípade plne autonómnych zbraňových systémov schopných samostatného výberu cieľa a jeho samostatného zásahu silou fungujúcich bez zapojenia človeka schopného zvrátiť konanie autonómneho zbraňového systému môže byť ich zodpovednosť otázná.²³²

²³¹ ICRC: *Autonomy, artificial intelligence and robotics: Technical aspects of human control*. (2019), pozn. č. 36, s. 10.

²³² GUNAWAN, Y., AULAWI, M. H., ANGGRIAWAN, R. A ANGGORO PUTRO, T., pozn. č. 4, s. 10.

Dovolíme si však formulovať presvedčenie, že aj napriek skutočnosti, že kombatant či vojenský veliteľ nevie ovplyvniť správanie tohto systému po jeho aktivácii, vojak a vojenský veliteľ musí poznať používaný autonómny zbraňový systém a musí vedieť, resp. mal by poznať, všetky riziká, ktoré aktivácia tohto systému predstavuje. Preto by kombatant, ako aj vojenský veliteľ mali niesť zodpovednosť za následky použitia plne autonómneho zbraňového systému aj napriek tomu, že v konečnom dôsledku nebudú vedieť ovplyvniť jeho konanie. Táto skutočnosť je im však jasná už v čase rozhodnutia o použití plne autonómneho zbraňového systému. Je nutné, aby za konanie plne autonómnych zbraňových systémov bola zachovaná zodpovednosť človeka – osoby, ktorá rozhodla o použití autonómneho zbraňového systému.

Záverom je možné zhrnúť, že na rázcestí sa ocitá otázka regulácie autonómnych zbraňových systémov, či postačuje existujúca právna úprava, hoci neupravuje vyslovene autonómne zbraňové systémy, alebo či je potrebné prijať novú právnu úpravu smerujúcu k úprave zákazu vývoja a/alebo použitia autonómnych zbraňových systémov. Z vykonanej analýzy pravidiel medzinárodného práva je možné formulovať záver, že aj súčasná právna úprava postačuje pre reguláciu autonómnych zbraňových systémov a ich použitia v čase ozbrojeného konfliktu. Už na základe súčasných poznatkov vieme identifikovať princípy a pravidlá, s ktorými by (plne) autonómne zbraňové systémy a ich použitie mohli byť v rozpore. Je len na štátoch a obsluhujúcim personáli, aby vhodným nastavením týchto systémov a ich autonómie dodržali existujúce princípy a pravidlá medzinárodného práva. Vojenské jednotky si cenia autonómne zbraňové systémy, keďže vyžadujú menšie ľudské nasadenie, znižujú riziká ich vlastných vojakov a dokážu zrýchliť reakčný čas v prípade útoku.²³³ Preto nie je reálne očakávať, že zo strany štátov bude dosiahnutý konsenzus týkajúci sa zákazu používania autonómnych zbraňových systémov, čo by bolo aj na škodu technologickému rozvoju určujúcemu dejiny ľudstva. Akékoľvek nové technológie vrátane autonómnych zbraňových systémov však, samozrejme, nie je vhodné podceňovať. Plne autonómne zbraňové systémy, nad ktorými stratí ľudský operátor kontrolu, môžu byť nebezpečné pre ľudstvo ako také, čo bolo donedávna len súčasťou sci-fi úvah. O zákaze je preto vhodné uvažovať vo vzťahu k plne autonómnym zbraňovým systémom, ktoré sú po svojej aktivácii schopné samy vybrať cieľ a rozhodnúť o použití ozbrojenej sily, prípadne je možné uvažovať nad novou právnou reguláciou vo vzťahu k otázkam zodpovednosti za dôsledky ich

²³³ Losing Humanity: The Case against Killer Robots. (2012), pozn. č. 21., s. 3.

použitia. Autonómnym zbraňovým systémom totiž súčasné medzinárodné právo nepriznáva subjektivitu. Postavenie kombatanťa požíva len príslušník ozbrojených síl štátu ako fyzická osoba a právna úprava nepočíta s poskytnutím tohto statusu aj zbraňovým systémom vybaveným umelou inteligenciou. Rovnako na základe Ženevského dohovoru o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami nepoživajú ani status vojnového zajatca.²³⁴ Preto sa v otázkach zodpovednosti prikláňame k záveru, že zodpovednosť za porušenia medzinárodného práva v dôsledku použitia autonómnych zbraňových systémov by mal niesť ten, kto rozhodol o ich použití (jednotlivec za zločiny podľa medzinárodného práva; štát za konanie štátneho orgánu, ktorý rozhodol o použití autonómneho zbraňového systému alebo za konanie osoby, ktorej konanie možno štátu pričítať). Je na štátoch, aby garantovali súlad použitia existujúcich i novovznikajúcich zbraňových systémov vyznačujúcich sa autonómiou s pravidlami medzinárodného práva i zdravého ľudského rozumu.

²³⁴ Bližšie pozri: BEDNÁR, D., MARKOVÁ, V.: Autonómne zbrane – Terminátorov sen, s. 39. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Milniky/2020/Milniky_Zbornik_2020_final.pdf

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

1. *11 Principles on Lethal Autonomous Weapons Systems (LAWS)*. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/united-nations/multilateralism-a-principle-of-action-for-france/alliance-for-multilateralism/article/11-principles-on-lethal-autonomous-weapons-systems-laws>
2. *A Guide to the Legal Review of New Weapons, Means and Methods of Warfare* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/publication/0902-guide-legal-review-new-weapons-means-and-methods-warfare-measures-implementation-article>
3. *A Military Drone With A Mind Of Its Own Was Used In Combat, U. N. Says* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.npr.org/2021/06/01/1002196245/a-u-n-report-suggests-libya-saw-the-first-battlefield-killing-by-an-autonomous-d>
4. *A more secure world: our shared responsibility (Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change, (A/59/565), ods. 188* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://undocs.org/A/59/565>
5. *A New Generation Artificial Intelligence Development Plan*. (2017) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.newamerica.org/cybersecurity-initiative/digichina/blog/full-translation-chinas-new-generation-artificial-intelligence-development-plan-2017/>
6. *A WILPF Guide to Killer Robots* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.wilpf.org/wp-content/uploads/2022/05/WILPF_Killer-Robots-Guide_4th-edition_EN-Web.pdf
7. AIKINS, M., RUBIN, A. J. *First Tied to ISIS, Then to U. S.: Family in Drone Strike Is Tarnished Twice*. (2021) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2021/09/18/world/asia/afghanistan-drone-strike-reaction.html>
8. *An assessment on Israel's 'Iron Dome' Defense System*. (2020) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.unav.edu/web/global-affairs/detalle/-/blogs/an-assessment-on-israel-s-iron-dome-defense-system>
9. ANDERSON, K., WAXMAN, M. C. *Debating Autonomous Weapon Systems, Their Ethics, and Their Regulation under International Law* (2017) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2978359
10. *All drone strikes 'in self-defence' should go before Security Council, argues independent rights expert*. (2020) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://news.un.org/en/story/2020/07/1068041>

11. *Autonomous weapons: The ICRC recommends adopting new rules. Statement of the International Committee of the Red Cross delivered at the Convention on Certain Conventional Weapons (CCW) before the Group of Governmental Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems – 3 – 13 August 2021, Geneva.* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/document/autonomous-weapons-icrc-recommends-new-rules>
12. *Autonomous weapons that kill must be banned, insists UN chief.* (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://news.un.org/en/story/2019/03/1035381>
13. *Autonomous weapons: The ICRC calls on states to take steps towards treaty negotiations* (2022) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/document/autonomous-weapons-icrc-calls-states-towards-treaty-negotiations>
14. BAKOŠOVÁ, L. Legalita hrozby alebo použitia jadrových zbraní. In: ELBERT, L., GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L. *Prípady z medzinárodného práva verejného*. Košice: ŠafárikPress, 2019. 145 s. ISBN 978-80-8152-824-8.
15. BAKOŠOVÁ, L. Polovojenské a vojenské aktivity v a proti Nikarague (Nikaragua proti Spojeným štátom americkým). In: ELBERT, L., GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L. *Prípady z medzinárodného práva verejného*. Košice: ŠafárikPress, 2019. 145 s. ISBN 978-80-8152-824-8.
16. BALÁŽ, P. *Základy trestného práva*. Bratislava: EUROUNION, 2006. 262 s. ISBN 80-88984-90-4.
17. BEDNÁR, D., MARKOVÁ, V.: Autonómne zbrane – Terminátorov sen, s. 39. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Milniky/2020/Milniky_Zbornik_2020_final.pdf
18. BIRNBACHER, D. *Are autonomous weapons systems a threat to human dignity?* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/325793798_Are_autonomous_weapons_systems_a_threat_to_human_dignity
19. BISHOP, J. *Letter to Prof. Toby Walsh.* (2018) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.cse.unsw.edu.au/~tw/ciair/julie.pdf>
20. BO, M., BRUUN, L., BOULANIN, V.: *Retaining human responsibility in the development and use of autonomous weapon systems.* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://sipri.org/publications/2022/other-publications/retaining-human-responsibility-development-and-use-autonomous-weapon-systems-accountability>
21. BROOKS, R. *Drones and International Rule of Law* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://scholarship.law.georgetown.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2296&context=facpub>
22. CANGELOSI, A., SCHLESINGER, M. *Developmental Robotics: From Babies to Robots*. 2015, s. 408 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/290749036_Developmental_Robotics_From_Babies_to_Robots

23. *Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*. 1986, para. 195.
24. *CCDCOE: Artificial Intelligence and Autonomy in the Military: An Overview of NATO Member States' Strategies and Deployment*. (2021) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://ccdcoe.org/uploads/2021/12/Strategies_and_Deployment_A4.pdf
25. *CCW/GGE.1/2018/3: Annex III: Chair's summary of the discussion of the 2018 Group of Governmental Experts on emerging technologies in the area of lethal autonomous weapons systems*. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://reachin-gcriticalwill.org/images/documents/Disarmament-fora/ccw/2018/gge/documents/final-report.pdf>
26. *Clinic and HRW. Killer Robots Fail Key Moral, Legal Test*. (2018) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <http://hrp.law.harvard.edu/staff/clinic-and-hrw-killer-robots-fail-key-moral-legal-test/>
27. *Convention on Certain Conventional Weapons – Group of Governmental Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems: Report of the 2022 session of the Group of Governmental Experts on Emerging Technologies in the Area of Lethal Autonomous Weapons Systems, as adopted on 29 July 2022 (CCW/GGE.1/2022/CRP.1/Rev.1)* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://meetings-archive.unoda.org/section/ccw-gge-2022_documents_18542/
28. *Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons Which May Be Deemed to Be Excessively Injurious or to Have Indiscriminate Effects (CCW/GGE.1/2020/WP.7)* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G21/090/11/PDF/G2109011.pdf?OpenElement>
29. *Conventional weapons. Presentation and position of France*. (2016) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://cd-geneve.delegfrance.org/Presentation-and-position-of-France-1160>
30. CUMMINGS, M. L. Creating moral buffers in weapon control interface design. In: *IEEE Technology and Society Magazine*. 2004 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://ieeexplore.ieee.org/document/1337888>
31. ČAPEK, K. *R.U.R. Rossumovi Univerzální Roboti*. Praha: Dobrovský, 2022. 123 s. ISBN 978-80-277-1368-4.
32. *Data Exploitation Framework (DEF) Policy*. (2021) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_210002.htm
33. DAVID, V., SLADKÝ, P. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 3. vydání. Praha: Leges, 2022. 544 s. ISBN 978-80-7502-497-8.
34. DAVISON, N. *Autonomous weapon systems under international humanitarian law* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.icrc.org/en/download/file/65762/autonomous_weapon_systems_under_international_humanitarian_law.pdf

35. *Declaration Renouncing the Use, in Time of War, of Explosive Projectiles Under 400 Grammes Weight*. Saint Petersburg, 29 November/11 December 1868 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/st-petersburg-decl-1868/declaration?activeTab=undefined>
36. *Defence Primer. U. S. Policy on Lethal Autonomous Weapon Systems*. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11150>
37. *Department of Defence, Directive, 3000.9* (2012, upgrade 2017) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://fas.org/irp/doddir/dod/d3000_09.pdf
38. *Department of Defense directive number 3000.09, November 21, 2012, Incorporating Change 1, May 8, 2017* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.esd.whs.mil/portals/54/documents/dd/issuances/dodd/300009p.pdf>
39. *Direct participation in hostilities* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://casebook.icrc.org/glossary/direct-participation-hostilities>
40. *Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries*. (2001) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf
41. *Drone strikes and attacks against civilians reported throughout oromia as part of military offensive, leading to 278 deaths*. (2022) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://ollaa.org/drone-strikes-and-attacks-against-civilians-reported-throughout-oromia-as-part-of-military-offensive-leading-to-278-deaths/>
42. EASON, M. P. *Lethal Autonomous Weapon Systems: Reconciling the Myth of Killer Robots and the Reality of the Modern Battlefield* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://dukespace.lib.duke.edu/dspace/bitstream/handle/10161/23212/Eason_duke_0066N_16305.pdf?sequence=1&isAllowed=y
43. ELBERT, L. *Ecocide as a new crime under international law: Utopia of the protection of the environment?*, s. 105 – 128. In: KLUČKA, J., BAKOŠOVÁ, L. (eds.). *Green Ambitions for Sustainable Development: Past, Present and Future*. Praha: Leges, 2022. 226 s. ISBN 978-80-7502-635-4 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.knihyleges.cz/green-ambitions-for-sustainable-development-past-present-and-future>
44. ELBERT, L. *Právne následky výstavby múru na okupovanom Palestínskom území*. In: ELBERT, L., GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, E. *Prípady z medzinárodného práva verejného*. Košice: ŠafárikPress, 2019, s. 102 – 108. ISBN 978-80-8152-824-8.
45. ELBERT, L. *Vnútroštátne snahy o reguláciu autonómnych zbraňových systémov v súlade s medzinárodným právom*. In: *Právo obchod ekonomika: zborník vedeckých prác*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2020, s. 84 – 93. ISBN 9788081529306.
46. EPATKO, L. *These drone projects are saving lives and protecting nature* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.pbs.org/newshour/world/these-drone-projects-are-saving-lives-and-protecting-nature>

47. ESTRADA, M. A. R. *The Uses of Drones in Case of Massive Epidemics Contagious Diseases Relief Humanitarian Aid: Wuhan-COVID-19 Crisis* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3546547 (navštívené 12. decembra 2022).
48. EZENKWU, CH. P., STARKEY, A. *Machine Autonomy: Definition, Approaches, Challenges and Research Gaps*. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/333945813_Machine_Autonomy_Definition_Approaches_Challenges_and_Research_Gaps
49. *France will not develop „killer robots“ - Speech by the Minister of the Armed Forces on AI*. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://cd-geneve.delegfrance.org/France-will-not-develop-killer-robots-Speech-by-the-Minister-of-the-Armed>
50. FRAU, R. Unmanned Military Systems and Extraterritorial Application of Human Rights Law. In: *Groningen Journal of International Law*, vol. 1, no.1, s. 3. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2264241
51. *Future of Life: Handful of Countries- Including the US and Russia- Hamper Discussion to Ban Killer Robots at UN*. (2018) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://futureoflife.org/2018/11/26/handful-of-countries-including-the-us-and-russia-hamper-discussions-to-ban-killer-robots-at-un/?cn-reloaded=1>
52. GLOVER, A. J., WYETH, G. F. Toward Lifelong Affordance Learning Using a Distributed Markov Model. In: *IEEE Transactions on Cognitive and Developmental Systems*. 2018, vol. 10, č. 1, s. 44 – 55 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/309066416_Toward_Lifelong_Affordance_Learning_Using_a_Distributed_Markov_Model
53. Guardian. UK, US and Russia among those opposing killer robot ban. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.theguardian.com/science/2019/mar/29/uk-us-russia-opposing-killer-robot-ban-un-ai>
54. *Guiding Principles affirmed by the Group of Governmental Experts on Emerging Technologies in the Area of Lethal Autonomous Weapons System*. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://ccdcoe.org/uploads/2020/02/UN-191213_CCW-MSP-Final-report-Annex-III_Guiding-Principles-affirmed-by-G-GE.pdf
55. *Guiding Principles for the Development and Use of LAWS: Version 1.0. The Canberra Working Group*. (2020) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.e-ir.info/2020/04/15/guiding-principles-for-the-development-and-use-of-laws-version-1-0/>
56. GUNAWAN, Y., AULAWI, M. H., ANGGRIAWAN, R., A ANGGORO PUTRO, T. Command responsibility of autonomous weapons under international humanitarian law. In: *Cogent Social Sciences*, 2022 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23311886.2022.2139906?scroll=top&needAccess=true&role=tab>

57. Hanson Robotics: *Sophia* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.hansonrobotics.com/sophia/>
58. HAROP – *Loitering Munition System* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.iai.co.il/p/harop>
59. HEYNS, Ch. *Report of the Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions*. (2014) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://digital-library.un.org/record/771922>
60. HEYNS, Ch., AKANDE, D., HILL-CAWTHORNE, L., CHENGETA, T. *The International Law Framework Regulating the Use of Armed Drones* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/E92C0FCA200F667633B0C3686A9EDE3C/S0020589316000385a.pdf/div-class-title-the-international-law-framework-regulating-the-use-of-armed-drones-a-href-fns01-ref-type-fn-a-div.pdf>
61. HONG, J., SUH E., KIM S. Context-aware systems: A literature review and classification. In: *Expert Systems with Applications*. 2009, č. 36, s. 8509 – 8522 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.academia.edu/3243296/Context_aware_systems_A_literature_review_and_classification
62. HOROWITZ, M. C., SCHARRE, P. *An Introduction to Autonomy in Weapon Systems*. (2015) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.cnas.org/publications/reports/an-introduction-to-autonomy-in-weapon-systems>
63. House of Lords: *AI in the UK: ready, willing and able?* (2018) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://publications.parliament.uk/pa/ld201719/ldselect/ldai/100/100.pdf>
64. *How are 'kamikaze' drones being used by Russia and Ukraine?* (2023). (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-62225830>
65. HRW: *Stopping Killer Robots: Country Positions on Banning Fully Autonomous Weapons and Retaining Human Control*. (2020) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.hrw.org/report/2020/08/10/stopping-killer-robots/country-positions-banning-fully-autonomous-weapons-and#_ftn224
66. Human Rights Watch (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.hrw.org/>
67. Human Rights Watch: *Shaking the Foundations: The Human Rights Implications of Killer Robots* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.hrw.org/report/2014/05/12/shaking-foundations/human-rights-implications-killer-robots>
68. CHANDRAKESAN, C. *Four Main Approaches to Artificial Intelligence*. (2021) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.gopichandrakesan.com/for-main-approaches-to-artificial-intelligence/>
69. CHAPUT, H. H. *The Constructivist Learning Architecture: A Model of Cognitive Development for Robust Autonomous Robots*. (2004) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.semanticscholar.org/paper/The-constructivist-learning->

- g-architecture%3A-a-model-Chaput-Kuipers/7bb418868b2c95443243f5f7a5b9a5-a15d342570
70. CHRVALOVÁ, L. Vývoj diskusií o smrtiacich autonómnych zbraňových systémov v rámci Dohovoru o zákazoch alebo obmedzeniach použitia určitých konvenčných zbraní. In: *Politické vedy*, vol. 25, č. 3, s. 8-30. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/archiv-vydani/2022/3-2022/lujza-chrvalova.html?print=1>
 71. ICRC. *Autonomy, artificial intelligence and robotics: Technical aspects of human control*. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/document/autonomy-artificial-intelligence-and-robotics-technical-aspects-human-control>
 72. ICRC: *Rule 11. Indiscriminate Attacks* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule11#Fn_96E03BC0_00020
 73. ICRC: *Rule 12. Definition of Indiscriminate Attacks* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule12>
 74. ICRC. *Rule 14. Proportionality in Attack* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule14#refFn_BA32BB92_00032
 75. ICRC: *Rule 15. Principle of Precautions in Attack* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule15>
 76. ICRC: *Rule 45. Causing Serious Damage to the Natural Environment*. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule45#refFn_4D22BF22_00007
 77. ICRC: *Rule 47. Attacks against Persons Hors de Combat* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule47>
 78. ICRC: *Rule 70. Weapons of a Nature to Cause Superfluous Injury or Unnecessary Suffering* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule70#Fn_112DB659_00012
 79. ICRC: *Rule 71. Weapons That Are by Nature Indiscriminate* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule71#refFn_8ACA2B68_00007
 80. ICRC: *What is the difference between IHL and human rights law?* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/document/what-difference-between-ihl-and-human-rights-law>
 81. ICRC: *What you need to know about autonomous weapons*. (2022) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/document/what-you-need-know-about-autonomous-weapons>
 82. ICRC *position on autonomous weapon systems*. (2021) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/document/icrc-position-autonomous-weapon-systems>

83. ICTY, *The Prosecutor v. Duško Tadić aka "Dule", Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction*, Appeals Chamber, 2 October 1995, Case No. IT-94-1-AR72.
84. *International Committee of the Red Cross* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/>
85. *International Human Rights Clinic* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://hls.harvard.edu/clinics/in-house-clinics/international-human-rights-clinic/>
86. *International Transport Forum: COVID-19 Transport Brief- Drones in the Era of Coronavirus* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.itf-oecd.org/sites/default/files/drones-covid-19.pdf>
87. *Israeli firm sells Harop, Rotem kamikaze drones to several Asian countries.* (2021) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.defensenews.com/unmanned/2021/02/02/israeli-firm-sells-harop-rotem-kamikaze-drones-to-several-asian-countries/>
88. JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D., BLÁŠKOVIČ, K., BUCHTA, T., ARBET, D. *Medzinárodné právo verejné*. Druhá časť. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 463 s. ISBN 978-80-7380-597-5.
89. KANIA, E. *China's Strategic Ambiguity and Shifting Approach to Lethal Autonomous Weapons Systems.* (2017) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <http://www.lawfareblog.com/chinas-strategic-ambiguity-and-shifting-approach-lethal-autonomous-weapons-systems>
90. KELAM, I., NEDIĆ, T. *The legal and ethical aspects of the use of lethal autonomous weapon systems in warfares*, s. 328 – 329 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.academia.edu/89752742/The_Legal_and_Ethical_Aspects_of_the_Use_of_Lethal_Autonomous_Weapon_Systems_in_Warfare?source=swp_share
91. *Key elements of treaty on fully autonomous weapons.* (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.stopkillerrobots.org/wp-content/uploads/2020/04/Key-Elements-of-a-Treaty-on-Fully-Autonomous-WeaponsvAccessible.pdf>
92. KLUČKA, J.: *Medzinárodné právo, umelá inteligencia a vice versa*. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*, XXIX, č. 3, 2021, s. 551– 572 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://journals.muni.cz/cvpv/article/view/14601/12364>
93. KLUČKA, J. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011, 725 s. ISBN 978-80-8078-414-0.
94. KLUČKA, J. *Medzinárodné právo verejné* (Všeobecná a osobitná časť). 3. doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 524 s. ISBN 978-80-8168-743-3.
95. KRISHNAN, A. *Killer Robots: Legality and Ethicality of Autonomous Weapons*. London: Routledge, 2009. 216 s. ISBN 978-07-5467-726-0.

96. *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*. Advisory Opinion, I. C. J. Reports. 2004, p. 136, para. 109.
97. *Legal review of new weapons* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/document/new-weapons-factsheet>
98. *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*. I. C. J. Reports. 1996, s. 226.
99. *Letter dated 8 March 2021 from the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011) addressed to the President of the Security Council (S/2021/229)* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/037/72/PDF/N2103772.pdf?OpenElement>
100. *Lietadlá spôsobilé lietať bez pilota* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <http://letectvo.nsat.sk/letova-prevadzka/lietadla-sposobile-lietat-bez-pilota/>
101. *Life – saving drones* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.aerosociety.com/news/life-saving-drones/>
102. LIIVOJA, R., MASSINGHAM, E., MCFARLAND, T., MCKENZIE, S. *Are autonomous weapon systems prohibited?* (2020) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://law.uq.edu.au/article/2020/09/are-autonomous-weapon-systems-prohibited>
103. LOMONOVA, E. A. *Advanced actuation systems — State of the art: Fundamental and applied research, 2010 International Conference on Electrical Machines and Systems*, s. 3651 – 3664 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/224204481_Advanced_actuation_systems_-_State_of_the_art_Fundamental_and_applied_research
104. *Long Endurance Drones & UAVs*. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.unmannedsystemstechnology.com/expo/long-endurance-drones/>
105. *Losing Humanity: The Case against Killer Robots*. (2012), s. 6 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.hrw.org/report/2012/11/19/losing-humanity/case-against-killer-robots>
106. MADLIAK, J., MIHALOV, J., ŠTEFANKOVÁ, S. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2010. 456 s. ISBN 978-80-7097-825-2.
107. *Major Tech Companies may be putting world at risk from Killer Robots*. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://paxforpeace.nl/news/overview/major-tech-companies-may-be-putting-world-at-risk-from-killer-robots>
108. MARR, B. *Understanding the 4 Types of Artificial Intelligence (AI)*. (2021) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.linkedin.com/pulse/understanding-4-types-artificial-intelligence-ai-bernard-marr?trk=pulse-article>
109. McNAB, M., MATTHEWS, M. *Clarifying the Law Relating to Unmanned Drones and the Use of Force: The Relationships between Human Rights, Self-Defense, Armed Conflict, and International Humanitarian Law*. In: *Denver Journal of International Law & Policy*. 2011, vol. 39, č. 4 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://digitalcommons.du.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1191&context=djilp>

110. Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America). Merits, Judgment, I.C.J. Reports 1986, p. 14, body 109-116. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/70/070-19841126-JUD-01-00-EN.pdf>
111. MINUSMA. *Drones* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://media.un.org/en/asset/k1e/k1ebanpmra>
112. MURÁŇ, J. *Algoritmy strojového učenia I. – Učenie s učiteľom*. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://umelainteligencia.sk/algoritmy-strojoveho-ucenia/>
113. MURÁŇ, J. *Algoritmy strojového učenia II. – Učenie bez učiteľa*. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://umelainteligencia.sk/algoritmy-strojoveho-ucenia-ii-ucenie-bez-ucitele/>
114. MURÁŇ, J. *Algoritmy strojového učenia III. – Učenie formou odmeňovania*. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://umelainteligencia.sk/algoritmy-strojoveho-ucenia-iii-ucenie-formou-odmenovania/>
115. Nariadenie Európskeho parlamentu a rady (EÚ) 2018/1139 zo 4. júla 2018 o spoločných pravidlách v oblasti civilného letectva, ktorým sa zriaďuje Agentúra Európskej únie pre bezpečnosť letectva a ktorým sa menia nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2111/2005, (ES) č. 1008/2008, (EÚ) č. 996/2010, (EÚ) č. 376/2014 a smernice Európskeho parlamentu a Rady 2014/30/EÚ a 2014/53/EÚ a zrušujú nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 552/2004 a (ES) č. 216/2008 a nariadenie Rady (EHS) č. 3922/91 (Ú. v. L 212, 22.8.2018, p. 1 – 122).
116. NATO: *Emerging and disruptive technologies* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_184303.htm
117. NATO *Allies take further steps towards responsible use of AI, data, autonomy and digital transformation* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_208342.htm?selectedLocale=en
118. NATO *Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://ccdcoe.org/>
119. NATO's *Artificial Intelligence (AI) Strategy*. (2021) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_187617.htm
120. NATO's *Data and Artificial Intelligence Review Board* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_208374.htm?selectedLocale=en
121. *New Weapons, Proven Precedent Elements of and Models for a Treaty on Killer Robots*. (2020) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.hrw.org/report/2020/10/20/new-weapons-proven-precedent/elements-and-models-treaty-killer-robots>
122. *North Atlantic Treaty Organization* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/index.htm>

123. O'SHEA, A. *Individual Criminal Responsibility*. In: Wolfrum, R. (ed.): *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 141 – 147. ISBN 978-0-19-929168-7.
124. Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 168/1991 Zb. o viazanosti Českej a Slovenskej Federatívnej republiky Dodatkovými protokolmi I a II k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov a konfliktov nemajúcich medzinárodný charakter, prijatých v Ženeve 8. júna 1977.
125. Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb. o dojednaní Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Protokolov na tento Dohovor nadväzujúcich.
126. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 196/1995 Z. z. o uskutočnení notifikácie sukcesie Slovenskej republiky do Dohovoru o medzinárodnom civilnom letectve (vyhláška ministra zahraničných vecí č. 147/1947 Zb.).
127. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 333/2002 Z. z. o prijatí Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu.
128. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 456/2004 Z. z. o prijatí Dohovoru o zákazoch alebo obmedzeniach použitia určitých konvenčných zbraní, ktoré môžu byť považované za nadmerne zraňujúce alebo majúce nerozlišujúce účinky.
129. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 584/2006 Z. z. o prijatí Protokolu o výbušných pozostatkoch vojny k Dohovoru o zákazoch alebo obmedzeniach použitia určitých konvenčných zbraní, ktoré môžu byť považované za nadmerne zraňujúce alebo majúce nerozlišujúce účinky (Protokol V).
130. *Pentagon Unmanned Systems Integrated Roadmap 2017 – 2042*. (2018) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://news.usni.org/2018/08/30/pentagon-unmanned-systems-integrated-roadmap-2017-2042>
131. *Peremptory norms of general international law (ius cogens), Text of the draft conclusions and draft annex provisionally adopted by the Drafting Committee on first reading (A/CN.4/L.936)* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://undocs.org/en/A/CN.4/L.936>
132. *Police Are Using Drones To Monitor The Homeless And Check People's Temperatures* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <http://www.renegadetribune.com/police-are-using-drones-to-monitor-the-homeless-and-check-peoples-temperatures/>
133. POŠIVÁKOVÁ, L. Zodpovednosť štátov v medzinárodnom práve. In: *Studia Iuridica Cassoviensia*. 2015, č. 1, roč. 3, s. 100 – 127. (navštívené 12. decembra 2022). ISSN 1339-3995. Dostupné na: http://sic.pravo.upjs.sk/files/9_posivakova_-_zodpovednost_statov.pdf
134. POŠIVÁKOVÁ, L., GIERTL, A. (zost.) *Medzinárodné právo verejné (Materiály k štúdiu)*. Košice: UPJŠ v Košiciach, 2013, 366 s. (navštívené 12. decembra 2022). Do-

- stupné: <https://unibook.upjs.sk/img/cms/2013/pravf/medzinarodne-pravo-verejne.pdf>
135. *Potential Military Applications of Advanced Technology*. (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://geneva.usmission.gov/2019/03/26/u-s-state-ment-on-laws-potential-military-applications-of-advanced-technology/>
 136. *Právna regulácia dronov v Slovenskej republike* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.epravo.sk/top/clanky/pravna-regulacia-dronov-v-sloven-skej-republike-3941.html?mail>
 137. *Prosecutor v Tadić*, Case No. IT-94-1-T, 7 May 1997, ods. 562 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icty.org/x/cases/tadic/tjug/en/tad-tsj70507JT2-e.pdf>
 138. REDDY, R. S. *India and the Challenge of Autonomous Weapons*. (2016), s. 2, 7 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://carnegieendowment.org/files/CEIP_CP275_Reddy_final.pdf
 139. *Remotely Piloted Aviation Systems (RPAS) – Frequently Asked Questions*. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.easa.europa.eu/sites/default/files/dfu/Q&A_Commission_Drones.pdf
 140. *Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts (A/RES/56/83)* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/477/97/PDF/N0147797.pdf?OpenElement>
 141. *Review of new weapons* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/document/review-new-weapons>
 142. *Robotic Systems Joint Project: Office Unmanned Ground Systems Roadmap, Addendum*. July 2012 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://fdocuments.net/document/robotic-systems-joint-project-office-unmanned-ground-systems-roadmap-addendum-2017-05-30.html?page=3>
 143. Rozhodnutie č. 2/2019 zo 14. novembra 2019, ktorým sa určujú podmienky vykonania letu lietadlom spôsobilým lietať bez pilota a vyhlasuje zákaz vykonania letu určitých kategórií lietadiel vo vzdušnom priestore Slovenskej republiky.
 144. *Russia Today: 'Whoever leads in AI will rule the world: Putin to Russian children on Knowledge Day*. (2017) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.rt.com/news/401731-ai-rule-world-putin/>
 145. SAGAR, M. *How Drones are Assisting Government in China Fight COVID-19*. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://opengovasia.com/how-drones-are-assisting-government-in-china-fight-covid-19/>
 146. SASSÓLI, M. *Autonomous Weapons and International Humanitarian Law: Advantages, Open Technical Questions and Legal Issues to be Clarified*. (2014) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/view-content.cgi?article=1017&context=ils>
 147. SHAPIRO, E. *How COVID-19 is Accelerating Robot and Drone Technology for use in Everyday Activities* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.>

- roboticstomorrow.com/article/2020/07/how-covid-19-is-accelerating-robot-and-drone-technology-for-use-in-everyday-activities/15482
148. SHARKEY, N. E. The evitability of autonomous robot warfare. ICRC. 2012, No. 886, s. 789 a nasl. (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://international-review.icrc.org/articles/evitability-autonomous-robot-warfare>
149. SHARMA, M. *How drones are being used to combat COVID-19* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.geospatialworld.net/blogs/how-drones-are-being-used-to-combat-covid-19/>
150. SCHMITT, M. N. *Drone attacks under the jus ad bellum and jus in bello: Clearing the „Fog of Law“* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1801179
151. SCHWARTZ, J. A., FUHRMANN, M. *Do armed drones reduce terrorism? Here's the data.* (2022) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.washingtonpost.com/politics/2022/08/18/drone-alqaeda-terrorist-attack/>
152. *Sixth International Meeting on Killer Robots opens at UN Geneva on 27 August, 2018* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.pressenza.com/2018/08/sixth-international-meeting-on-killer-robots-opens-at-un-geneva-on-27-august/>
153. SOLON, O. *We did not sign up to develop weapons: Microsoft workers protest \$480m HoloLens military deal.* (2019) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.nbcnews.com/tech/tech-news/we-did-not-sign-develop-weapons-microsoft-workers-protest-480m-n974761>
154. *Statement by Mr. Ofer Moreno, Group of Experts meeting on Lethal Autonomous Weapons Systems (CCW).* (2018) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: [https://www.unog.ch/80256EDD006B8954/\(httpAssets\)/7A0E18215E16382D-C125830400334DF6/%24file/2018_GGE%2BLAWS%2B2_6d_Israel.pdf](https://www.unog.ch/80256EDD006B8954/(httpAssets)/7A0E18215E16382D-C125830400334DF6/%24file/2018_GGE%2BLAWS%2B2_6d_Israel.pdf)
155. *Statement of the International Committee of the Red Cross (ICRC), Convention on Certain Conventional Weapons (CCW), Group of Governmental Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems, 25 – 29 March 2019, Geneva, Agenda item 5(a) – An exploration of the potential challenges posed by emerging technologies in the area of lethal autonomous weapon systems to international humanitarian law* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: [https://docs-library.unoda.org/Convention_on_Certain_Conventional_Weapons_-_Group_of_Governmental_Experts_\(2019\)/CCW%2BGGGE%2BLAWS%2BICRC%2Bstatement%2Bagenda%2Bitem%2B5a%2B26%2B03%2B2019.pdf](https://docs-library.unoda.org/Convention_on_Certain_Conventional_Weapons_-_Group_of_Governmental_Experts_(2019)/CCW%2BGGGE%2BLAWS%2BICRC%2Bstatement%2Bagenda%2Bitem%2B5a%2B26%2B03%2B2019.pdf)
156. *Stop killer robots.* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.stop-killerrobots.org/>
157. *Stopping Killer Robots: Country Positions on Banning Fully Autonomous Weapons and Retaining Human Control.* (2020) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.hrw.org/report/2020/08/10/stopping-killer-robots/country-positions-banning-fully-autonomous-weapons-and#_ftn261

158. *Summary of NATO's Autonomy Implementation Plan*. (2022) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_208376.htm
159. TAFIRENYIKA, M. *Drones are effective in protecting civilians* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.un.org/africarenewal/magazine/april-2016/drones-are-effective-protecting-civilians>
160. TADDEO, M., BLANCHARD, A. *A Comparative Analysis of the Definitions of Autonomous Weapons Systems* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://documents.unoda.org/wp-content/uploads/2021/10/20210721-Autonomous-Weapon-Systems-Definitions-TO-SHARE.pdf>
161. *The Montreux Document on Private Military and Security Companies*. (2008) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://shop.icrc.org/the-montreux-document-on-private-military-and-security-companies-pdf-en.html>
162. The Trial of German Major War Criminals. Proceedings of the International Military Tribunal sitting at Nuremberg, Germany, Part 22 (22nd August, 1946 ro 1st October, 1946), ods. 447 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné: https://crimeofaggression.info/documents/6/1946_Nuremberg_Judgement.pdf
163. *UAE implicated in lethal drone strike in Libya* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-53917791>
164. *UNIDIR publications* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://documents.unoda.org/wp-content/uploads/2021/08/UNIDIR-Publications-on-Lethal-Autonomous-Weapons-and-Military-Artificial-Intelligence_2021-07-28.pdf
165. *Universal declaration of human rights (GA resolution 217/III/A)* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/043/88/PDF/NR004388.pdf?OpenElement>
166. *Use of Unmanned Air, Maritime, and Land Platforms by the Australian Defence Force*. (2016) (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.aph.gov.au/DocumentStore.ashx?id=874c22d0-55f8-4bc6-8c41-a4bd23061846>
167. VOJČÍK, P. Drony a súkromné právo. In: SUCHOŽA, J., HUSÁR, J., HUČKOVÁ, R. (eds.). *Právo, obchod, ekonomika IX*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2019, s. 555 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://poe.pravo.upjs.sk/wp-content/documents/POE_2019_zbornik.pdf
168. VRŠANSKÝ, P., VALUCH, J. a kol. *Medzinárodné právo verejné. Všeobecná časť*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2012. 416 s. ISBN 978-80-89447-71-8.
169. *Všeobecná deklarácia ľudských práv, New York 10. 12. 1948* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.gender.gov.sk/dokumenty/dokumenty-osn/vseobecna-deklaracia-ludskych-prav/>
170. Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 65/1954 Zb. o Ženevských dohovoroch zo dňa 12. augusta 1949 na ochranu obetí vojny.

171. Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 120/1976 Zb. o Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach a Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach.
172. WAGNER, M. Autonomous Weapon Systems. In: WOLFRUM, R. (ed.). *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2012 (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2786136
173. WINTER, E. *The Compatibility of Autonomous Weapons with the Principles of International Humanitarian Law* (2022). (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2912002
174. Zákon č. 143/1998 Z. z. o civilnom letectve (letecký zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
175. Zákon č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
176. *Zipline* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://flyzipline.com/global-healthcare/>
177. *Women's international league for peace & freedom* (navštívené 12. decembra 2022). Dostupné na: <https://www.wilpf.org/>

Nakladatelství Leges, s. r. o.
Lublaňská 61, Praha 2
www.knihyleges.cz

